

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

111

Coposu - Ivasiuc. Din arhivele Securității

Printre miile de file din dosarele existente la CNSAS, care fac referire la Corneliu Coposu, am descoperit informații inedite și importante, credem noi, despre o relație de prietenie ce a depășit granițele impuse de Securitate și de ideologia comunistă. Este vorba de marele om politic sălăjean Corneliu Coposu și scriitorul Alexandru Ivasiuc. Prietenia dintre cele două mari personalități a fost una atipică, deoarece Corneliu Coposu avea puternice convingeri ideologice național-țărăniște, pentru care a îndurat 17 ani de pușcărie comunistă, iar Alexandru Ivasiuc era un marxist convins. De asemenea, între cei doi era o diferență de vârstă de 19 ani. Ceea ce i-a apropiat, însă, au fost condițiile mizere din domiciliul obligatoriu, unde Corneliu Coposu a dat dovadă de omenie și bun simț. L-a ajutat pe Ivasiuc, mai ales când a aflat este rudenie cu Ilie Lazăr și alți frunțași politici național-țărăniști din Maramureș. Credem că tocmai loialitatea și bunul simț de care a dat dovadă Seniorul Coposu l-au determinat pe Alexandru Ivasiuc să-i destăinuie un secret, care probabil că-i măcina conștiința, și anume că a fost obligat să facă „pactul cu diavolul”, fiind forțat de către Securitate să dea note informative despre foștii deținuți politici aflați în domiciliul obligatoriu din Rubla, în special despre Corneliu Coposu. La auzul acestei vești credem că marea majoritate dintre noi ar fi rupt pentru totdeauna relația de prietenie. Nu a fost cazul lui Corneliu Coposu, care a dat dovadă, încă odată, că avea puterea să ierte, cunoscând metodele parșive prin care acționa Securitatea, brațul înarmat al partidului unic, PMR sau PCR.

Marin POP

Zilele „Caiete Silvane”, ediția a VII-a

Zalău, 28 martie 2014

Lansarea volumelor: Corneliu Coposu, *Jurnal din vremuri de război* - ediția a II-a; Marin Pop, *Monografia familiei Coposu. Între istorie și memorie*

Sala „Dialoguri Europene” a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj

Lectură publică - Gavril Moldovan

Lansarea volumului *Pactul cu ficțiunea - cronici și alte semne de carte* - Carmen Ardelean

Lansarea volumului *Trilogia franciscană* - Franciscus Georgius (a.k.a. Györfi-Deák György)

Prezentări/ lansări de carte - editura și revista „Singer” din Târgoviște - de la stânga la dreapta Camelia Iuliana Radu, Daniel Săuca și Ștefan Doru Dăncuș

Aurel RĂU

Poem pentru „Caiete Silvane”

ISTORIE

O dețin
de la un tânăr arheolog,
ce conduce săpăturile,
ca un strateg,
într-un fost castru roman.

O ridicase,
cum o lovise din întâmplare
cu vârful sandalei,
din iarbă,
câci era vară,
când mergeam să vedem
„Sala gărzilor”,
un pătrat de lespezi clădit în direcția Munților
Meseșului,
mari pe zare.

„Un Caracalla!”,
a exclamat, nu surprins,
frunzărind-o între degete până ce
micul bulgăr de pământ tare
primi un luciu,
apoi o impresie de efigie
se-accentuă,
un cap de bărbat din profil,
printr-o pâclă;
unde un licăr
descria un ochi
deschis.

„Găsim multe,
le scoate ploaia,
dar și trecerile de la frig la cald,
de la cald la rece”,
„V-o dăruiesc”,
adăugând,
„cu o condiție:
ca într-o zi
să veniți cu ea la Muzeu, să v-o curățim noi!”.

O monedă,
mai mult ovală,
de greu metal, cu muchii șterse,
și de taină.
O scot uneori
dintr-un scrin,
și dau cu banul,
frunzărind-o și eu între degete;
decriptând
fie-un contur din litere,
ca un nimb,

fie-o formă,
pe revers,
mai pierdută,
de Victorie,
ori de bacantă,
din niște Terme...

Și iar îmi aduc aminte -
cum Munții
Meseșului
își ridicau cu mâna o pâclă
de pe frunte,
și se uitau la istoricul nostru,
ce ne vorbea,
iar noi, veniți
să citim parcă poezii,
sau un singur
împărat toți,
într-un război,
să spui, împotriva Parților,
îl urmam,
sub timpul mare,
crezând,
prin zi,
prin ierbi,
că spre „Sala gărzilor”.

Un Caracalla.
Fiu al unei mame „Domna”,
călătoare,
odată,
cu el,
în Dacia.
Marcus Aurelius Antoninus.

Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
Revista și Editura „Caiete Silvane”
în parteneriat cu
Consiliul Județean Sălaj și Primăria Municipiului Zalău
organizează

Caiete Silvane zile reviste
editia 2014
28-29 martie

- Vineri, 28 martie 2014, ora 16, Sala „Dialoguri europene” de la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
- Sâmbătă, 29 martie 2014, ora 10, Centrul cultural „Sincal - Coposu”, Căminul cultural Bobota

CORNELIU COPOSU 100

- Lansări de carte: **Corneliu Coposu, „Jurnal din vremuri de război”,** ediția a II-a, Editura Caiete Silvane, 2014
- **Marin Pop, „Monografia familiei Coposu: între istorie și memorie”,** Editura Caiete Silvane, 2014

• Dezbatere Caiete Silvane - **Corneliu Coposu, personalitate - simbol a țării Silvaniei și a României** (la Zalău și la Bobota)

SCRITORII BISTRITENI LA ZALĂU - LECTURI PUBLICE

- **AUREL RĂU • IOAN PÎNTEA • OLIMPIU NUSFLEAN • GAVRIL MOLDOVAN**
• **VASILE DÂNCU • MARIN MĂLAICU HONDRARI**

SĂLAJUL LITERAR

- Lansări de carte: **Carmen Georgeta Ardelean, „Pactul cu ficțiunea. Cronici și alte semne de carte”,** Editura Caiete Silvane, 2014; **Franciscus Georgius, „Trilogia franciscană”,** Editura Caiete Silvane, 2014

PREZENTĂRI ÎNLĂȘURI DE CARTE/REVISTE

- Cărți apărute la Editura Eikon • Editura și revista Singur „Avocații cenului” • **Stefan Doru Dăncu, „Caietul roșu”; Camelia Iuliana Radu, „Caietul albastru”;** Ștefan Doru Dăncu
- **Stefan Manasia, „Bonobo sau cucereșea spațiului”,** Editura Charmides, Bistrița, 2013
- **Ioan F. Pop, „Marginalii la o disensiță”,** Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpsă, 2014
- **Pamfil Biliu, Maria Biliu, „Pîntea Viteazului în folclorul maramureșean”,** Baia Mare, Editura Eurotip, 2013
- revista **Vatra veche; Nicolae Băciut, „Poeme verzi pe pereți”,** Editura Nico, 2014
- revistele **Miscarea literară, Tribuna, Citadela**
- **Lucian Perta, „Literatura română... mur-n gură”,** Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2013
- Diverse cărți ale scriitorilor prezenți, din Transilvania și din județul Sălaj.

Parteneri: Uniunea Scriitorilor din România filiala Cluj, Editura EIKON, Primăria și Consiliul Local al comunei Bobota, Fundația „Corneliu Coposu” filiala Zalău, Institutul Prefecturii Sălaj, Direcția Județeană de Cultură Sălaj, Biblioteca Județeană Sălaj, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, Inspectoratul Școlar Județean Sălaj, Arhivele Naționale filiala Sălaj, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” filiala Zalău, Cenacul literar „Silvane”, Accent Art, Cultor Print, Asociația culturală JAD, Asociația Colecționarilor din Sălaj

Sponsor: Compania de Apă Someș, Vidălaș, SC Sarmis SA, SC Roxel Impex SRL, Basarab Import Export, UJS Cartel Alfa filiala Sălaj

Parteneri media

Sălajeanul • Alajeanul • Sălajul • Sălajul TV • Sălajul Regio • Vocea Transilvaniei

www.caietesilvane.ro

Colecția de călimări

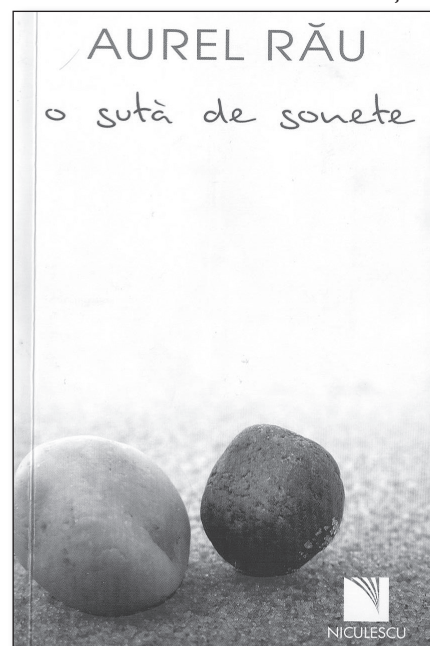
Aurel Rău: O sută de sonete

Scrise, cele mai multe, în al șaisprezecelea lustru de viață, cele *O sută de sonete* ale lui Aurel Rău (n. în 1930) sunt încredințate tiparului când autorul tocmai pășise patriarhal peste pragul a optzeci de ani, în 2011, la editura *Niculescu* din București. La Aurel Rău, exercițiul sonetului e un joc superior, venit dintr-o înaltă erudiție și dinspre mai multe literaturi, prin care l-au purtat pașii de traducător și eseist comentator. Tocmai de aceea vedem nu numai un gest livresc, ci și un omagiu adus speciei, în faptul că unul dintre sonete poartă ca titlu numele lui Giacomo da Lentino (după unii Iacopo da Lentini). Acest poet sicilian, din rândul trubadurilor italieni trăitori în secolul al treisprezecelea, e considerat creator al sonetului. A fost notar al curții imperiale a lui Frederic al II-lea, profesiune cu care și Dante îl consemnează într-unul din cânturile *Purgatoriului*. Au rămas de la el vreo patruzeci de poezii, iar rafinamentul său stilistic străpunge veacurile într-o formă lirică ale cărei tipare încă nu s-au sleit. La 13 octombrie 2006, Aurel Rău dedică inițiatorului școlii poetice de la Palermo această pagină purtând datele tehnice ale sonetului, așa cum le-a consacrat el: „Din viața-i, lucru sigur: data morții./ Vreo patruzeci. Destul ca-n Paradis/ Să i se dea un loc. Astfel cad sorții./ Ar fi inventatorul - el, «notarul» - / Sonetului, acest cu opt roți, clar/ De șase cai tras, al lui Phoebus car;/ Pe-un de-argintar cântar, voința, harul...// În acte-mpărătești, apoi, nu-n van/ Îl regăsești, oricât numai ca nume./ Iar Eros și-l consideră-un fidel./ Chiar Fridrich II, în același an,/ La curtea-i, prag unde începe-o lume,/ Dă tron, șoimi, cărți - și moare după

el”. (p.95).

Cartea este așezată între două sonete de tip englez, primul, *Semn*, străbătut de un năucitor „Fugit irreparabile tempus!”, iar al o sută-lea, *Înceiere*, consacrat cugetării senine, de pe culmile semețe ale unui veac. La mijloc stau celelalte nouăzeci și opt de sonete și cvasisonete, de tip italian, grupate în două cicluri: *Altele* (86 de sonete) și *Țărm ligur* (12 sonete). Cele din prima secțiune se grupează în jurul unor teme consacrate în toată poezia autorului. Cea mai consistentă ni se pare tema unor toposuri transilvane, într-o bună tradiție a poezilor născuți în interiorul arcului carpatic. Afirmăția noastră se poate susține prin destule titluri din carte: *Statuia Sfântului Gheorghe* (monument clujean care l-a inspirat și pe Lucian Blaga în câteva rânduri), *Dealul Cetățuții*, *Mormântul lui Constantin Noica*, *Gravură*, *Corifeii lui Romul Ladea*, *Paharul lui Ady Endre*, *Pădurea „Făget” din Cluj*, *Trasee*, *Dealul Cetățuții (II)*, *Autobuz*, *Sat săsesc*, *Bradul*. În versuri se cuibărește molcom un „genius loci” netrecător, același din secolul al XVIII-lea al Școlii Ardeleane, până la escapadele turistice de secol XXI. Cele mai realizate ni se par sonetele din această categorie care antrenează un eu liric răscolit de profunde melancolii, adulmecând cum crește în urma lui timpul: „Dând ușa-n lături, cu nocturne-angoase/ S-o-nchei, fac primii pași, dentâi Ghenar,/ Prin ger, în zi. Când, printre, peste care,/ Nimbând orașul: chiciura! Âst dar, // Un deal în cer. Cum un funicular/ Ar scoate de prin ocne-ntunecoase./ A sănătate albul, crezi, miroase,/ În scintilări de brazii, oracular. // Pe cine, cum, îl iau părtaș deodată,/ Dintr-un rob

Viorel MUREȘAN

la stenici să mă scoată?/ Picturii-o taxă iar, plătită sec.// Știu doar: nimic nu schimb, la vămi, cu jalbe./ Și promoroacă! Spun. Florile dalbe! / Și sănii, din demult, prin gând ce trec...” (*Dealul Cetățuții*, p.21). În toată opera sa Aurel Rău a cochetat cu artele plastice, a știut să contemple prodigios icoane, gravuri, statui, a intuit legăturile ascunse și sincretismul dintre ființe și lucruri, iar această aplecare spre graiul semnelor, cel mai bine se vede în bronzul unui sonet izvorât din sacralitatea ce-o poate avea un monument: „Să-i facă - pe originea romană/ Mizând ei, lor, prin nume sorocit - / Sfântă Treime, Școală Ardeleană,/ A fost cum doar s-ar fi rugat smerit. // Sau într-o-a șasea zi i-ar fi-nzidit:/ A le găsi un chip, fără prihană./ Au cărți în mână toți, cerească mană./ Din jaruri scos, ce proaspăt răsărit!// Descuț, bătrânul Micu? În sandale?/ Citind? Maior, răpit de-un gând de zbor./ Un dlocot, Șincai, stăpânit, pe cale...// Și-n toate, o

Lumină, care-i leagă./ Ești, știi, aici, și prin silința lor./ Nu-l dai, pe bănașean, pe lumea-ntreagă” (*Corifeii lui Romul Ladea*, p.39). Un sonet experimental, cu catrenele scrise (și date) în 1987, toamna, iar terținele, douăzeci de ani mai târziu (17 aprilie 2007), este *Pădurea „Făget” din Cluj*. Aceeași tehnică este reluată într-un sonet politic, *Tăblița cerată*, unde, catrenele (15 noiembrie 1987) vorbesc despre o antichitate contemporană lui Iisus, cu o lume revoltată împotriva unui simbol al puterii, iar terținele (15 noiembrie 2009) redau o secvență despre epoca și sfârșitul lui Ceaușescu. Sonetul are unitate, în ciuda faliei de timp dintre părțile sale componente, circumscriind eterna temă a lui „Sic transit gloria mundi”.

Un filon tot atât de bogat ilustrează sonetele care încorporează, îngemănate, livrescul cu ludicul. O formă superioară de ludic o reprezintă însuși gestul de a scrie sonet. Dar el se manifestă pregnant în structura și compoziția imaginariului poetic, precum și în bruscarea sintaxei, impusă adesea de necesități prozodice. Tema livrescă pare a culmina cu această imagine a bibliotecii de poezie a autorului, construită puțin teatral, cu o ușoară emfază calmată de un netăgăduit sentiment al vanității: „Îi pun la loc, sunt toți cu mine-n casă,/ Poeții-mi, lumi, te uită, munți de praf!/ Cu premii mulți, mai toți cu-autograf,/ Cu care-am străbătut pădurea deasă// A vieții literare, la români,/ Prin șaizeci de ani - o veșnicie./ De pe podea până în bagdadie./ Vreo opt pereți! Așa, de săptămâni.// Școli, vieți, mărimi, format - câți dați uitării!/ Să crezi un singur front, același drum./ Nu scap nici un volum, din vârful scării:/ Cumva, un veac întreg s-ar face scrum.// Oricine sună, nu-s la domiciliu!/ « Lăsați orice... ! ». Conduc doar de Virgiliu.” (*Rânduind cărțile de poezie*, p.93).

Timpul din sonete are identitatea și consistența istoriei empirice, de la cel veterotestamentar (*Îngeri vechi*), la formele pe care le îmbracă în contemporaneitate. Tematizarea

timpului se face prin umplerea tiparelor sale de viață, cu substanță umană, urmând ritmuri calendaristice colorate de evenimente. Într-un sonet cu titlul *Costume*, poetul își scrutează vârstele ca pe un șir de ego-uri schimbătoare, punându-și costumele înșirate pe umerase, abia scoase din dulapuri. În alt loc, trecerea timpului capătă forma unui ritual al schimbării vâscului în vase. Dar cel mai adesea fugacitatea timpului devine călătorie prin calendar ce se metamorfozează în rugăciune: „Trec sărbătorile în dușmănie,/ Când nici nu știi, de vară. Dus Sânt Petru,/ Și hop, în carul lui, și Sânt- Ilie,/ Cu patruzeci de grade-n termometru!// Schimbări la Față-n arșița văpaie,/ Cad frunzele, e-aici Sfânta Mărie,/ Cu praznic... Ți-amintești, copilărie?/ Și capul Sfântului Ioan se taie.// Mai nou, tot pentru alții, munții, marea,/ Eh, inimă, doar ritm; și ani, voi, gloată!/ A Sfintei Cruci, când, iată, Înălțarea,/ Doar post și nici o nuntă-n lumea toată.// Ci să le țin, oricum; nu să nu fugă:/ Să se re-ntoarcă - prin această rugă.” (*Sărbătorile*, p.75). În legătură cu destinul speciei sonet, Aurel Rău nu se limitează în cartea sa la cinstirea, invocată la începutul acestor rânduri, primului sonetist, ci omagiul se revarsă și peste siluetele altor maeștri. Într-un singur caz, poetul își înmoaie pana în albastru de vitriol: *Victor Eftimiu la Stalin*. Un gest patetic, acela de a însoți cu ritmuri de catren și terțină moartea unei cățelușe, ni-l amintește pe Ion Barbu, așa cum *Caboda Roca* nu e deloc străină de ecouri blagiene. Se face recurs la Baudelaire și Mallarmé, din care autorul a și tradus, uneori chiar sonete. Un model pentru tot demersul literar, și nu doar în sonet, al poetului Aurel Rău este Ion Pillat, iar V. Voiculescu, din a cărui operă a întocmit o splendidă ediție, îi rămâne reper moral și artistic: „De cum l-am luat, i-ar fi zdrobit spinarea/ « Bărbatul, cine-i? ». « Dar femeia, din...? »/ Și întorceau terținele, ca marea/ Mahune-n slăvi - care luceau străin.// Subt răngi, se apăra cu Dumnezeu./

De-aceste șoapte, n-au dat, clandestine:/ -Te scot de-aicea viu, să vii la Mine.../ - Dacă-i așa, și cred; Te caut, eu...// Și anii, cinci de toți, ca un suspin./ Mari, ochii: ai Pescarului Amin./ Dar viața, Maica Sfântă care-adoarme...// Catrene, prin cer un curcubeu./ N-a mai mâncat, chiar dacă i-a fost greu.../ Și culpa-n vremei - «ca un priveghi de arme»”. (*Voiculescu după sonete*, p.77). Avem în versurile de mai sus nu un sonet oarecare, ci un portret triadic: din perspectiva operei, a detenției politice pe care a cauzat-o opera, ambele înveșmântate în faldurile credinței creștine.

A doua jumătate a cărții grupează mai multe sonete în jurul unui motiv cu vădite valențe gnoseologice: călătoria. Și aceasta e percepută, în cele mai multe cazuri, ca ritual livresc. În *Autobuz*, voiajul e pretext de evocări istorice și culturale, *Sat săsesc* aduce o tentă memorialistică în care evocarea e încărcată de lirism, iar *Valea Taurului* e un sonet ce excelează prin procedeele ingambamentului, legând într-o continuitate ciclică vechimea cu prezentul discursului poetic. *Hram la Nicula* dă glas unui sincretism imanent în jurul fenomenului religios ancestral. *Castele pe Loara și Cabană la Tarnița* întăresc principiul goethean al poeziei ca artă ocazională. La acestea se adaugă întreg ciclul secund al volumului, *Țărm ligur*, expresie și el a fascinației sublime a unui el dorado spre care atâția poeți și-au îndreptat visarea lor roditoare: „Periplul meu latin a început./ Sunt pe-o terasă, și să dau nu-i greu,/ Bând soare, orele, întâiul meu tribut/ Mediteranei, proaspăt Odiseu// Ce, nu pe-un vas, pe drum de fier a vrut/ Să facă primii pași spre-un empireu/ De unde-un vânt din sud a abătut/ În nord un cânt de ascultat mereu.// Și sunt la rude mari, prin meșteșug./ Cu marea la picioare, ei supus,/ Și Alpii-n spate, o coroană-n cer// - Talazelor, ce până-n Africi fug - / Măiastră. Iar stihia-albastră, sper,/ Zeiță-Atenă-n tot ce am de spus” (*Început*, p.99).

Zilele revistei *Caiete Silvane* ediția a șaptea, 28-29 martie 2014

Alice Valeria MICU

Sfârșitul lunii martie ne-a adus odată cu atmosfera de primăvară zile de sărbătoare pentru sufletul, mințea și spiritul sălăjenilor care mai cred în cultură și în valențele ei taumaturge. Ne-am întâlnit toți cei care mai vibrăm la chemarea istoriei, a literaturii și artelor într-un prietenesc și cald sfârșit de săptămână și i-am avut ca oaspeți pe poeții bistrițeni, veniți aici la invitația Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a redacției revistei **Caiete Silvane**, a Cenaclului literar **Silvania**, a Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj și a instituțiilor administrației publice locale, Consiliul Județean Sălaj și Primăria Municipiului Zalău. Aceștia au susținut lecturi publice, invitatul special al evenimentului fiind poetul octogenar Aurel Rău, care a fost prezentat de profesorul, poetul și criticul literar Viorel Mureșan. Aurel Rău a evocat întâlnirile avute de-a lungul anilor cu Sălajul și oamenii săi, amintind de faptul că a fost invitat și a vorbit la inaugurarea unei expoziții Ioan Sima. Ne-a citit apoi din creațiile sale și a inclus în lectură un poem intitulat **40 de ani**, scris de domnia sa la acea vârstă. Ne-au încântat cu poeme memorabile părintele Ioan Pinteș cu ale sale **Călugărițe pe schiuri**, **De dragoste** și altele, amintind, totodată faptul că cei mai buni critici ai poeziei sale sunt sălăjeni. Gruparea de critici de la **Caiete Silvane** nu a scăpat neremarcată nici de Olimpiu Nușfelean, care a continuat seria lecturilor poetice, urmat de Gavril Moldovan, aflat pentru prima dată la Zalău precum și de Vasile Dâncu, aflat și el întâia oară în urbea meseșeană.

Întâlnirea **Caietelor Silvane** cu scriitorii și consumatorii de cultură a fost pusă sub umbra centenară a seniorului Corneliu Coposu, evocat de către cercetătorul Marin Pop, care a prezentat cărțile despre eroul de la Bobota pe care le-a scris și le-a îngrijit, ca isto-

ric și fiu al aceluiași meleaguri: **Jurnal din vremuri de război**, îngrijită de Marin Pop și Cristian Fulger, și **Monografia familiei Coposu: între istorie și memorie** (ambele apărute la Editura „Caiete Silvane”), scrisă de istoricul Marin Pop, care ne-a relatat câteva aspecte inedite ale documentării necesare redactării monografiei.

Seria lansărilor de carte a fost punctată de Carmen Georgeta Ardelean și volumul său **Pactul cu ficțiunea. Cronici și alte semne de carte**, apărut tot la Editura Caiete Silvane anul acesta, de volumul **Trilogia franciscană** a lui Franciscus Georgius, a.k.a. Györfi-Deák György, apărut la editura menționată, 2014, urmate de prezentările și lansările revistelor prezente la Zalău.

Vasile G. Dâncu a reamintit volumele recent apărute la Editura Eikon, subliniind editarea operelor complete ale lui Traian Furnea, volumul dedicat memoriei lui Radu Săplăcan, precum și cartea sa de suflet **Fabricat în Runcul Salvei**, o monografie a satului său natal. Deși este întrebat adesea dacă el și Daniel Săuca sunt frați, Vasile G. Dâncu a precizat pentru cei ce mai aveau dubii că între ei există o frăție de cruce și a apreciat atenția acordată de Biblioteca Județeană Sălaj și managerul ei Florica Pop, produselor editoriale ale casei Eikon. Editorul bistrițean naturalizat la Cluj-Napoca a încheiat cu o comparație amplă, dragă lui afirmând că nordul țării este precum Regatul Unit al Marii Britanii în felul următor: Sălajul este o Țară a Galilor, Maramureșul o Scoție aspră, Bistrița este Irlanda ardeleană, iar Clujul este o Anglie, cu capitala în Cluj-Napoca, o Londră sea-că și ploioasă. Am notat paradoxul Clujului și spumoasa comparație, dar ne-am revenit repede cu Ștefan Doru Dăncuș, care, deși maramureșean sută la sută, a adus în fața noastră revista târgovișteană **Singur** și cărți-

Aurel Rău

le apărute la **Editura Singur**. Camelia Iuliana Radu a prezentat colecția **Scriitori în manuscris**.

Scriitorul sălăjean Ioan F. Pop a venit ca reprezentant al Oradiei și ne-a adus în atenție volumul său **Marginalii la o absență**, urmat de Pamfil și Maria Bilțiu cu volumul **Pintea Viteazul în folclorul maramureșean**, apărut la Baia Mare, la Editura Eurotip în 2013.

Am așteptat cu sufletul la gură să-l ascultăm pe Lucian Perța, cel care ne descrețește frunțile cu celebrele sale parodii. A venit de această dată cu volumul său **Literatura română... mură-n gură**, apărut la Editura Grinta, în 2013 și pentru că invitații de onoare

Ioan Pintea

ai întâlnirii au fost bistrițenii, Lucian Perța ne-a citit interpretarea poeziei **La oglindă** de George Coșbuc în viziunea sa personală și inimitabilă.

Dacă în prima zi istoricul Marin Pop ni l-a adus pe Corneliu Coposu la Zalău, în cea de-a doua zi a manifestărilor aniversare din jurul revistei Caiete Silvane, aflate la a șaptea ediție, l-am căutat noi pe seniorul Coposu acasă, în Bobota natală. Am fost întâmpinați de primarul comunei și de directorul școlii, pe care am și vizitat-o, apoi am văzut casa parohială, cea în care s-a născut Corneliu Coposu, și el fiu de preot, am admirat frumoasa biserică ctitorită de înaintașii seniorului, după care ne-am îndreptat spre Centrul cultural **Șincai - Coposu**. Am rămas impresionați de copiii de la Școala Generală din Bobota, care au îmbrăcat costumul popular și au prezentat muzeul, continuând tra-

diția memoriei vii ce a contribuit adeseori la păstrarea în atenția și sufletul oamenilor a celor mai de seamă personalități. La căminul cultural din localitate a fost lansată **Monografia familiei Coposu: între istorie și memorie** în prezența oficialităților comunei, a participanților la Zilele Revistei Caiete Silvane, precum și a altor istorici, precum dr. Elena Musca, cercetător științific și fost director al Muzeului de Istorie și Artă-Zalău.

Volumul a fost apreciat de profesorul universitar Virgil Țîrău, vicepreședintele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, care a prezen-

Vasile Dâncu

tat mai multe aspecte legate de munca de cercetare și importanța efortului depus de toți cei ce își aduc contribuția la conturarea cât mai exactă a principalelor personalități ale istoriei noastre.

Toate aceste evenimente au fost rodul activității atent susținute de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Revista și Editura **Caiete Silvane**, în parteneriat cu Consiliul Județean și Primăria Zalău. Partenerii evenimentului au fost Uniunea Scriitorilor din România filiala Cluj, editura Eikon, Primăria Bobota, Fundația Corneliu Coposu filiala Zalău, Prefectura Sălaj, Direcția de Cultură, Biblioteca Județeană, Muzeul Județean de Istorie și Artă, Inspectoratul

Olimpiu Nușfelean

foto: Nicolae Gozman

Școlar, Arhivele Naționale, Universitatea de Vest **Vasile Goldiș**, Cenaclul literar **Silvania**, Asociația Culturală **JAD** și Asociația Colectionarilor din Sălaj.

Ucenicie spirituală - între oameni și cărți

Imelda CHINȚA

Ioan Pinteza își bucură cititorii cu o nouă scriere ce se distinge în peisajul diaristic actual, un volum apărut, e drept de ceva timp, în 2012, la Editura Cartea Românească, intitulat *Proximități și mărturisiri*, un pseudojurnal care impresionează prin periplul cultural și prin finețea observatorului. Numele lui Ioan Pinteza se leagă, negreșit de cel al lui Nicolae Steinhardt, de opera căruia s-a îngrijit și în a cărui apropiere s-a format. Cartea nu este un jurnal propriu-zis (nu respectă convențiile genului); este, mai degrabă, un jurnal cultural, un jurnal religios, în esență, un jurnal de idei, o carte de reflecții, de cugetări, de analiză și sinteză a unor opere și a unor artiști care au avut un impact în formarea și în devenirea sa. Întregul op devine o meditație asupra condiției artei și artistului, asupra dimensiunii religioase a ființei, și nu în ultimul rând o meditație asupra credinței. Cultura și credința devin elementele compensatorii care detașează individul, agresat fizic și interior, de timp și istorie. Arta devine un mod de a comunica și a se comunica, iar artistul caută neconținut, prin logosul suferinței, divinitatea transcendentă, căutându-se, în fapt, pe sine, încercând să-și determine limitele și forța de a îndura timpul.

Aceste mărturisiri, consemnate fragmentar, devin prilej de autoanaliză lucidă cu valențe terapeutice, homeopate; omul, cuprins de neliniști și slăbiciuni, încearcă să se detașeze de tot ceea ce este lumesc, este într-o căutare a transcendentului: „Limpezește-te! Lămurește-te în focul înălțimilor!”. Cum era și firesc, părintele-artist ne oferă lecții de morală creștină bine ticluite, ne propune fragmente de eseu despre credință, dăruire, trăiri, limite, o carte situată în descendența lui N. Steinhardt: „Dumnezeu însuși nu este eficient în lumea noastră altminteri decât prin credință”. Cartea dezvăluie artistul în calitatea sa de ființă vulnerabilă care accede spre o desăvârșire spirituală. Apropierea de textul biblic nu este deloc întâmplătoare, ținând cont și de profesia autorului. Pe de altă parte însă, cuvântul, ca semn lingvistic, este embrionul creației lui Dumnezeu. Puterea lui de sugestie este nemărginită, artistului îi revine meritul de a-l transfigura în artă. În acest sens, cuvântul capătă valențe cathartice, lectura devine un panaceu pentru sufletul neliniștit, convulsiv, efervescent: „O lectură menită să mă scoată din agitație, neliniște și risipire”.

Arta nu suportă compromisuri, fasoane, edulcorări gratuite, jocuri lingvistice neasumate. Între

cititor și text se creează o simbioză, o interacțiune, o comunicare atâta vreme cât scriitura poartă amprenta autenticității și degajă o realitate nefalsificată. În acest fel, cititorul se va identifica cu opera, cu destinul artistului, ajungând, în cele din urmă, să se privească dezgolit de orice inhibiții și prejudecăți, să interiorizeze actul artistic în toată profunzimea lui, aceste idei pare a ni le transmite Ioan Pinteza, un autor extrem de atent la detalii și foarte minuțios în reflecțiile sale.

Cum era de așteptat, în centrul evocărilor se situează figura emblematică a monahului de la Rohia despre ludicul căruia Ioan Pinteza își amintește cu jovialitate. Ori de câte ori se afla în impas, N. Steinhardt îl invoca pe Sf. Mina: „Să-l ai Sfânt la bătrânețe pe Mina e cea mai mare binecuvântare de la Dumnezeu, dragă Ioane!, îmi spunea și râdea ca un copil zăpăcit care și-a aflat jucăriile pierdute”.

Creația presupune stilizare, descindere într-o interioritate febrilă din magma căreia izvorăște logosul aprins, dând naștere unui polifenol ce plâsmuiește un destin în jurul mai multor destine. Prin acest compus organic, creația, se construiește o galerie de portrete, se surprind, într-un panoptic al mentalităților, idei, opere de artă, fizionomii mai mult sau mai puțin cunoscute, peisaje descriptive impregnate de lirism: părul bătrân de la casa parohială este „singurul supraviețuitor”, martorul atâtor vremi, confidentul tăcut: „La umbra lui meditez, citesc sau scriu”; este evocat în paginile mărturisirilor, alături de Steinhardt, „călugărul smerit” și „amfitrionul occidental în blugi”, Alexander Schmemann, „preotul inimii mele”, Ioan Pinteza regăsind în lecturile lui onestitatea și luciditatea de slujitor ortodox; îl descoperim, deopotrivă pe Ion Pop care, prin studiile sale, îl introduce în intimitatea criticilor și eseistilor francezi, și exemplele ar putea continua. Creația pre-

supune, în termeni steinhardtieni, libertatea izvorâtă din „*curajul de a înfrunta moartea*”, cărțile devin o bucurie a spiritului, iar „Poezia este o cheiță de aur cu care poți deschide inima oricui”, citim în prezentul op.

Volumul redă tribulațiile interioare, frământările teologice, dar și laice despre destin, cultură și incultură, despre credință și tăgadă, despre creație și smerenie, despre poezie și critica poeziei: „pe Valea Loarei, am reînvățat mersul pe ape. Sau cum să mergi spre Celălalt, cu ajutorul Poeziei, fără să te scufunzi”. Un citat din Sfântul Nicolae Velimirovici pare a deschide o altă perspectivă asupra actului critic: „criticii de poezie trăiesc și mor, pe când poeții trăiesc veșnic. Analiza ucide, poezia înviază”. Așadar, analiza clișeizează, se transformă într-o stereotipie ucigătoare. Pe de altă parte, poezia este expresia vie a ființei, este trăire, reprezintă seva metamorfozată în expresie artistică. Critica poeziei trece prin penelul acid al rațiunii, prin „pomul cunoașterii”, concluzionează Ioan Pinteau.

Plonjarea în spațiul paradisiac al copilăriei, al unor fapte de o simplitate monahală, îl tonifică, îi redau chef de viață: „amintirile din copilărie îmi fac foarte bine. Au o greutate nostalgică și tonifiantă. Mă ajută extrem de mult. Îmi stârnesc imaginația, mă dinamizează în regăsirea unei realități inefabile, îmi provoacă poftă de viață”; o asemenea figură memorabilă, impregnată de savoarea unui timp revolut „era un bătrânel tăcut, slab, numai piele și os care abia răspundea la salut. Se învârtea mereu prin curte, certându-se din te miri ce cu baba și mestecând tutun”. Satul devine, pe de o parte un depozitar al valorilor sacre ale spiritualității de pretutindeni, este un topos existențialist, o matrice a devenirii, pe de altă parte un spațiu descompus, desacralizat, agresat de timp și istorie. Sunt amintite două opere diferite ca viziune; este vorba despre volumul *Marea spaimă de la munte*, Charles-Ferdinand Ramuz și *Curcubeul dublu* al lui Alexandru Vlad - în care imaginea spațiului rural este redată în funcție de experiența de viață a artistului.

Proximități și mărturisiri este deopotrivă și un memorial de călătorie, ucenicia devenind nucleul central al scriiturii lui Ioan Pinteau. Acest nucleu aglutinează motive distincte printre care nominalizăm și călătoria percepută ca o altfel de ucenicie, și anume una culturală. Bunăoară, vizita în *Țara lălelelor* devine prilej de asiduă și temeinică pregătire. Rigurozitatea, dar și respectul pentru o altă cultură, îl determină să se documenteze, să revadă texte care definesc spațiul cultural pe care urmează să-l viziteze: „recitesc texte despre Rembrandt, Van Gogh, Vermeer. (...) Și pentru că vreau să cunosc Olanda înainte de a o vedea recitesc o cărțuie extrem de folositoare: *Introducere în pictura olandeză* de Paul Claudel”.

Ucenicia în imediata apropiere a lui Nicolae Ste-

inhardt rămâne evocatoare și avea să-i netezească lui Ioan Pinteau întregul parcurs spiritual. Învață ce este demnitatea, ce definește omul de cultură și omul religios, astfel Steinhardt devine simbolul unei culturi, dar și simbol al ființei, al omeniei. Ioan Pinteau surprinde crâmpie ce se întipăresc în memorie, momente de o frapantă sensibilitate. Monahul de la Rohia suferea de frig, frigul devenise o obsesie gravată pe experiența închisorii. Sunt cutremurătoare paginile despre moartea și pieptarul lui Nicolae Steinhardt pe care diaristul le evocă cu o imensă nostalgie: „Când povestea despre Gherla, nu uita niciodată să amintească de frig. Frigul devenise pentru el o obsesie. Așa că, atunci când a trecut la cele veșnice și era așezat pentru prohod în bisericuța Mănăstirii, Vasilică-Tată și Valerian mi-au arătat, sub capul Părintelui, pieptarul. L-au pus acolo ei doi, cu mâinile lor, «ca să nu-i fie frig». Printre lacrimi am zâmbit și le-am mulțumit”.

La fel cum a fost creștinat - pe fugă - tot așa au ajuns și manuscrisele lui Nicolae Steinhardt în portbagajul Daciei lui Ioan Pinteau, sfidând interdicțiile și limitele unui sistem compromis: „Țin minte și azi iuțeala cu care protopopul Dâmbu, preluând din mâinile mele geamantanul, l-a aruncat în portbagajul Daciei. Fără frică, sfidând o primejdie care plutea în aer, el și Aurel Podaru, în casa căruia vom face un prim popas cu manuscrisele, mi-au arătat pe loc cel mai mare semn de încredere: solidaritatea”.

Mărturisirile lui Ioan Pinteau se disting prin densitatea ideilor, a cugetărilor, prin obiectivitatea reflecțiilor, ele cuprinzând, în esență, neliniștile unui ucenic, ale unui discipol care valorifică fiecare experiență și știe să întâmpine oportunitățile decisive care i-au fost hărăzite, din care învață. Este asemenea *călugărițelor pe schiuri*, a știut să evite obstacolele timpului, dobândind fericirea prin sustragerea curgerii lui, a știut să prindă șoapta vântului și puritatea unor caractere pe care le-a metamorfozat apoi, în creație, a înțeles că aidoma *călugărițelor pe schiuri* toți ne trăim sihăstria, dar putem accede la mântuire prin lecturarea unor cărți bine ticluite: „Dacă citești cărți bune și folositoare, lumea e nebun de frumoasă. Fascinația pe care ți-o dă lectura pasionantă este de foarte multe ori mai terifiantă decât viața. (...) atunci când pui mâna pe o carte cu adevărat bună, ești un om salvat, mântuit. Cărțile sunt viața veșnică, viața de apoi, mai bună, mai fericită a omului-cititor”, a înțeles că viața este un spectacol în fața căruia artistul jubilează, este o poezie, „întotdeauna, o mică/mare erezie”. *Proximități și mărturisiri* este cartea unei ucenicii, o ucenicie culturală și religioasă despre oameni, experiențe și cărți care surprinde fidel formarea unei personalități, desăvârșirea spirituală, încheierea și asumarea unei etape: „Nu e singurul, îi spun, nici eu nu mai sunt tânăr”.

Costumul de pergament

Adrian Popescu, *Costumul negru*

Carmen ARDELEAN

Adrian Popescu este omul constantelor, în cel mai bun sens al cuvântului. Unii au numit aceasta manierism și au asociat-o, depreciativ, operei sale, ignorând ceea ce autorul mărturisea: „am căutat totdeauna o armonie a lumii și văd lumea sub forma unei imagini concrete, cu o conexiune între lucrurile cerești și pământeste. Impresia de cumișenie (n.n. care i s-a reproșat) este, de fapt, încrederea într-o structură ordonată a lumii”.

Apărut în 2013, la „Cartea Românească”, volumul *Costumul negru* a plasat autorul pe onoranta poziție de nominalizat la concursul „Cartea anului 2013”, alături de Adriana Babeți, Ana Blandiana, Livius Ciocârlie, Paul Cornea și Daniel Cristea-Enache, Ioan T. Morar și Marin Mălaicu-Hondrari - traducător. Onorantă deopotrivă pentru el și pentru revista în care a debutat în 1964 și pe care o conduce astăzi, dovadă a constanței, a stabilității.

24 de titluri, dar mult mai multe poeme sunt prinse între copertele care, privite simbolic, portretizează creatorul: pe cel receptat și interpretat (coperta 4 găzduiește o panoplie de aprecieri critice semnate Nicolae Manolescu, Ion Pop, Petru Poantă, Alex Ștefănescu, Al. Cistelean, Dan Cristea, Ștefan Borbely) și pe cel profund, dibace ascuns în rețeaua transtextuală al cărei fir diriguitor e „nevăzutul fir” (sintagmă regăsită în poemul care dă titlul volumului) sau „Firul vrăjit” (denumire a tapiseriei care ilustrează coperta 1, semnată Angela Roman Popescu).

Alternând între melancolie și nostalgie, variind discursul liric ba pe note tradiționaliste, ba în manieră

neomodernistă, Adrian Popescu se apropie, mai mult decât în celelalte volume, de aerul postmodernist, măcar din perspectiva abordării artei poetice ca demonstrativă metatextualitate. În fapt, despre ceea ce Monica Spiridon numea „melancolie a descendenței” e vorba în volumul scriitorului clujean, despre „amintirea vârstei care fu” secondată de elegiaca privire a celui care, îmbrăcat în *costumul negru*, ca un „cruciat în armura de fier”, pășește, privind cu nesăț, ca odinioară Orfeu, spre vremuri revolute, îndreptându-se, odată cu fiecare poem-clipă, odată cu fiecare răscrucețemă din Marea Călătorie spre Marea Trecere.

Nota particulară e dată de modul în care autorul amplifică, polifonic, nostalgia vârstelor de aur pe fiecare dintre coordonatele biografice, privite ca autentice relicve ale unei existențe sub dominația semnelor. Un „logos narcisic” (în termenii lui Cristian Moraru), un *jurnal în fărâme*, dar în fărâmele esențiale, monade ale biografiei de dincolo de biografie transpar din poemele ce reclădesc, parcă diaristic, ontologicul. Istoria-mai mult sau mai puțin personală-, scrisul -ca act cathartic, iubirea -ca alternativă/concurentă a poieticii, spații interioare și exterioare simbolice, resemantizate grație privirii mature, *învechite* în litere, faptul religios ca arhetip, intertextualitatea ca modalitate de resurrecție a literaturii sunt liniile din palmele poemelor lui Adrian Popescu, literele de pe finul „pergament al mâinilor”, calc al „papyrusului celest”.

Odată cu primul poem din volum, *Strada*, se conturează imaginea escatologică a urbanului care, traversat la pas, printre cârțițe și heruvimi cu șase aripi, ca-

pătă dimensiunea unui topos inițiativ; traseul inițiativ devine o parabolă a destinului și a unui fugit ireparabile tempus. Secvențele lirice par trepte-anotimpuri, în care sunt aglutinate cosmicul și terestru, toposul civilizat și cel virgin, trecutul și viitorul, amintind, prin senzorialul violentat, prin percepțiile augmentate, de *Imagini de pe strada Kanta*, excelentul volum al lui Nichita Danilov.

Realitatea, deși recunoscută de autor ca puncte a volumului, nu e decât un pretext. Realitățile care contează, care îmbracă elegant poemele sunt cele interioare. Evocări nostalgice ale obârșiei, inclusiv ale celei poetice sunt poemele reunite sub titluri precum *Costumul negru*, *Plajă cu poeți* (aluzie la *Adolenștii pe mare*, cunoscutul text stănescian), *La Doamna Candrea...* (*Elegie la pierderea Casei Scriitorilor*); poezii de altădată, Bucovina strămoșilor, Herța și Ciudei, Cernăușii, „odăile/ casei unde au murit toți”, „soproanele și clăile”, „zmeura, agrișele-n tufe,/ podelele albe, dulapurile sub chei/ veranda și tufe de strugurei,/ unchii mei poligloți”, dudul din care „cădeau viermi de argint”, „maidanul dintre case” sunt figurative repere ale unei geografii interioare.

Costumul negru devine, astfel, un triplu simbol: al ceremonialului thanatic, al conexiunii indisolubile cu trecutul fixat pe două ipostaze paterne, tatăl biologic și prietenul-tată spiritual, Nichita, dar și al obiectului care îngemănează trup și suflet. De altfel, *trupul, sufletul* e un poem în care dualitatea resimțită e acută, configurat într-un solilocviu ce trimite la un Iona întors: „De acum nu ne mai înțelegem ca înainte,/ Nedespărțitul meu trup, alter-ego-ul meu,/ Ai devenit greu, gras și gărbovit[...] Acum suntem o pereche cam bizară,/ Tu, carnea, o bătrână stafidită,/ Eu, un adolescent. În holurile unui hotel de 5 stele”.

Investit cu valențe mistice, costumul permite declanșarea unui act recuperator nu doar al spațiilor, ci și al experiențelor fundamentale, al registrului sentimentelor. Tonalitatea e aceea a reviemului, iar nota liturgică e mai evidentă în poemele din care se întrevide formula tradiționalistă (cu toate cele 3 direcții specifice), camuflată în versul alb: „vecinii noștri citeau seara Talmudul,/ vecinele bunicii îmi îmbiau pasca./ Isus cu inima de raze, orbitor,/ îi apăruse Faustinei Kovalska,/ mâna Milostivului Mântuitor/ îmi prindea mâna, aceasta”, „capra cu barbă de târcovnic,/ dimineața ne behăia spornic,/ ne ataca pe maidanul dintre case,/ cu sărituri caraghioase/ semăna ea cu capra triestinului,/ cu cea a lui Umberto Saba,/ purtam, ca el, povara destinului/ amestecând latina cu slava?”

În *Cristalul*, revine motivul mâinii „Mâna ta caldă tu dă-mi-o.../ Mâna mea rece s-o ție”, dar bucolicelor scene din trecut „Cum stam, pe-atunci,/ Ca în cort, sub o stea...// Pierduți ca-n desiș de păduri...” le contrapune imaginea unei realități degradate: „Cimentul în livezi a ajuns,/ Mercurul în apa din țevi./ Norii par murdare zăpezi”.

Cu un incipit de epopee „Banchetul cântă-l, anti-ce aed,/ Din încăperea subterană,/ Leoaițele din friză se reped,/ Să sfâșie nevinovatul ied.../ În crater, vinul roșu-i rană”, *Mormânt etrusc* e îmbibat de reverberații livrești: barbian ca prozodie, arghezian ca modalitate de construire a antagonismelor „Tu, de acolo, nu te poți întoarce,/ Acolo, eu nu pot intra ușor”, minulescian prin versul „O dansatoare și un dansator/ Se aruncă în vârtejul anilor”, pillatian în versul „Ce trecut mort, ce amintire vie”.

Replică a stilului înalt este poemul *Copăcel-copăcel*. Dacă *Dimineața în Urbe* surprinde, în tușe simbolice, un real puternic metaforizat, un oraș al contrastelor: „cerul e sfâșiat de țipetele pescărușilor urbani,/ un pumnal sfâșie o togă care se umflă de sânge,/ e duros nu că te prăbușești,/ că, surprinzătoare,/ lovitura vine din spate.// Sângele atrage muștele verzi și turștii,/ ca întotdeauna faptele crude-i bucură,/ ei sunt vii, ceilalți sunt morți”, poemul subintitulat *Cântec pentru chitara lui Adrian Ivanițchi* e unul al contrastelor, în metrică baladescă. Registre lingvistice diferite, asocieri inedite de termeni și imagini amintesc de acea vocație a esopicului specifică generației '70: „Copăcel-copăcel,/ mergem cumiți după Miel,/ socul cu floare mărunță,/ pe cine mai cheamă la nuntă? Domnul ne face inel./ Tu ești pe deget sau el./ Clujul miroase-a Feleac/ Austerlitzul a raclă,/ Auschwitzul a sânge de om,/ sfântul ca omul sărac,/ cel ce iubește a faclă,/ cel ce nu a pogrom”.

Contrastante, dihotomice sunt poemele *Ceva mai greu ca seva* și *Nimicul sau o intrare în iad*. Dacă primul configurează un topos edenic „Miroase-a liliac, miroase-a prospețime,/ a lucruri nefăcute de mâna omului[...] Nu poposi prea des, puțin te mai desparte,/ de o grădină unde sămânță, floare, fruct/ sunt una, întreita mireasmă fără moarte”, cel de-al doilea poem fixează unul al Nimicniciei, strecurat printre repere escatologice: „Am intrat în tunelul unei fabrici dezafectate,/ lătrat de doi cerberi:/ *Pe unde-ai pătruns?/ Prin văzduh!* le-am răspuns. S-au încruntat./ Așa se încruntă, de obicei, paznicii,/ chiar păzind dureri sau chinuri.// Căutam coletăria Nemo, coletăria nimicului,/ sucursala Nimicniciei./ Mi-am început drumul printr-un lung tunel/ plin de vaierul vântului, de voci suprapuse ca morții unul peste celălalt,/ în groapa familiei”. De altfel, cele două sunt alternative ale existenței de după existență, anticipate de poemul *Am visat*. Visul devine, aici, formă de comunicare cu cealaltă lume, iar copilul- simbol al îngerului, devine mesager incert „Tu ce zici, de unde era copilul,/ vreau să zic cine-l trimisese,/ cei de deasupra,/ ori cei de dedesubt?”.

Toposuri încărcate de semnificații apar și în *Deportare, 1943, Dintr-un Boeing 737, Mocănița de pe Vaser*. Anamneze voluntare, poemele surprind, panoramic sau focalizat, măreția spațiului și nimicnicia ființei, eternitatea și perisabilitatea în ample descrieri-con-

glomerat, în care limbajele neologic, arhaic și popular coexistă, vitalizând discursul liric.

Dacă poemului *Zmeura* poate fi citit în dublă cheie, ca elegie și artă poetică, în cazul poemelor *Îmi cer iar versuri revistele literare*, *Nu sfātuiesc pe nimeni*, *Numele* sunt evidente, încă din titlu, elementele specifice unei ars poetica. Poezia, creația se întrevăd ca iubiri dacă nu defuncte, măcar suferinde, agonizante; poeme despre un sine dezafectat, tranchilizat de o circulație „periferică defectuoasă” (și este evident polisemantismul acestui motiv care străbate volumul), de întregității „Cum să scrii versuri clocotitoare cu mâini de mort?”, „Cine a mai murit dintre noi?”, de schimbări de paradigmă „Îmi cer să găsec rosturi noi rosturilor vechi,/ În acest veac urând rosturile”, de umbra celui care a fost „născut sub semnul lui Mercur, al zglobiului/Mesager, al mercurului, al Dioscurilor,/ Oricum nu mă pot plânge, de călătorit am călătorit.../ Un fel de mesager al Domnului și eu am fost, unul/ De tot modest, dar tenace/ Un elev al Școlii Ardelene”, de reverberațiile celui încercat de regretul că „Jarul s-a stins,/ Focul e rece,/ A rămas numai cenușa acelor zile”.

Nu sfātuiesc pe nimeni intersectează două dintre constantele existenței poetului, figura paternă și scrisul, care își dispută poezia realității și realitatea poeziei, tentația realului și tentația actului creator. Antagonici, tată și fiu întrețin o dialectică, una care, paradoxal, e fixată, ludic, ironic, pe coordonate de chiar fiul-creator: „Nu sfātuiesc pe nimeni,/ Tânăr sau bătrân,/ Să se apuce de scris poezie,/ E o ocupație periculoasă,/ Aproape sinucigașă,/ Îți pierzi, urmând calea poeziei,/ Instinctele primare,/ Respectul celor-

lalți,/ Și chiar lumina ochilor,/ De atâta trans-scris și sters,/ La calculator./ Devii un obsedat de/ frumusețea invizibilă.// *De ce nu te bucuri de poezia vieții,/ În loc să scrii poezii?*/ Așa m-a întrebat tatăl meu,/ Descoperindu-mi/ Primele versuri,/ Ascunse printre/ Cotoarele colorate ale/ Cărților din bibliotecă.[...] Acum, la ora severă, cine-a avut dreptate?/ Eu zic, poate greșesc, nu el.// Scriem bine, pentru că trăim prost?/ O fi vreun dar acesta, sau o slăbiciune?”

Poemele care încheie volumul au mirabila aură a testamentelor lirice; destinul creatorului, al celui lipsit de orgolii și măreții deșarte e surprins într-o emoționantă confesiune-portret, în care auditoriul e Marele Anonim: „Bogățiile lumii nu le-am dorit,/ de pe streășina templelor/ nu ne-am lansat, orgolioși,/ siguri că nu vom păți nimic,/ nici pofta de a conduce/ nu ne-a stricat zilele.// Din pietre am făcut un fel de pâini,/ care nu satură/ versuri din micile noastre întâmplări.// toată puterea ni s-a scurs/ pe nesimțite în albul/ unor pagini care se vor șterge” (*Numele*).

Poate cel mai emoționant e poemul *Meșterii italieni* în care presimțirea, conștientizarea finitudinii îl determină să grăbească munca meșterilor romani de mozaicuri și să invoce, cutremurător, Divinitatea: „Mântuitorule,/ îmi vine să strig,/ *Să se grăbească și ei, oleacă!*/ Așteaptă atâta lume!”. Actul poetic are aici, ca echivalent, un alt act de creație: al propriului loc de Dincolo, legat de trecut și de prezent, de filigranul existenței printr-un *fir vrăjit* „M-aș fi dus cu ei,/ să tai bucățile de piatră,/ colorate,/ cât mai exact,/ cu un clește dur[...] mi-aș fi potrivit destinul/ după cartoanele Maestrului,/ iar cu vremea îngerului meu păzitor/ poate i-aș fi intuit numele secret”.

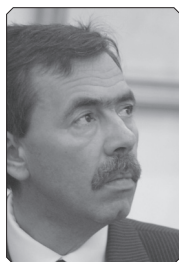
Cercuri pe apă

Gramatica și râsul

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Ce leagă aceste două noțiuni? - vă veți întreba. Răspunsul e simplu: televiziunile noastre. Gramatica promovată pe micile ecrane ar putea fi de tot... râsul, dacă n-ar fi de plâns, iar râsul este în total ... dezacord cu sănătosul și inteligentul umor românesc. Nu vă este dor de-un răs sanătos, provocat de ... clasicele forme ale comicalului - de limbaj, de situație, de caracter, de nume, de moravuri... Așa-zisele seriale și show-uri de comedie, departe de a constitui o armă împotriva tarelor individului și ale societății prin ridicularizarea unor năravuri, unor relații sociale și etice, unor tipuri umane etc., creează false modele pentru tineri. Vulgaritatea, violența, lipsa

de cultură, lenea, parvenitismul, viciile de fel și fel - iată ce promovează cele mai multe spectacole și emisiuni de comedie transmise la ore de maximă audiență. Că gramatica este mutilată în asemenea „creații artistice” ar fi de înțeles, deși deloc scuzabil. Însă să vezi și să auzi crainici de televiziune, reporteri, prezentatori, realizatori de emisiuni cu pretenții nestăpânind proprietatea termenilor și făcând niște dezacorduri flagrante este o adevărată ofensă adusă corectului plătitor de cablu, care nu de puține ori își ia de la gură pentru a-și hrăni și mintea, și sufletul... Ați auzit să fi sancționat - măcar cu o amendă simbolică - CNA pe cineva pentru vreun dezacord?!

Nostalgii patriarhale

Marcel LUCACIU

Liniștea pe care o căutăm, adesea, e nu departe de noi, undeva, în satul dintre dealurile înverzite ori de pe malul râului cristalin. Trăind prea mult între ziduri, copleșiți de vacarmul străzilor semaforizate, al grijilor cotidiene, riscăm să uităm, cu desăvârșire, de „leagănul copilăriei”, de rostul nostru.

Simțind un asemenea pericol, Florica Pop evadează din cenușul existenței urbane, se refugiază în trecutul patriarhal și reconstituie - cu evlavie - lumea satului natal (Deleni), într-o carte intitulată, nostalgic, *Straița cu merinde* (Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2013).

Sunt „amintiri sățioase” ce nutresc ferma convingere că „fiecare om are, oricât de îndepărtate ar fi acestea, rădăcini înfipte adânc în glie, în satul amintirilor, pe care îl căutăm mereu, îl purtăm cu noi, alimentându-ne continuu dorul din *straița cu merinde* pregătită cu atâta drag de mama, tata sau bunica...” Și astfel, învâluită de o reverie blajină, autoarea se întoarce în „satul îmbrățișat de dealuri”, ezitând între monografia seacă, șăgalnicele *Amintiri din copilărie* ale hâtrului Ion Creangă sau blagianul *Hronic și cântec al vârstelor*, dar contopindu-le pe toate, într-o scriitură pioasă și sentimentală ce denotă o acuitate neobișnuită, secundată de o prodigioasă memorie. Este o memorie care a înregistrat, cândva, și redă, abia acum, totul, cu o rarismă căldură sufletească: numele oamenilor (*a lui Toderăș, a lui Ștefănaș, a Carolinei* etc.) și ale locurilor din sat (*pă Moine, în Tóg, la Mineu* ș.a.); glasul aspru al tatălui; imaginea blândeii și „împăciuitoarei” mame; vechile rânduieli sau fermecătoarele povești ale bunicii - adevărata călăuză morală ce le-a învățat, de mici, pe nepoatele sale „lecția hărniciei” și frica de „gura lumii”. Din universul mirific al copilăriei nu lipsesc, evident, peripețiile năstrușnice („operarea broaștelor” sau „degustarea...tutunului”) și, bineînțeles, primii ani de școală, sub îndrumarea învățătorului, dar și a *Sfântului Nicolae* (bățul ce le reamintea copiilor că nu trebuie „să umble cu cioara vopsită”). Cât despre adolescență, ea stă fie sub semnul *dantului* (al balului din satele vecine, unde se juca „de sărea colbu din podele”), fie sub semnul *Oracolelor* (caiete speciale, „ținute în mare secret”, cuprinzând „momente încărcate de emoții, legate în buchete de destăinuirii, întrebări, sentimente...”).

Complexitatea unei asemenea narațiuni (de un pronunțat iz memorialistic) se datorează perspectivei panoramice, respectiv dorinței de a contura

nu doar candoarea ori exuberanța fericitelor vârste (copilăria și adolescența), ci și simplitatea vieții de la sat, cu mersul firesc al anotimpurilor („citit” de pe cojile „mai multor cepe”), cu *habele* din vreme de iarnă (șezători la care fetele „coseau, povesteau și colindau”), cu *leacul babelor* ori cu rugăciunile și descântecurile miraculoase, menite să îndepărteze orice boală („femeile stricau o haină ce aparținea celui sau celei pentru care se adunau, făceau o *păpușă* din bucățile rupte, iar seara mergeau și o îngropau la o răscruce de drum, descântând”). De asemenea, sărbătorile religioase, cu forfota dinainte și farmecul lor intrinsec (*Paștele, Sfânta Maria Mare, Crăciunul, Boboteaza* etc.) sunt și ele transpuse, în pagini pline de smerenie și delicatețe. Nu în ultimul rând, Florica Pop evocă, în tulburătoarele sale confesiuni, respectarea unor ritualuri străvechi (spălatul la fântână, „cu apă proaspătă,” în fiecare dimineață), religiozitatea oamenilor („cu frică de Dumnezeu”) și marea lor dragoste față de pământ (aveau „un sentiment sacru pentru fiecare palmă de pământ, considerând că ar fi mare păcat dacă nu ar semăna tot ce au moștenit de la străbuni”).

Spre final, o tristețe amară pune stăpânire pe ampla și stufoasa construcție narativă. Deleniul de astăzi este îmbătrânit și riscă să devină pustiu, căci din satul de altădată au mai rămas „...57 de case și 56 de locuitori”. Totuși, există speranța ca toți cei care au ales neagra străinătate și au, acum, „nevoie de *tihnă*” (copiii sau nepoții văduvelor) să „revină, într-o bună zi, cu dragoste, *acasă*”.

Răvășit de negura vremii, substanțialul amalgam se constituie, până la urmă, și într-un pseudoroman (deopotrivă, jovial și patetic) din meandrele căruia se desprind câteva personaje memorabile: bunica - o ființă capabilă și ea „de multe și mari minunății” precum Smaranda Creangă; Catrina - „o fată puturoasă” („Ar fi tooootttt dormit!”); nana Floare - „o muiere ce alunecă pe căile lui...Bachus” și Gheorghe - „un om vrednic, dintre cei mai înstăriți și buni gospodari din tot satul”. Pseudoroman autobiografic, monografie, culegere de folclor, lucrare etnografică, memorialistică și, pe alocuri, chiar științifică, *Straița cu merinde* e un mozaic de registre stilistice, de genuri și specii literare, de lumini și umbre ale „trecutului viu”. E o carte atotcuprinzătoare despre singura realitate ce părea, pentru mulți dintre noi, imuabilă: satul de tip tradițional.

Sălajul de-a lungul istoriei*

Viorel CIUBOTĂ

Atunci când, în 2 februarie 1863, Pesty Frigyes, membru al Academiei Maghiare, expedia celebrul său circular în privința toponimiei tuturor comunităților locale din țară, nu bănuia că se va aduna un imens material, păstrat astăzi de Biblioteca Națională Szechenyi, care poate servi drept bază pentru realizarea unei istorii a mentalităților sprijinită „pe lucrul cu textul”, după cum atât de bine se exprima încă în secolul trecut marele istoric francez Emmanuel Le Roy Ladurie într-o carte devenită azi model în realizarea unei istorii totale, interdisciplinare¹.

Din vastul material adunat s-a reușit publicarea parțială a celor privitoare la comitatele Bacska, Békés, Borsod, plasa Nagykovács, Satu Mare, Bodrog, Bihor, zona Budapestei, zona Galga, plasa Gödöllő, Jászkunság, Solnocu din Afară, Komárom, Vespem, Somogy, Násăud, ținutul secuiesc.

Răspunsurile la chestionar din comitatul Solnocu de Mijloc provin din 132 de localități, neacoperind toate satele.

În perioada respectivă comitatul Solnocu de Mijloc avea 2 târguri, 147 de sate și 4 predii, organizate în 4 plăși: Zalău, Cehu Silvaniei, Tășnad și Pir².

Trebuie să menționăm de asemenea că Sălajul a suferit de-a lungul istoriei mai multe transformări teritoriale. La începuturile Evului Mediu exista un comitat extrem de întins, numit Solnoc și care se întindea aproape din centrul Transilvaniei și până la Tisa. Începând cu veacul al XII-lea, acest comitat este împărțit de regii Ungariei, în comitate mai mici. Primul se desprinde în anul 1164 - comitatul Dăbăca - iar la sfârșitul veacului XII apar cele trei Solnocuri: Din Lăuntru, de Mijloc și Din Afară³.

Mai remarcăm că încă de la început comitatul Solnocu de Mijloc a fost numit în documente și Sălaj. Așa se întâmplă într-un document din anul 1324 când în loc de Solnocu de Mijloc se folosește numele de Sălaj (Martin comite de Scylag) cu centrul la Zalău⁴. Însă denumirea este mai veche, apărând încă din anul 1231 când într-un document apare denumirea pădurea Sălaj (silva Zylag) iar în anul 1380 districtul Sălaj (districtus Zulagh)⁵. De observat că 33 % din localitățile Sălajului sunt pomenite documentar înainte de 1350 iar restul de 67 % după⁶.

De foarte timpuriu sunt pomenite o multitudine de cetăți menționate pe tot cuprinsul comitatului: Zalnoc, Crasna (1164), Valcău (1319), Șimleu Silvaniei (1351), Aranyos (1276), Almaș (1370)⁷. La

cetatea Aranyos se păstrează lista completă a satelor domeniului datând din anul 1388. Sunt notate 16 sate românești: Popeni, Firminiș, Cuceu, Jibou, Dragu, Barátháza (localitate dispărută), Șoimuș, Noțig, Domnin, Nadiș, Inău, Salsig, Năpradea, Someș Guruslău, Turbuța și 13 sate maghiare: Aranyos (localitate dispărută, așezată în hotarul localității Cheud), Odorhei, Someș-Uilac, Vicea, Mânău, Biușa, Horoatu Cehului, Ulciug, Dobrin, Crișeni, Craidorolț, Petin, Aluniș⁸.

Foarte devreme încep să fie pomeniți voievozii din fruntea satelor românești. Într-un registru de dijmă a comitatului Solnocu de Mijloc, datând din anul 1475, apar: voievodul din Sărăuad (Zarwad), voievodul din Săuca (Sewdemeter wayavode), voievodul din Boianu Mare (Bayan Wayvode), voievodul din Zalnoc (Zanak Wayvode), voievodul din Derșida (Dershyda wayvode) etc⁹.

Lucrurile se clarifică în veacul al XVI-lea când conscripțiile sunt mai detaliate și mai complexe. Astfel, în 1594 domeniul Șimleu avea 48 de sate din care 37 erau românești. În 1566-1569 domeniul Cehu Silvaniei era format din 44 de sate din care 36 erau românești¹⁰.

Din veacul al XVII-lea, epoca confruntărilor dintre turci și austrieci, avem o știre care ne poate ajuta să percepem mai bine realitățile secolului.

Cronicarul sas Georg Kraus vorbind despre evenimentele care au urmat cuceririi cetății Oradea de către turci, arată că turcii, prin viclenie, încalcând înțelegerea de la Oradea ocupă cetățile de la Pomezueu, Șinteu și în același timp „s-au închinat turcilor de bună voie iobagii și țărănimea din scaunele (comitatele n.n.) Crasna și Solnocu de Jos (Mijloc n.n.), s-au ridicat împotriva stăpânilor lor nobili și au ajutat ei însăși la jefuirea acestora”. În această vreme au fost distruse cetățile de la Valcău și Hodod¹¹.

Secolul al XVIII-lea aduce clarificări fundamentale în ceea ce privește populația Sălajului. Astfel, din conscripția efectuată de comitat și cunoscută sub numele de conscripția lui Inochentie Micu Klein, datând din anul 1733, rezultă că în Sălaj erau 147 localități locuite de români din care 38 erau notate ca mixte (locuite de români și maghiari) și 109 sunt notate ca românești¹².

În anul 1761 generalul Bukow consemna un număr de 143 localități unde locuiau români uniți sau ortodocși în comitatul Solnocu de Mijloc și 65 de

localități în comitatul Crasna¹³.

În 1876 cele două comitate Solnocu de Mijloc (142 localități, 2212 km² și 113.000 locuitori) și Crasna (73 localități, 1148 km² și 62.000 locuitori) sunt unite sub numele de Sălaj.

Noului județ i-au mai fost atașate 25 de localități din fostul comitat Dăbâca și 2 localități din fostul comitat Cojocna¹⁴.

Populația noului județ ajunge în anul 1884 la 168.839 de locuitori, din care 106.026 români (62 %), 59.756 maghiari, 840 germani, 2.189 slovaci, 1 sârbo-croat și 27 de ruteni¹⁵.

În anul 1925 are loc o nouă organizare administrativă, de sorginte liberală, prin care județului Sălaj îi sunt atașate două plăși situate la graniță: Carei și Valea lui Mihai, ducând la întărirea considerabilă a elementului maghiar¹⁶.

Noul județ avea 1 comună urbană de reședință (Zalău), 3 comune urbane (Carei, Șimleu Silvaniei, Zalău), 10 plăși: Bocșa, Buciumi, Cehu Silvaniei, Crasna, Carei, Jibou, Supuru de Jos, Șimleu Silvaniei, Valea lui Mihai, Tășnad și 267 comune rurale¹⁷.

Populația județului ajunge în 1930 la 343.347 locuitori din care 56,20 % români, 31,14 % maghiari, 16 % germani, 3,90 % evrei etc¹⁸.

În anul 1950 Sălajul este împărțit între regiunile care funcționează în partea de nord-vest a României: Cluj, Maramureș și Crișana.

Abia în anul 1968 se reînființează județul Sălaj, având un municipiu, 3 orașe, 54 comune, 281 de sate, cu o populație de 263.103 locuitori¹⁹. Sălajul pierdea plasa Tășnad atașată județului Satu Mare și o parte din plasa Cehu Silvaniei atașată județului Maramureș, rămânând la o suprafață de 3.850 km²²⁰.

Revenind la chestionarul în șapte puncte al academicianului Pesty Frigyes, vom nota că acesta este destul de ambiguu în formulări, cuprinzând și elemente care se repetă (întrebările 4, 5 și 6), ceea ce a creat destule confuzii în rândul celor chestionați, dovadă fiind numărul destul de mare de răspunsuri laconice sau incomplete: Domnin nu se răspunde la întrebările 3, 4, 5, 6; Dobrin punctele 3, 4, 5; Giurtelecu Hododului nu răspunde la întrebările 1-6; Husia nu răspunde la întrebările 3, 4, 5, 6; Noțig, unde declară că „nu au cunoștință de vechimea, originea denumirilor din hotarul comunei.”; Nadiș, unde autoritățile și bătrânii declară „că datorită vechimii comunei nu dispunem de date privind denumirile topografice și originea acestora, din hotarul comunei”. La fel se întâmplă la Sălăjeni, Sighetu Silvaniei etc.

Majoritatea localităților răspund mai mult sau mai puțin detaliat întrebărilor chestionarului, oferind o mulțime de date de ordin istoric, economic, geografic sau etnografic extrem de valoroase.

Unele răspunsuri sunt extrem de elaborate, chiar savante, ceea ce denotă consultarea sau chiar participarea unor profesori gimnaziali, preoți sau unii dintre

notarii comunali, la redactarea lor.

Cazul cel mai relevant este răspunsul orașului Zalău, elaborat, concis, conform adevărului istoric și care este semnat de Vintze Ferenc, primarul orașului și Fejertoi Josef, notarul adjunct și expedit în 20 aprilie 1865. Pentru noi este cu atât mai neașteptat cu cât în acest oraș, citadela calvinismului maghiar din zonă, se exprima ideea existenței unei populații româno-slave la venirea ungarilor în veacul al X-lea: „... la sosirea lui Tuhut (unul din conducătorii maghiari n.n) în Transilvania a făcut popas în acest loc, deci trebuie să fi fost un loc locuit în acea vreme. Originea primilor locuitori, încă înaintea venirii ungarilor se crede că au fost slavii principelui Men Marot din Bihor și valahii lui Gelu. Confruntările între Tuhutek și cei care au locuit aici, trebuiau să fi avut aici și nu pe Valea Almașului sau Aghireșului”.

Răspunsul celor din Valea Pomilor a fost elaborat după consultarea unui „domn din Cehu Silvaniei care se ocupă cu istoria” și care și-a exprimat părerea că denumirea comunei vine de la cuvântul *mocsár* = *mocirlă*.

Un răspuns deosebit de complet și în același timp extrem de documentat îl are Dombi Lajos, preotul calvin din Șamșud, exprimându-și de asemenea limitele în absența unei documentări exhaustive: „Referitor la denumirile locurilor și cu privire la comună atât se poate arăta, modest trebuie să recunosc că din lipsă de acte, chiar cu cea mai mare strădanie nu am putut face mari servicii literaturii și arheologiei”.

El indică și calea unei cercetări istorice complete: „Pentru a cunoaște trecutul unei comune mai vechi se poate apela la documentele existente la parohii care sunt puține la număr, dar se poate apela la arhiva județelor și la actele din posesia familiilor nobile, studierea cărora ar fi necesară. Subsemnatul nefiind în posesia unor astfel de acte am putut apela doar la actele care se află în lada parohiei reformate pe anii 1734, 1761, 1763, 1754, 1766 și 1775”.

Deosebit este răspunsul localității Santău semnat de Ioan Trohan, primar și Ioan Călugăr, notar. Cei doi, pornind de la datele din cadastru, realizează o micro-monografie a localității care cuprinde date de istorie, economie, toponimie, demografie etc.

La punctul 4 se răspunde că „localitatea este pomenită din vechime, oamenii de azi nici nu-și aduc aminte”.

Deși urmele romane erau vizibile la tot pasul în Sălaj, doar în cazul a șase localități repondenții fac apel la originea romană și într-un singur caz la originea dacică a locuitorilor români.

Astfel, locuitorii din Bicz, în numele cărora semnează Petre Bursan, primar și Simion Pap, notar, afirmă că „populația își trage originea de la urmașii împăratului roman Traian și din ramura maghiară”. La fel se întâmplă la Babța unde primarul Deac Onuț și notarul Pap Simon notau că „Populația își are originea în majoritate de la romani, în mai puțină parte de la

unguri”.

Cei din Gârdani, în numele cărora semnează Fülöp György, notar și Andreicuț Griga, primar, știau că sunt urmașii celor „din Legiunea Romană adusă în secolul 2”, staționată, credeau ei, „în fortificația care a existat între comuna Gârdani și Fărcașa..”.

Un caz aparte îl reprezintă răspunsurile în limba română a trei localități, pe care întâlnim semnătura notarului Ioan Maior. La Traniș se știe că dintotdeauna localitatea a fost „din vechime locuită numai de români” și că „s-au înpopulat din Italia”. La fel la Cheud se notează că localitatea „din vechime iaste locuită numai de români nobili” și că „s-au înpopulat din Italia”.

Pe același Ioan Maior îl găsim semnat și pe răspunsul localității Năpradea, tot în limba română și unde se afirmă că locuitorii „s-au înpopulat din Italia”.

Un caz deosebit este cel al localității Bobota al cărei chestionar este semnat în mod generic „De către autorități” și unde se afirmă că originea numelui comunei este „de origine dacă”. La fel se afirmă originea dacă a numelui pârâului Zenicel care izvora din hotarul localității Zalnoc. Este singurul caz de asemenea factură întâlnit în nord-vestul Transilvaniei, când se invocă originea dacică a unor denumiri!

Majoritatea comunelor românești însă au răspuns că nu știu de când datează localitatea sau că localitățile au fost întemeiate de români veniți din Ungaria și Transilvania. Este sigur că de-a lungul timpului a existat un astfel de fenomen, dar nu la proporțiile care răzbat din aceste documente. Se păstrează mai multe conscripții ale iobagilor fugiți din comitatul Satu Mare, care aparțineau în Evul Mediu Ungariei, datând din 1701 și 1724.

În 1701, din 295 de fugiți, 103 capi de familie erau stabiliți în Solnocu de Mijloc (34,9 %) în localitățile: Silvaș, Bârsău de Sus, Săuca, Asuaju de Sus, Gârdani, Asuaju de Jos, Bârsău de Jos, Satu Mic, Cig, Aghireș, Boianu Mare, Sărăuad, Băsești, Oarța de Jos, Unimăt, Cristelec, Hotoan, Santău, Ghirolț²¹.

Conscripția din 1724 consemna 622 de capi de familie fugiți de pe domeniile familiei contelui Károlyi, majoritatea în Solnocu de Mijloc (398 capi de familie), iar în comitatul Crasna, 27 de capi de familie²².

Este sigur că fenomenul fugii iobagilor era caracteristic și pentru comitatul Solnocu de Mijloc.

Răspunsuri interesante sunt trimise și de localitățile maghiare din comitat care își leagă înființarea ori de începuturile penetrării ungarilor în zonă sub conducerea lui Tuhutum, cum este cazul localității Hodod²³ sau în Doba Mică („s-au stabilit în acest loc o dată cu venirea ungarilor...”) sau din timpul primilor regi ai dinastiei arpadiene cum este cazul localității Doba Mare (afirmau că există din jurul anului 1000). Există un caz în care locuitorii din Sălățig afirmau că localitatea datează „o dată cu venirea hunilor, deoarece populația Sălajului este de origine hună”.

La Deja locuitorii notau că „au primit locul pentru merite și pentru folosință nobiliară veșnică”.

La fel, la Verveghiu locuitorii știau de existența în trecut a unui grup de localități libere în care locuitorii erau mici nobili obligați să slujească în cetățile mai apropiate, cum a fost cetatea de la Cehu Silvaniei: Verveghiu, Cristuru Sălajului, Doba Mare, Doba Mică, Bocșița, Mineu, Naimun, Sâncraiu Sălajului și Deja.

Memoria colectivă a păstrat o mulțime de fapte legate de existența unor cetăți în hotarele localităților, ale căror începuturi se pierd în negura timpurilor. La Naimon exista un loc numit Cetatea păgână „care a fost locul de rugăciune a păgânilor”. La Derșida se păstra amintirea unei cetăți pe Dâmbu lui Balotă. La fel, locuitorii aminteau de existența unor cetăți la Chegea, Hodod (ruinele se vedeau încă în curtea și grădina grofului Weselenyi Ferenc), Gârdani, Cehăluț, Cehal, Zalău etc., multe dintre ele neamintite de scrierile istorice.

Trebuie amintit că majoritatea răspunsurilor localităților din Solnocu de Mijloc au fost redactate în urma consultării locuitorilor sau măcar a bătrânilor satelor, deci ele reflectă în bună parte nivelul intelectual al satelor la 1864!

La Mănău se nota că răspunsul a fost redactat „După audierea bătrânilor satului”. La Cehăluț bătrânii ascultați aveau între 72 și 80 de ani.

Cei din Ineu concluzionau răspunsul la chestionar: „Aici se termină descrierea denumirilor vechi din hotarul comunei Inău, care s-a scris cuvânt cu cuvânt conform celor spuse de bătrâni, iar sarcina noastră a fost să scriem”. La Meceniș se nota că „Aceste date au fost culese în adunarea generală a celor mai vârstnici oameni din comună la data de 18 septembrie 1864”. La Țicău datele erau culese „din declarațiile bătrânilor satului și oamenilor”.

La Sărvăzel răspunsul a fost redactat „în urma audierii bătrânilor satului și studierea puținelor documente existente..”.

Este impresionant numărul extrem de mare de fapte istorice rămase în mentalul colectiv după sute de ani de la desfășurarea lor. De departe, faptul care a provocat cel mai mare impact a fost fără îndoială năvălirea tătarilor din anii 1241-1242 care a provocat daune fără seamăn și în Sălaj.

Oamenii își mai aminteau fapte legate de regii Ungariei, de principii Transilvaniei, de raidurile turcești din veacurile XVI-XVII, de faptele haiducului Pinteș etc.

* **Prefață la volumul *Solnocu de Mijloc la 1864. Chestionarele academicianului Pesty Frigyes, Ed. Caiete Silvane Zalău - Ed. Eikon Cluj-Napoca, 2014.***

¹ Emmanuel Le Roy Ladurie, *Montaillou sat occitan de la 1294 până la 1324*, vol. I, București, 1989, p. 6 și 9.

² Mathias Bell, *Compendium Hungariae geographicum*, editio quarta, Posonii et Pestini, 1792, p. 290 și V. Meruțiu, *Județele din Ardeal și Maramureș până în Banat. Evoluția teritorială*, Cluj,

1929, p. 42.

3 Ștefan Pascu, *Les roumains du Sălaj*, în *Revue de Transylvanie*, tome V, nr. 1, ianuarie-martie 1939, p. 72-75 și *Idem, Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, ediția II, Cluj, 1972, p. 132.

4 *Ibidem*, p. 132.

5 Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticii*, București, 1933, p. 418.

6 Elena Muscă, *Repertoriul localităților din Sălaj în secolul al XV-lea*, în *Acta Musei Porolissensis*, VIII, 1984, p. 267

7 A. A. Rusu, *Considerații istorice asupra cetăților medievale timpurii din județul Sălaj*, în *Acta Musei Porolissensis*, II, 1987, p. 89-103.

8 *Ibidem*, p. 101

9 Petri Mór, *Szilágy vármegye monographiája*, vol. I, 1901, p. 180-183.

10 David Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, vol II, București, 1968, p. 198, Ioan Aurel Pop, *Localități medievale românești sălăjene din secolele XIII-XVI*, în *Acta Musei Porolissensis*, IX, p. 293-298.

11 Georg Kraus, *Cronica Transilvaniei 1608-1665*, București, 1965, p. 397.

12 Dionisie Stoica, I. P. Lazăr, *Schița monografică a Sălajului, Șimleul-Silvaniei*, 1908, p. 46-49.

13 Costin Feneșan, *Izvoare de demografie istorică*, vol. I, Secolul al XVIII-lea Transilvania, București, 1986, p. 346-349 și 351-352.

14 V. Meruțiu, *op. cit.*, p. 44

15 Dr. Laurian Someșan, Țara Silvaniei în unitatea spațiului transilvan, în Țara Silvaniei (Zalău), 1940, p. 60.

16 Iată ce scria un ziar românesc despre această reorganizare administrativă: „A trebuit să fim în România Mare sub conducerea liberală să ajungem un Sălaj ungueresc” („Gazeta de Dumini-că”, nr. 42-43 din 18 octombrie 1925, p. 3.).

17 Gheorghe Chende-Roman, *Dicționar etimologic al localităților din județul Sălaj*, Zalău, 2006, p. 51.

18 V. Ciubăncan, *Date noi demografice, socio-economice. Despre populația Sălajului pe anii 1910-1941. Poziția și contribuția ei în problemele apărării graniței de vest a țării în perioada interbelică.*, în *Acta Musei Porolissensis*, IV, 1980, p. 605.

19 *Sălaj. Monografie.*, București, 1980, p. 69-70.

20 Gh. Chende-Roman, *Dicționar etimologic al localităților din județul Sălaj*, Zalău, 2006, p. 5.

21 Viorel Ciubotă, *Relații sociale în comitatul Satu Mare în primele trei decenii ale veacului al XVIII-lea*, în *Satu Mare Studii și comunicări*, seria istorie-etnografie, 2013, în curs de publicare.

22 Liviu Borcea, *O conscriere privind fuga iobagilor de pe domeniile sătmărene la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, în *Crisia*, X, 1980, p. 454-460.

23 „Această localitate a fost înființată de Tuhutum, unul din conducătorii celor șapte triburi maghiare când au venit în acest loc...”

„It's only words... unless they're true”

urmare din pagina 40

El îi împarte pe regizori, în funcție de abordarea repetițiilor, în academici care predau lecția, vorbesc despre epoca și tema piesei – și autoritari, cei ce îmbrățișează concepția totalitară – Brecht și alții, care consideră că spectatorii nu vin la teatru ca să se simtă bine, urmărind o intrigă, ci pentru a învăța sau a le fi consolidate adevăruri universale. Susținător al spectacolului ca afacere și al supremației gustului publicului (problema artei nu este cum îi servește ea statului sau umanității, ci publicului, iar „publicului puțin îi pasă cărei școli îi aparțin actorii sau ce principii îi călăuzesc. Publicul dorește doar să fie distrat”), Mamet nu crede în îndreptarea omenirii cu ajutorul intelectualilor, ba chiar consideră că „dintre aceia care nu au darul să-i distreze pe alții și, totuși, nu vor să plece acasă, mulți ridică sabia și scutul intelectului”.

Atacul continuă la fel de relaxat-

necrutător, arsenalul teoretic fiind completat de parabole și întâmplări hazlii, dar dincolo de aerul lejer, problematica este abordată frontal și provocator. Optiunea personală este una fără echivoc: teatrul să nu fie angajat politic, să nu fie folosit ca instrument de control al minții sau ca mijloc de manipulare și agitație propagandistică, să nu fie lăsat pe mâna celor care „s-au uns de unii singuri drept campioni ai gândirii juste” și care nu „pot funcționa decât într-un mediu controlat de stat (sau în simulacrul acestuia, corectitudinea politică, pentru că un public liber să aleagă va râde de ei și-i va disprețui”.

David Mamet caricaturizează regizorii care, nefind în stare să scrie, resping textul dramatic tradițional și susține că „dintre ravațiile regizorale, cel mai direct nociv este denigrarea textului, adică afirmația că textul nu are niciun înțeles sau, în cel mai bun caz, are doar înțelesul pe care catadicește regizorul să i-l atribuie”.

Mamet notează că acei regizori

care deconstruiesc piesa, pentru a-i vlăgui limbajul, complicând decorul, pentru a distra atenția de la text, sunt lipsiți de talent Tocmai aceste instincte ar trebui să fie satisfăcute de punerea în scenă, iar spectatorul, care vine ca la oficierea unui mister sau ca un îndrăgostit la prima întâlnire, trebuie să se întrebe în fiecare moment: „Ce urmează în continuare?”, nu să se plictisească sau să fie pasiv, pentru că „pasivitatea în timpul prelegerii și al piesei de teatru e reacția animalului prădat: stai liniștit și ascultă, în timp ce ți se spune ceva ce deja știi și pentru care ți se ia banul”.

Spectacolul e dominat de regimul cerere-ofertă, iar alegerile genuine ale publicului, care nu caută decât să se amuze, să aibă „o experiență” departe de problemele cotidianului, nu vor face decât să selecteze cele mai bune produse.

„Sarcina dramaturgului este să aducă și a actorilor și regizorului să țintuiască fundul spectatorilor în scaun. Cu asta se plătește chiria. Punct.”

Primăvara Poeziei XIV*

A Költészet Tavasz (I)

MARIA PATRICIA BIRTOCEAN

*

niciodată nu vom mai putea privi stelele împreună
din pământul tău toate se văd albastre din pământul
meu copacii își retrag rădăcinile și le înfig în cer
există în lume femei și bărbați cu toții sortiți unui soi
de moarte năprasnică

hăituiți de lumina care răsare întotdeauna de după
deal ca de un răsărit al unui soare veșnic bolnav
mâinile tale sunt puternice poartă în ele pământul
meu greu de ploaie

mâinile tale sunt frumoase ca o rană de văduvă care
trebuie legată la un capăt și sărutată
există în lume bărbați și femei cu toții sortiți pieirii
un soi de cădere a cerului din pământ
ca și cum groapa săpată cu daltă de os nu ar fi fost
suficient de mare

de aceea așezați astfel nu vom mai putea privi stelele
împreună niciodată

iar părul meu ca un anaconda flămând îți va încolăci
chipul

atunci când crezi nu e bine să ții ochii deschiși altfel
groapa din pământ se micșorează
și puținul cer care a rămas acolo ți se va rostogoli în
palme sfărâmat

*

soha többé nem nézhetjük már együtt a csillagokat
a te földtekéd felől minden kéknék tűnik az
enyémből a fák kitépik gyökereiket s az égbe vájják
a világon léteznek vajmi szörnyű halálnak rendelt
asszonyok s férfiak, becserkészi őket a fény,

amely a domb mögül úgy bújik örökkön elő, mintha
egy mindig nagybeteg nap kelne
kezeid olyan erőteljesek magukba fogják az én esőtől
duzzadt földem

oly szép kezek mint özvegyasszony sebe melyet
bekötni s csókolgatni kéne

a világon halálnak rendelt férfiak s asszonyok lé-
teznek az égbolt majd földből zuhan alá
mintha a csontbaltával ásott gödör nem lenne elég
befogadó

így lábtól elhelyezve többé már nem nézhetjük a
csillagokat együtt

s hajam koplaló anakondaként fonja be arcod
mikor úgy érzed, nem jó nyitott szemmel lenni mert
a gödör egyre zsugorodik

s a kevéske égbolt mely még lenne benne apróra tör-
ve tenyeredbe hull

SILVIA BODEA SĂLĂJAN

Lacăte grele

Doamne, cerul Tău ne trimite vești
peste mări răzvrătite zăpezi
pune suflet Doamne în pietrele reci
neliniștea mea să fie ploaie de vară

Doamne, toate darurile s-au risipit
toate cărările sunt rătăcite
lacăte grele mușcă din inima mea
ruginite-s toate cuvintele

Doamne
trimite-mi rugăciune-n gând
Doamne
pune peste nopțile mele curcubeie

Nehéz lakatok

Uram, te nekünk odafentről izensz
forrongó tengerek hószakadások által
tégy lelket, Uram, hideg kövekbe értünk
nyári eső legyen lelkem nyugtalansága

Uram, szétszórták minden ajándékok
és minden ösvény zsákutcába torkollt
rozsdá rágja minden szavam
s szívembe nehéz lakatok hada markol

Uram
küldj könnyörgő szót elmémbe
Uram
szivárványt boríts éjeimre

BORZÁSI JOHANNA

Miután az anya elengedte gyermekét (Édesanyámnak)

Az ő szobájába lép be:
még hallani véli - befagyott minden kacagás a
jégkrém-szőnyegbe.
Hagyja, akárcsak lába, hadd süppedjen mélyebbre
libabőrös emléke.
Hasas jégcsapokként integetnek a csupasz
szekrények, (talán egyedül félnek).
Téveteg a barlangszűk falak közt, mint hideg
szélcsend, csak szédeleg.
A jelenlét hiánya behavazza a plüssállatokat, és alat-
tuk az ágyat,
s mintha jégvirágok lepnék be a poros polcok felett

kimondott vágyakat.
Fehér homályba burkolva sóhaj ülepszik az össze-
hajtott ruhákra,
s mint lombját vesztett, didergő fa, úgy lép be a
megüresedett szobába.
Társas árnyékok, kísérő zörejek és követő
tükörképek közt most már árva.

Când mama în lume copilul și-l lăsă (Mamei mele)

Pășește în camera ei:
pare că-l mai aude - însă a înghețat râsetul în covor.
Lasă-i azi amintirea să se afunde-adânc, cum calcă un
picior.
(De parcă le-ar fi frică) fac semne disperate dulapuri
goale, ca țurțuri de gheață.
Printre pereții de grotă ai casei, amețită, se clatină
ciudat, în acalmie.
Lipsa prezenței cerne peste pisoi de pluș doar frig și,
zgribulite
Acoperă jelanii plânse înăbușit deasupra polițelor azi
golite.
Înfășurat în alburii obscur se-așează un oftat pe
hainele pliate îngrijit
Și intră-n camera pustie precum un pom înfrigorat,
de frunze prea devreme văduvit.
De azi orfană a rămas printre-amintiri, doar umbre-i
mai țin companie.

CARMEN CIUMĂRNEAN

Poetul

a venit la mine, într-o zi, poetul cu ochii închiși.
avea un cal pe care îl hrănea numai cu pâine.
stăteau
poetul în genunchi și calul în picioare
împreună ascultând, la radio, știrile de la ora 5.

a venit la mine, într-o zi, poetul cu bocancii murdari.
avea 33 de ani și câteva zile goale în buzunarul de la
piept.

a desfăcut o portocală, mi-a scris câteva versuri la
repezeală,
apoi și-a luat calul, bucata de pâine și a plecat.

A költő

egy naponon eljött hozzám a csukott szemű költő.
vele volt a lova, csak kenyérrel táplálta.

ott álltak

térden a költő, lábom a ló

együtt hallgatták a rádióban az 5 órai híreket.

eljött hozzám egy szép napon a koszos bakancsú
költő.

mellzsebében hordta 33 évét s néhány üres napot.

megbontott egy narancsot, odavetett néhány sort,
nékem

aztán fogta lovát és kenyérét s tovább ment.

NICOLAE COANDE

Știu cînd cineva vorbește cu mine

Deși se spune că murim singuri mi-aș dori

atunci un obraz pur

lîngă obrazul meu stîns

lumina caldă a pielii un firicel de sare

să nu mă simt părăsit.

Obraz lîngă obraz

ca sorii care nu dau deloc umbră

în îmbrățișare ard și mai tare

doar se ating.

Ne scufundăm în celălalt seara.

Știu cînd cineva vorbește cu mine

și cînd cineva

vorbește cu cine crede el că sînt eu.

Tudom, amikor hozzám beszélnek

Bár azt mondják, egyedül halunk meg,

szeretnék akkor haló arcom mellé

egy hamvas arcot

a bőre meleg fényét a só ízét

hogy ne érezzem elhagyva magam.

Acával arcom mellett

mint két, egymást nem is árnyékoló

egymást ölelő nap, mely még jobban sugárzik, pedig
csak éri egymást.

Esténként egymásba merülünk.

Tudom, amikor énhozzám beszélnek

és érzem azt is,

amikor másnak hisz, aki velem beszél.

DEVECSERI ZOLTÁN

Kráteres üzenetek

I.

Tájak, hajnalok

Szakad szememre tájaival,

idézett töredék-nyaraival

december Holdja, kráteres

üzenetek hószakadásra,

a kibiztosított artériák

szorongásait szívem

még pásztorolja,

s a dobbanásra asszony

pulzusa társul:

- így még a csók is áttelel,

óvja, bugyolálja köd és szalma,

jászolból való, születések alma

- s ama hófödte nyártöredékek

gyermekarcú emlékezetemre

- megannyi szemérmes képzavar -

harangozzák az adventi hajnalokat,

szakadnak szememre szegények:
zsebkendőmmel, míg senki se látja
letörlöm gyorsan az egészlet!

Mesaje din cratere

I.

În zori, peisaje

Ochii-mi sunt niși de peisaje,
citate de veri fragmentate,
Luna-n decembre, mesaje
din cratere despre ninsori abundente,
mai păstorește,
încă, anxietatea arterelor armate
inima mea,
pulsul femeii însoțind
de-acum bătaia:
- sărutul supraviețuiește iernii,
îmbrobodit în ceață și ocrotit de paie
din iesle, pentru nașteri, așternute,
- crâmpie de veri troienite
purtând chipul de prunc al amintirii
- noiane de imagini pudice, turbulente -
în dangăte de clopot de ajun,
pe ochiul meu se năruie, sărmanii:
cât timp nu vede nimeni, cu batista
șterg totul eu, în clipa asta!

FEKETE VINCE

De hova?

A fótér körül a fák, a bukszus bokrok s az
épületek alkonyi fényben úsztak, amikor
az evezők a hullámokba csaptak, gyorsabban,
szólt a parancs, gyorsabban az evezőkkel, s a
korbáccsal végigcsapott a meztelen hátakon,
mert az életben oda nem érünk, a szél is felkelt,

a hullámok is egyre nőttek, oda kell érnünk
hajnalig, oda, mert ha nem, de hova, de hova,
kérdzték az evezősök.

Dar încotro?

Copacii din jurul centrului, arbuștii
clădirile din jur înotau în luminile serii,
când ramele au lovit valul,
mai sprinten,
suna ordinul, mai sprinten, vâslași, apoi
biciul șerpui pe spinările goale,
pentru că-n viața asta n-o s-ajungem, iată
și vântul s-a ițit,
și valurile cresc neconținut, până în zori
trebuie să ajungem, că, de nu, dar unde,
încotro mergem, întrebau
vâslașii.

HALMOSI SÁNDOR

Romanță

Sarcina ne-am purtat-o, iată-ne la liman.
Ne zbatem după gura de aer, gâfâind,
Ne tragem răsufierea. Ochiul, spre lume,
Încă nu s-a deschis, dar sângele e șters
și suntem înveliți în pledul călduros. Tihnite
zile vor urma, preapline de miresme, de savori,
forme și întrupări, cuvinte-zdrențe
ce mai apoi se vor transfigura în intricate țesături.
Învățăm să pășim, să vorbim, să iubim. Vei vedea
Ce buni vom fi la saltul peste șanțuri,
și-n zâmbet cum, pe toți, îi vom avea.

Românc

Kihordtuk egymást, kiértünk a fényre.
Most levegő után kapkodunk és nyüzszítünk,

míg a légzésünk normalizálódik. Szemünk nem nyílt ki, de a vért már letörölték rólunk és meleg ruhába bugyoláltak. Csendes, öntudatlan napok következnek, ízek és illatok, formák, naptámadatok, hangok foszlányai, mik majd idővel szőttessé állnak össze. Járnunk tanulunk, beszélni, ölelni, szeretni. Az árokugrásban, meglásd, jók leszünk, a mosolyban mi visszük majd a prímet.

DANIEL HOBLEA

Prolog

Oboseala întinericului este o stare
ce urcă din noi
precum cuvintele aburind
pe priviri înmuțite de rătăcirii
pustiind lumina

și-atunci de unde tu
întrupată mereu din mereul întineric
pradă pustiului din lucruri?

câte îndoieli aveau apoi să vină
cu fiecare surâs
- tu râzi și iată sabia
și câte rostiri să ne alunge
din visări și iată neființa
răstignită pe străzile pustii

(dar toate-au ars în somnu-ți lănced
odată cu rădăcini clocotitoare după trupuri)

s-a scurs din marea rană ce era de scurs
dar ce va crește din golul necuprins
din care picură otrava și uitarea?

(peste mormintele noastre
ca un blestem de pretutindeni
viermuind cohortele de forme).

Előhang

A sötét fáradtsága csupán egy állapot
mely úgy nő ki belőlünk
mint bolyongástól elnémult szempárakban a párálló
szavak
a fényt kioltva

s akkor te honnan
mely végenincs sötétből jössz mindvégig elő, a kopár
tárgyak
örök prédájaként?

megannyi aggály ágáll minden
egyos mosolyban
- nevetsz és lám, a kardod -
hangok, melyek kiűznek
az ábrándozásból és lám, a nemlét
keresztre feszítetik a sívár utakon

(mert bágyadt álmodban minden kiégett
testek után forrongó gyökereiddel együtt)

a nagy sebből kifolyt, ami kifolyhatott
de mi nő majd a teljes ürességből
ahonnan csak métely s feledés csöppen?

(sírhanjtaink fölött
átokverte határtalansággal
csak formák csúsznak-másznak).

DINA HORVATH

lasă morții să învie

Lui Dan Catrina (la aniversare)

„lasă morții să-și îngroape morții”

tu ridică-te din secundă,
 înalță un cântec pentru toți,
 pentru nimeni,
 tu ridică-te și te spală cu rouă
 pune zilei temelie imnul de slavă
 bucuria că încă o dimineață albă ca o cămașă de mire
 peste privești nebăgate în seamă
 se desfășoară,
 desferecă noaptea și Noaptea
 luminează poteca, drumul sau Calea...
 Lasă morții să-și îngroape moartea
 Adevărul e simplu precum
 palmele mamei împreunate în rugaciune,
 tu ridică-te din secunda ca un mormânt
 tu împrăștie mierea zilei și râde și înviază
 în fiecare om care mai crede că cerul
 e izbăvirea și Darul
 singurul loc în care Cineva
 poate spăla morții de moarte...

engedd feltámadni a holtakat

Dan Catrina-nak ajánlom (az évfordulóra)

„Hadd temessék el a halottak az halottaikat’
 te ébredj fel a percből,
 mindenkiért emeld fel dalodat,

vagy senkiért,
 emelkedj fel s harmatban mosakodj
 háladalod legyen a nap alapköve
 és örömod, újabb hajnal vőlegényfehér
 inge
 láttán, amint az eddig észrevétlen határ fölött el-
 terül,
 bilincsből kiengedi az éjt s az Éj
 megvilágítja majd az ösvényt, az Utat...
 Hadd temessék el halálukat a halottak
 az Igazság oly egyszerű miként
 anyád imára összefont tenyere,
 emelkedj föl a síri pillanatból
 a nappal édes mézét szétszord nevetve
 s életre éledj ismét mindenkiben
 ki még hiszi, hogy üdvözít az Ég
 és csak az Adomány a hely, ahol majd Ő
 a halálból kimoshatja a holtat...

KIRÁLY FARKAS

Most

- tiltott tárlat -

*

Könnyekkel dörzsölik be talpukat,
 útra azután kelnek.
 Mögöttük beomlik a föld,
 mögöttük leszakad az ég.

Vízbe fúltak, elesettek
kísérik közben, kísérik végig.

Névtelen csillag fénye
perzseli őket,
hámlanak az emlékek pörkei.
Könnyekkel kenik be testüket,
sóval találkoznak az idegek.
Szemükből új cseppeket
vajúdik a sajtós,
tagjaikon csorogva
újabb kínt teremt.
Magából építkezik a fájdalom.

Megpihenni nem lehetséges,
omlik a föld, szakad az ég.
Hátranézni nem érdemes:
rombolnak az építők,
a tizenkettő,
az akárhány.

Acum

- simeză interzisă -

*

Își freacă tâlpile cu lacrimi,
apoi pornesc la drum.
Pământ surpat în urma lor,
cer năruit în urma lor.
Sunt petrecuți, mereu, trecuți
De înecați, de cei căzuți.

Pârjoloți de lumina
stelei făr-de-nume,
exfoliați ei sunt de amintiri.
Corpul cu lacrimi și-l freacă,
nervii dau de apă sărată.
Durerea zămislește-apoi
alți stropi de lacrimi,
curgând pe membre
incumbă înnoite chinuri.
Suferința se zidește din sine.

Nu-i chip de-odihă,
pământul se surpă, cade cerul.
Și n-are rost în urmă să privești:
arhitectii s-au pus pe dărâmat,
cei doisprezece,
ori câți s-or fi aflat.

KIRÁLY ZOLTÁN

Zene

évek óta ugyanazon az utcasarkon
hallasz egy furcsa pentatont.
sehonnan sem jön, mégis fejedbe hatol,
mint rossz időkben intő égi jel.

évek múltán egy utcasarkon kiderül:
amit hallasz, a vak szobor éneke.

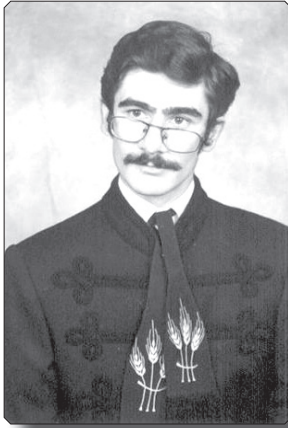
Muzică

de ani de zile și la același colț de stradă
auzi mereu un pentaton ciudat.
nu vine de niciunde, dar, semn prorocitor
de timpuri grele, în cap s-a strecurat.

la un colț, peste ani, vei afla:
cântul statuii oarbe e în urechea ta.

Vocea Transilvaniei®

adevărul

KISS LEHEL**Márciusi biztatás**

Tekints föl a téli éjszakából,
s ne mondd azt, hogy „ez van”, s „nem lehet”!
Engedd megragadni kezedet,
s szívedben ma szent szabadság-láng gyúl!

Nézd! A Nap már rég leszalasztotta
az ormokról mind a rút havat.
Ne mondd, hogy „én nem leszek szabad”!
Könnyez - halld! - az erdőnk csipkebokra.

Lankadt kezed megragadni engedd:
jég és fagy, a zsarnok tél felenged,
s felderül egy örök, új világ.

Ne mondd azt, hogy elvetetté lettél!
Lásd: mind szabad, egyenlő és testvér,
aki hisz, mint én, a hóvirág.

Imbold în Germănar

Ridică-ți privirea din noaptea de iarnă,
și nu mai spune ”asta e” și ”basta”!
Lasă-te prins de mâna, să se aprindă, lasă,
văpaia libertății în inima ta, casta!

Privește! Soarele a izgonit de mult
zăpada cruntă, toată, de pe creastă.
Să nu mai spui ”nu mă pot dezrobi”!
Ascultă-n crâng, măceșul lăcrimează.

Lasă-te prins de mâna ostenită:
se-nmoaie, vezi, înghețul despoticeilor ierni,
și zorii unei noi, eterne lumi se-arată.

Să nu mai spui că ești un lepădat!

Privește: cei ce cred, sunt frați cu toți, egali,
Ca mine, ghiocelul de spaimă-eliberat.

LAKATOS MIHÁLY**Lét és idő**

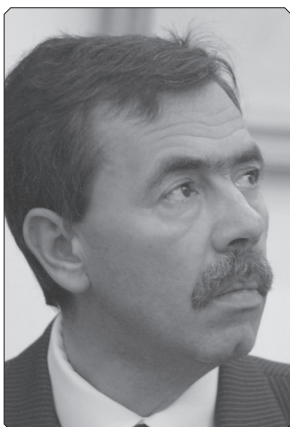
Fáj a fejem. Ismét nem aludtam
S míg aludni ment az éjszaka
Kinn az utcán megszólalt a tam-tam
S beköszönt a tömjén illata.
Csontok keblén megolvadt valami
Lankadva hördül ifjú tüdő
Rádió zoltárt heavyt hallani
És hogy romlik romlik az idő.
A szomszédból kenyérért áll a néni
Bölcs mosolyú a szeméttel
Csarnokában oktat: miként élni
Hangja meleg bár személytelen
És ostyát emel fel: íme a kincs
Üveg mit nem ért még ártalom
Halk zoltárt csörömpöl a bűdösség
Az ágy szélén ülve hallgatom
Hogy döngicsélnek zúgnak zöldfényű
Legyek létszagra gyúlve vakon
És így múlik el egy emberöltő
S én - a meg nem értett költő
A lábaimat áztatom.

Timp și ființă

Am o migrenă. N-am dormit, din nou
Și-n timp ce noaptea s-a retras
Pe stradă a-nceput tam-tamul, în ecou
Și-un iz de tămâie îmi intră în nas.
Ceva se topește în pieptul scheletic

Rărunchii mei tineri hârâie-alene
 Un psalm heavy la radio se-aude
 Și că se strică, știri despre vreme.
 Vecina stă la coadă, după pâine
 Și ghena, zâmbind înțelept
 Te-nvață în hale, cum să trăiești
 Cu voce caldă, însă impersonală
 Ridică azima: iată, comoară
 Cu-obidă, încă, neciobită sticlă
 Putoare zângănind potolit, ca un psalm,
 Stând pe marginea patului, ascultam
 Cum le adună, oarbe, mirosul de fință,
 Musculițe în zumzet verzui, ca un nor,
 Și uite-așa trece o viață
 În timp ce eu - poetul ne-nțeles
 Îmi pun la-nmuiat un picior.

MARCEL LUCACIU

Scrisori către Isolda

LXIV

îți șoptesc numele
 într-o rugăciune
 a inimii
 depărtarea se face
 noapte

visul e totdeauna
 coșmar
 tu nu-mi răspunzi
 din somnul
 oglinzii
 în țara matelotului
 nu
 mai trăiesc
 abia exist
 sunt un străin
 în viața
 mea

Levelek Isoldához

LXIV

a szív
 imádságaképpen
 suttogom nevedet
 éjszakába torkollik
 a messzeség
 rémálom immár
 minden álom
 te nem felelsz
 a tükröm
 álma mögül
 a matróz országában
 nem
 lehet többé élnem
 aligha létezem
 vadidegen
 a saját
 életemben

* Poeme din antologia bilingvă **Primăvara Poeziei XIV Költészet Tavasz**, editată cu prilejul celei de-a XIV-a ediții a Festivalului „Primăvara Poeziei”, Zalău, 11-12 aprilie 2014, trad. **Simone Györfi**, Editura „Caiete Silvane”.

Coposu - Ivasiuc. Din arhivele Securității

Marin POP

Printre miile de file din dosarele existente la CNSAS, care fac referire la Corneliu Coposu, am descoperit informații inedite și importante, credem noi, despre o relație de prietenie ce a depășit granițele impuse de Securitate și de ideologia comunistă. Este vorba de marele om politic sălăjean Corneliu Coposu și scriitorul Alexandru Ivasiuc. Prietenia dintre cele două mari personalități a fost una atipică, deoarece Corneliu Coposu avea puternice convingeri ideologice național-țărăniște, pentru care a îndurat 17 ani de pușcărie comunistă, iar Alexandru Ivasiuc era un marxist convins. De asemenea, între cei doi era o diferență de vârstă de 19 ani. Ceea ce i-a apropiat, însă, au fost condițiile mizere din domiciliul obligatoriu, unde Corneliu Coposu a dat dovadă de omenie și bun simț. L-a ajutat pe Ivasiuc, mai ales când a aflat este rudenie cu Ilie Lazăr și alți fruntași politici național-țărăniști din Maramureș. Credem că tocmai loialitatea și bunul simț de care a dat dovadă Seniorul Coposu l-au determinat pe Alexandru Ivasiuc să-i destăinuie un secret, care probabil că-i măcina conștiința, și anume că a fost obligat să facă „pactul cu diavolul”, fiind forțat de către Securitate să dea note informative despre foștii deținuți politici aflați în domiciliul obligatoriu din Rubla, în special despre Corneliu Coposu. La auzul acestei vești credem că marea majoritate dintre noi ar fi rupt pentru totdeauna relația de prietenie. Nu a fost cazul lui Corneliu Coposu, care a dat dovadă, încă odată, că avea puterea să ierte, cunoscând metodele parșive prin care acționa Securitatea, brațul înarmat al partidului unic, PMR sau PCR.

După cum arătam mai sus, cei doi foști deținuți politici s-au cunoscut în Domiciliul Obligatoriu din Bărăgan, comuna Rubla. Corneliu Coposu „colindase” aproape toate pușcăriile politice din țară, începând cu 14 iulie 1947, până pe data de 9 iulie 1962, când a fost eliberat și trimis în domiciliul obligatoriu, pentru 24 de luni. La fel și Alexandru Ivasiuc, născut pe data de 12 iulie 1933, la Sighet, fusese arestat în anul 1956, în timpul revoluției anticomuniste din Ungaria. Era student la Facultatea de Medicină din București, după ce a fost exmatriculat de la Facultatea de Filozofie, unde a urmat cursurile doi ani, „din motive ideologice”. Imediat ce ecourile revoluției din Ungaria au ajuns și în România, Alexandru Ivasiuc, alături de alți studenți din București, a început acțiuni de mobilizare a studențimii, în vederea inițierii unor mișcări de protest similare cu cele din țara vecină, dar la scurt

timp a fost arestat. A fost judecat și a primit 5 ani de închisoare, pe care i-a executat la Jilava, Gherla, lagărele de muncă Periprava, Stoenesti și Salcia. În anul 1961 a fost eliberat din închisoare, dar a fost trimis cu domiciliu obligatoriu în Bărăgan pentru 24 de luni (**Referitor la datele biografice despre Alexandru Ivasiuc vezi Teofil Ivanciuc, „Alexandru Ivanciuc - între proză și securitate”, în Gazeta de Maramureș, 28 martie 2005**).

Presupunem că la eliberarea din închisoare și fixarea domiciliului obligatoriu, Alexandru Ivasiuc a făcut „pactul cu diavolul” și a început să dea note informative despre foștii deținuți politici aflați cu domiciliu obligatoriu la Rubla și nu Lățești, după cum afirmă Nicolae Manolescu. Marele nostru critic literar a rămas marcat pe viață de prima întâlnire pe care a avut-o cu scriitorul Alexandru Ivasiuc, datorită stării fizice și psihice jalnice în care se afla, după calvarul suferit în pușcăriile comuniste: „N-avea dinți în gură (mai târziu va purta placă), era buhăit, nu de băutură, ci, probabil, fiindcă mușchii feței cedaseră, plin de ticuri, agitat, cu un mers neregulat, cu opriri bruște și neanunțate (...). Avea 34 de ani, dar părea mult mai în vârstă” (**Nicolae Manolescu, „Ivasiuc”, în Adevărul, 22 iulie 2011**).

Prima notă informativă a lui Alexandru Ivasiuc referitoare la Corneliu Coposu, pe care noi am descoperit-o la CNSAS, este datată 3 august 1962. În ziua respectivă, scriitorul Alexandru Ivasiuc, care folosea numele de cod „Eugen Stănescu”, se întâlnește cu Victor Anca, fruntaș național-țărănist și prieten bun cu Corneliu Coposu. Îl întreabă dacă Coposu era „tot atât de hotărât și aprins ca înainte” de a fi închis. Victor Anca, nebănuind că stă de vorbă cu un informator al Securității, îi spune despre Coposu că era „mai prudent, dar că a rămas pe poziție, incapabil de absolut orice compromis, ferm hotărât să nu intre într-o încercătură inutilă, însă decis pe aceleași poziții”. De asemenea, că le-a povestit regimul sever din Penitenciarul de la Râmnicu Sărat și cine se găsea acolo „în amănunțime”. Victor Anca i-a povestit „un mare secret” și lui Ivasiuc: Coposu a adus „vestea cea mai senzațională”, veste „care a produs o vie impresie asupra țărăniștilor” aflați cu D.O. la Rubla și anume că Ion Mihalache era încă în viață, era sănătos, mai avea „vechea sa energie neștirbită” și se găsea în închisoarea de la Râmnicu Sărat, unde fuseseră închiși împreună.

Cunoscându-l, apoi, personal pe Corneliu Coposu,

între cei doi se va lega o prietenie trainică, în primul rând datorită bunului simț și omeniei lui Corneliu Coposu. El află că Alexandru Ivasiuc era rudenie cu tribunul maramureșean Ilie Lazăr și alte familii de fruntași național-țărăniști, pe care îi cunoscuse în cariera lui politică de dinainte de închisoare. În special pe „nea Ilie”, cum îi spunea Corneliu Coposu lui Ilie Lazăr.

Văzând că situația materială a lui Ivasiuc era foarte precară și nu avea practic cu ce se hrăni, Corneliu Coposu l-a invitat să ia masa la „bojdeuca” lui din Rubla.

Dintr-o altă notă informativă dată de Ivasiuc aflăm că deși erau condiții mizere, Corneliu Coposu, ajutat de mama sa, Aurelia, care s-a mutat la Rubla pentru a-l ajuta să-și revină, după anii grei de pușcărie politică, reușea să supraviețuiască. Mai mult, nu a uitat de buna tradiție a familiei, moștenită, după cum ne relatează și sora sa, Flavia Coposu, de la „Tata Mare”, - străbunicul lor, protopopol greco-catolic Gavril Vaida, primul care ajunge în localitatea Bobota -, aceea de a-și ajuta aproapele, din puținul pe care-l aveau. Ivasiuc subliniază, în nota sa informativă, că în casa în care își avea domiciliul obligatoriu Corneliu Coposu era „un du-te vino general, fiind foarte rareori singur”. Explică și motivele „acestei frecvențări asidue și a polarizării” pe care Corneliu Coposu o exercita mai mult decât alți PNT-șiști: „1) În general Coposu Corneliu se bucură de simpatia oamenilor pentru faptul că este în măsura posibilului în afară de întreaga și bârfa cronică care bântuie în sat. E considerat un om serios, destul de demn, care a suferit mult, cu un bun prestigiu încă din penitenciar, destul de inteligent și cultivat; 2) În afară de aceste calități pe care le are în proporții diferite, Coposu este totdeauna amabil, vesel și pare deschis și de aceea are anumită influență asupra celorlalți; 3) Faptul că atrage multă lume e și acela că el are în general posibilități mari, iar mosafirii întotdeauna sunt serviți cu țuică, mezeluri, prăjituri. Deși nu se poate afirma că acesta e factorul cel mai important care atrage lumea în casa lui Coposu, totuși atmosfera cordială

și prietenoasă de aici este întreținută și de aspectul de îndestulare și căldura care există aici (...); 4) Coposu ajută și alte persoane din sat, fiind gata oricând să dea cuiva ceva. Încă din toamnă el aducea pachetele de prăjituri făcute de mama lui, Piei Zamfirescu după cum a adus un pachet, în timpul acestei săptămâni surorii Josepha. (...). Ajutorul acesta acordat, nu are neapărat un caracter organizat, ci pare a fi o caracteristică a lui Coposu în general și a familiei lui. Toți câinii străzii se adună în curte și primesc mâncare (s.n.). În orice caz aceasta contribuie foarte mult la popularitatea lui în sat” (**Vezi, pe larg, Marin Pop, Monografia familiei Coposu. Între istorie și memorie, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2014, capitolul În Domiciliu Obligatoriu (1962-1964), pp. 280-298.**)

Debutul literar al scriitorului Alexandru Ivasiuc a avut loc în anul 1964, în *Gazeta Literară*, cu schița *Timbrul*, pe care mai mult ca sigur că i-o citise și lui Corneliu Coposu în perioada domiciliului obligatoriu. Acesta aprecia inteligența remarcabilă a lui Ivasiuc și cultura sa livrească, amintind că în perioada petrecută împreună i-a citit câteva schițe și nuvele, care, spune Coposu, „etalau un talent deosebit de scriitor”.

Editorial, Alexandru Ivasiuc a debutat în anul 1967, cu romanul „Vestibul”, după care au urmat, într-o cadență incredibilă, romanele „Cunoaștere de noapte”, „Păsările”, „Apa” (1973), „Iluminări”, „Racul” (1976). De asemenea, a publicat un volum de nuvele intitulat „Corn de vânatoare” și două de publicistică. Romanul „Apa”, în care îi spunea lui Corneliu Coposu că a redat și câteva din povestirile sale, a fost ecranizat în filmul „Trei zile și trei nopți”. Mai mult, i-a descris, cu subînțeles, pe Iuliu Maniu și Corneliu Coposu, ca două personaje ale cărții, deși numele celor doi, în special al lui Iuliu Maniu, era interzis.

Prietenia dintre Corneliu Coposu și Alexandru Ivasiuc a continuat și după eliberarea din domiciliul obligatoriu, până la stingerea bruscă din viață a scriitorului, la numai 44 de ani, în timpul cutremurului din 4 martie 1977.

Comuniștii și Securitatea nu l-au lăsat să se odihnească în pace, Corneliu Coposu fiind chemat la sediul securității, pe data de 29 aprilie 1977, pentru a da declarații despre relațiile sale cu Alexandru Ivăsiuc. Datorită importanței sale istorice, redăm în întregime această declarație, din cuprinsul căreia reiese relația de prietenie dintre cele două mari personalități. Se observă, totuși, o oarecare prudență din partea lui Corneliu Coposu, care nu a redat, desigur, unele aspecte pe care Securitatea nu trebuia să le cunoască. Subliniem, apăsând, că este vorba de una din numeroasele declarații pe care Corneliu Coposu a fost obligat să le dea în timpul anchetelor Securității și nu altceva.

Declarație,

Subsemnatul, Coposu Corneliu, domiciliat în București, str. Mămulari, nr. 19, în continuarea declarației făcute anterior, la întrebarea care mi s-a pus să precizez în concret natura relațiilor mele de amicitie cu defunctul scriitor Alexandru Ivăsiuc, declar: L-am cunoscut pe Ivăsiuc în domiciliul obligatoriu impus foștilor condamnați politici, la valea Călmățui (jud. Brăila). Numitul se afla acolo în urma ispășirii unei condamnări pentru deviaționism politic, manifestat cu ocazia contra revoluției din Ungaria. De la început mi-a spus că a făcut parte din UTM (fostul UTC) și anume din cadrele de conducere studențească de la facultatea de filozofie. Mi-a mai spus că este ardelean din Maramureș, înrudit cu Ilie Lazăr și cu familiile Ciplea, Mihaly, Anderco - pe care eu le cunoșteam. Datorită acestor referințe și ținând seama de jena materială în care se găsea, la invitația mea venea foarte des la mine la masă (deoarece nu prea avea unde să mănânce, iar eu eram asistat de familie și de mama mea, care se deplasase și ea în domiciliul meu obligatoriu, pentru a mă îngriji).

Cu prilejul vizitelor frecvente pe care mi le făcea, Ivăsiuc dădea dovada unei inteligențe remarcabile, a unui spirit de observație excepțional și a unei culturi livrești apreciabile. În nenumărate zile petrecute în acea comună strategică, mi-a cetit câteva schițe și nuvele scrise de el, care etalau un talent deosebit de scriitor.

Apropiindu-se mai mult de mine, numitul mi-a comunicat confidențial că este obligat să colaboreze cu organele de Securitate și să dea relații și despre mine, împrejurare care nu m-a îndepărtat de el, mai cu seamă că discuțiile de acolo, cu Ivăsiuc sau alte persoane, aveau exclusiv caracter de depănare de amintiri, impresii literare, retrospective istorice. La rugămintea lui Ivăsiuc, i-am relatat, în diferite ocazii, în cursul anilor 1962-1964, felurite întâmplări legate de evenimentele politice mai importante din trecut. Relatările se refereau și la anumite fapte amuzante din culisele evenimentelor dintre anii 1930-1946, de care Ivăsiuc se arăta foarte interesat de a le cunoaște.

După eliberare, începând cu anul 1964, la București, Ivăsiuc a continuat să-mi facă vizite sporadice, la început singur, apoi cu soția lui, Tita Chiper, mai cu seamă datorită faptului că îmi cunoștea și pe membrii familiei, încă de pe timpul domiciliului obligatoriu.

Impresia mea este că pe lângă gratitudinea ce îmi păstra Ivăsiuc, datorită bunăvoinței cu care l-am tratat, avea pentru sinceritatea și loialitatea mea, o apreciere, pe care mi-a făcut-o cunoscută, în repetate rânduri.

Raporturile noastre erau amicale. Datorită diferenței de vârstă, el îmi spunea „Domnul Cornel” și „Dvoastre”, eu îi spuneam „Sașa” și „tu”.

Frecvența cu care mă vizita Ivăsiuc era de 3-4 ori pe an. De obicei telefona că vrea să treacă pe la mine, singur sau cu soția, la dejun sau la cină, iar eu îl sau îi pofteam, după caz, cu multă plăcere, deoarece conversația lui Ivăsiuc, cât și a soției sale Tita Chiper, erau atrăgătoare, spumoase și pline de interes.

Se întâmpla să treacă 5-6 luni fără ca Ivăsiuc să-mi dea un semn de viață. Lăsând inițiativa întâlnirilor exclusiv pe seama lui, eu nu obișnuiam să provoc aceste sporadice întâlniri, din principiul pe care mi l-am impus în toate împrejurările, de a nu deranja pe oamenii sus puși. Între timp Ivăsiuc devenise secretarul general al Uniunii Scriitorilor din România, scriitor consacrat, Director general al Casei de Filme Unu, reîntrase în Partidul Comunist Român și, după spusele lui, avea relații bune și întâlniri cu cele mai de seamă personalități ale societății noastre - iar eu rămăsesem un simplu și modest funcționar în Construcții, handicapat de un program de muncă absorbant de 12 ore pe zi.

În vizitele făcute, Ivăsiuc povestea (familiei întregi, deoarece conversațiile aveau loc de obicei la masa familială) impresii ca și conducător al Uniunii Scriitorilor și mai târziu a Casei de Filme în străinătate: la Moscova, la Delhi și Calcuta, la Iowa, la Paris. Datorită faptului că ne întâlneam rar, se întâmpla ca povestirile lui să se refere la călătoriile făcute cu 3-4 luni de zile mai înainte. La istorisirile lui asista și soția sa și familia mea (Nu-mi amintesc să-mi fi spus că a fost în Germania, poate în acea perioadă nu ne-am văzut).

De obicei, când îi ieșea de sub tipar o carte nouă, se anunța și venea cu volume cu dedicație pentru mine și mama mea. La o întâlnire viitoare, mă întreba cu insistență despre impresia lăsată de cartea lui și cerea părerea mea critică despre subiect, conflictul dramatic, prezentarea personajelor, stil, etc. Aceeași întrebare o pune și surorile mele.

În schimburile de idei, pe care le făceam cu Ivăsiuc, numitul se situa, întotdeauna, fără excepție și fără concesi, pe o poziție strict marxistă.

În romanul său „Păsările” și în romanul „Apa”, oferindu-mi cărțile cu dedicație, mi-a spus că și-a permis să includă în paginile de atmosferă a epocii, bineînțeles romanțate și depersonalizate, unele scene

pe care i le istorisise eu, în timpul domiciliului obligatoriu și mi-a cerut opinia, dacă a știut să prezinte fidel cadrul povestirilor. Niciodată nu m-a prevenit asupra intenției lui de a aborda un subiect și confirmând faptul că lucrează la un roman sau la o culegere de eseuri, niciodată nu mi-a spus dinainte despre subiectul lucrării.

În afară de aceste vizite, făcute la mine acasă, Ivasiuc m-a poftit, cu ocazia apariției unui volum (mi se pare „Vestibul”) la masă la restaurantul Berlin, unde am mâncat ca invitat al lui și mi-a dat cartea cu dedicație.

În ce privește vizitele mele la dânsul, am fost odată, rugat de el, la apartamentul ce i se repartizase recent în str. Pictor Icorescu, pentru a-l sfătui cum să-și amenajeze un complex sanitar, în locuința lipsită de baie. Știu că înainte de a primi locuință, stătea într-o graso-nieră undeva în blocul Dunărea sau Confecția.

Cu prilejul aplicării legii 162/1970, fiind comprimat din funcția pe care o dețineam în construcții, datorită stigmatului pe care îl purtam ca fost condamnat politic, din inițiativa mea i-am cerut audiență, la biroul lui din Palatul Scânteii. M-a primit imediat și a arătat multă sollicitudine, pentru a mă sprijini să primesc o slujbă în cadrul Consiliului Superior pentru Cultură și Artă, asigurându-mă că situația mea de fost național-țărănist cu pușcărie, nu este un impediment pentru a primi loc de muncă.

În timpul cât eram acolo, în audiență, Ivasiuc mi-a spus că merge să se intereseze la cei mai mari și că va întreba pe Dumitru Popescu președintele și D. Ghișe vicepreședintele Comitetului Superior de Cultură și Artă, despre cazul meu. După circa un ceas a revenit în cabinet, spunându-mi că angajarea mea nu ridică nici o problemă și a convocat pe șeful personalului, ca să opereze practic angajarea (Am renunțat la această soluție, deoarece organele Securității aflând despre îndepărtarea mea din serviciu, au intervenit la conducerea construcțiilor, iar Directorul a anulat licențierea mea, menținându-mă în vechea slujbă).

În relațiile mele cu Ivasiuc, acesta niciodată nu m-a informat despre plecările lui în țară sau străinătate. Subsemnatul nu i-am cerut niciodată să-mi facă comisioane, să-mi aducă sau să ducă de la mine vești pentru alte persoane. Nu știu ca Ivasiuc să fi cunoscut pe cineva din fostele mele cunoștințe, care se află în străinătate. Niciodată nu i-am cerut să ducă vreo veste sau vreo informație la Cluj, lui Ilie Lazăr sau Matei Boilă pe care-i cunoștea și nici el nu mi-a adus vreun comision de la aceștia, nici nu m-a prevenit vreodată că vrea să plece la Cluj sau în altă parte. Știu că era în termeni de apropiată prietenie cu Matei Boilă, căruia, după relatarea lui (Ivasiuc) am aflat că i-a făcut și servicii privind pe fratele acestuia. Știu că era înrudit cu Ilie Lazăr și că a depus eforturi (rămase infructuoase) pentru a-i obține o pensie acestuia, care avea o situație materială disperată și că (tot din relatarea lui Ivasiuc) a făcut intervenții pentru transferul fiicei

acestuia (Lia Lazăr), care făcea naveta la serviciu. Mai știu că (Ivasiuc) era înrudit cu fam. dr. Mihai Pop, profesor și președintele Institutului de Folklor.

Discuțiile mele cu Ivasiuc erau în general desfășurate în domeniul literaturii. Marginal Ivasiuc făcea și diferite caracterizări de scriitor. În acest context mi-a vorbit despre Zaharia Stancu, Fănuș Neagu, Teodorescu, Sorescu, Goma, Breban, și alți scriitori, uneori cu accente critice, alteori cu epitete laudative. În primul rând cât era director adjunct al editurii Eminescu mi-a spus despre conflictul avut cu Marin Preda. În ultima întâlnire ce am avut cu el în iarna 1976, la cererea lui, mi-a vorbit cu multă amărăciune despre calomniile ce le debiteză la adresa lui Goma și radio Europa Liberă și deoarece eu nu eram în temă mi-a relatat pe larg originea conflictului și mi-a repetat calomniile ale cărui victimă se socoate.

Cu toată plăcerea pe care mi-o făceau discuțiile și conversațiile cu Ivasiuc, pe care-l apreciam pentru talentul lui excepțional și pentru inteligența lui remarcabilă, în raporturile mele personale am avut în permanență o oarecare reticență față de el, păstrând o atitudine rezervată.

Personal, consider că Ivasiuc era marxist din convingere. N-am putut sesiza la el, în domeniul orientării ideologice rezerve sau poltronism. Avea întotdeauna cuvinte de apreciere pozitivă în ce privește pe Conducătorul Statului și cei din jurul său. Nu același lucru îl spunea despre alte notabilități ca Jebeleanu, Marin Preda și alți câțiva scriitori.

Știu din spusele lui Ivasiuc că era prieten cu ambasadorul Americii la București, încă de pe vremea când lucrase ca funcționar la ambasadă, iar actualul ambasador era membru al ambasadei.

Am aflat (de la scriitorul Breban) la înmormântarea lui Ivasiuc, că numitul ambasador i-a oferit ospitalitate soției lui Ivasiuc, sinistrată la cutremur. Nu știu dacă numita se mai află la ambasador su nu, deoarece nu am mai văzut-o.

Despre partidul național țărănesc din trecut Ivasiuc spunea că a fost pe vremuri polarizatorul popularității opiniei publice din România, însă că datorită lipsei de suplețe, a ideologiei perimate și depășite de evenimente, odată cu revoluția din 1944, a fost trecut în istorie, la obiecte a inventarului din trecut.

În afară de Ilie Lazăr, Matei Boilă, Carandino și subsemnatul, nu știu ca Ivasiuc să fi cunoscut alți naționali țărăniști întâlniți întâmplător în domiciliul obligatoriu și poate unii pe care îi va fi cunoscut la Sighet în copilărie.

Această declarație o susțin și semnez.

29 Aprilie 1977, Corneliu Coposu

Cota: Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, **Fond Documentar**, dos. D 2, vol. 9, f. 198-200

Frazeologie românească: A se face iască

Gheorghe MOGA

Expresia are două sensuri, unul propriu „a se usca” și altul figurat „a slăbi foarte mult, a se ofili”. Termenul mai puțin cunoscut vorbitorilor de azi este substantivul *iască*, folosit mai mult la singular și cu precădere în limbajul popular. Cuvântul provine din lat. *esca* și, printr-o evoluție semantică aparte, s-a îndepărtat de sensul pe care-l avea în latină („mâncare, hrană, momeală de prins pește sau păsări”). În limba română *iască* denumește o ciupercă ce crește pe copaci; sinonimele regionale ale termenului sunt *babiță* (Muntenia), *băcălie* (Moldova) și *copită* (Ardeal). Dicționarele ilustrează cuvântul cu citate din culegerile de texte populare și din opera scriitorilor în care sunt evocate realitățile rustice. Sensul propriu al expresiei se luminează dacă se reține și informația care urmează, în DA, după definiție: „partea moale de sub stratul scortșos al acestei ciuperci se separă, se bate bine și apoi se fierbe cu leșie de cenușă, se uscă și sub această formă se întrebuițează la aprins...”. Cei care trăiesc în mijlocul naturii (păștori, pescari, vânători, pădurari) cunosc etapele procesului: „Iasca, du-te și o găsește la o pădure veche; fierbe-o ca s-o moi și usc-o” - (Sadoveanu, *Opere*, XVII, 446).

Secole în șir până la apariția chibritelor (prima fabrică românească este din 1879), cel care aprindea focul, de obicei, bărbatul, avea cu sine *amnar* „bucată de oțel cu care se lovește cremenea ca să scoată scântei”, *iască* și *cremene*: „Potrivind un firșor de iască pe zburătura de silex (cremene) a zbătut o singură dată cu oțelul și a prezentat politicos doamnei baroane cărbunașul” (Sadoveanu, *Opere*, XIV, 497). Cele trei obiecte aflându-se într-o relație de inerență, e firesc ca și cuvintele care le denumesc să apară, frecvent, în același context: „Miu-atunci se năcăji, / Mâna iar sub brâu vâri / Ș-amnarul își găsi, / D'apoi, mare, că mai scoasă / și o cremene lucioasă, / Scăpără, focul aprinsă”. Cele trei cuvinte se regăsesc într-o cimilitură, aparent absurdă, dar care poate fi descifrată dacă spiritul urmărește originea și natura lucrurilor precum și folosirea lor într-un întreg: „mireasa-n pădure, / ginerele-n Țarigrad, / mama la gârlă”. Într-o altă variantă a acestei cimilituri cuvintele care trebuie corelate aparțin unui alt câmp lexical: „vițelul-n târg” „amnarul” / *vaca* la munte „iască” / *șiștaru-n* prund „cremene” / *laptele* se duce-n vânt „scântea”. Gheorghe Vrăbie numește această figură de vorbire sinecdocă unificatoare întrucât „nici una din părțile indicate nu are ceva cu obiectul, decât dacă se ține seama de funcție și de o corelare a tuturor acestora”¹.

Uscat ca iasca înseamnă „foarte uscat” și poate fi socotit un superlativ stilistic. De fapt, *uscat ca iasca* constituie termenul cunoscut al unei comparații, primul

termen denumind un obiect, „un material, un produs (*pâine uscată ca iasca, carne uscată și ațoasă ca iasca*). Nu întâmplător am exemplificat cu două cuvinte care denumesc produse culinare; *iască* denumește figurat „un lucru de mâncare fără gust”. Într-o pagină sadoveană, făcând elogiul crapului, unul dintre tovarășii de pescuit al naratorului strecoară o fină ironie la adresa rafinementului gastronomic modern, care presupune adaosuri amăgitoare: „*Crapului, iubite și stimate cucoane Mihăiță, nu-i trebuie maioneze și alte sosuri, pe care le poți mânca și cu iască ori cu surcele; crapul ți se înfățișează, cuoane Mihăiță, cu cinste și cu dreptate*” (Sadoveanu, *Opere*, IX, p. 246).

Sensul figurat al expresiei transpare dintr-o veche doină românească tipărită prima dată în *Șezătoarea Revistă pentru literatura și tradițiuni populare* pe care Artur Gorovei a scos-o la Fălticeni începând din 1892. În revistă s-a publicat material folcloric din toate regiunile țării. Doina a devenit cunoscută după ce a intrat în repertoriul Ioanei Radu: „*Dumnezeu să te ferească, / de dragostea oltenească / Te usucă, te faci iască, / Te bagă-n boală căinească, / Te scoate la primăvară / Galben ca turta de ceară*”. Ion Coteanu a arătat că „lirica noastră populară se organizează în jurul a șase noțiuni, redate mai frecvent prin substantivele: *dor, dragoste, noroc, bine, urât, și jale* și că una dintre valorile semantice ale lui *dor* „dorință, poftă de dragoste, atracție spre dragoste” se suprapune cu cele ale *dragostei*. Și *dorul* și *dragostea* devin o boală care topește, arde, frige, îngălbenește, usucă, omoară².

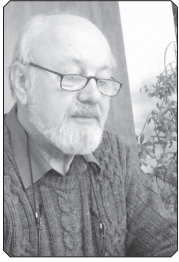
Cuvânt important și frecvent în trecut, dar „marginal” astăzi, *iască* trăiește datorită expresiei în care a intrat, dar și grație literaturii. În „*Balada munților*”, Topârceanu valorifică valențele cromatice ale termenului pentru a realiza un portret - caricatură:

„*S-a ivit mama-pădurii, / Dar nu-i nimeni să-i zărească / Trupul hâd și deșirat, / Fața galbenă de iască / Nasul - ciot de brad uscat*”.

Într-un scurt poem (cu titlu... arghezian) al lui Lucian Blaga, *Inscripție pe o casă nouă*, cuvântul asupra căruia am zăbovit intră într-o bogată enumerație în măsură a sugera, deopotrivă, spațiul protector, statornic, intim și primitiv al casei: „*Toate stau la locul lor, / stă paianjenul în plasă / ca-ntr-o lume de mătăasă. / Nu-l încearcă nici un dor / din ocolul lui să iasă. // Toate stau la locul lor: / piatră, floare și ulcior, / vatră și amnar și iască. / Asta-i legea tuturor: / Zări să-și facă din pridvor, / Să se simtă bine-acasă*”.

1. Gheorghe Vrăbie, *Din estetica poeziei populare române*, Buc., Albatros, 1990, p.101

2. cf. *Stilistica funcțională a limbii române - stil, stilistică, limbaj*, Buc., EARSR, 1973, p.159 și urm.

Sosia

Viorel TĂUTAN

Începuse uvertura zilei.

Un arc imens de lumină crepusculară, bătând spre portocaliu, se înălța lent din spatele crupei descinse spre stânga de sub sfârcul mamelonului impunător, așa cum reușea să-l perceapă din acest loc.

Ascuns între dealuri ca un soldat în tranșeele morții, sau ale vieții, soarele-și arată un obraz sulemenit cu abur din respirația vâlcilor, se pomeni citându-și propriile-i încercări lirice. Viziune abstractă sau premoniție?

Ridică prudent capul. Auzise un zgomot oarecum nefiresc pentru locul în care se afla.

Nu știa exact la ce oră ajunsese aici. De acasă a pornit pe la ora trei și jumătate. Dacă putea numi *acasă* o garsonieră, chiar dacă îi fusese adăugat de către vreun arhitect isteț epitetul apreciativ compus „confort sport”. O cumpărase de la un subofițer din cadrul armatei, după ce acesta se pensionase, trecuse în rezervă, se spune în branșa lor.

Își propusese ceva mai demult să profite de o dimineață senină pentru a prinde răsăritul soarelui, cum s-o fi văzând din vârful aproape conic al dealului căruia i se prezenta zilnic de când venise în oraș, mă rog!, orașel. „Salut, piramidă verde („albă” în perioada ninsorilor), am pornit la serviciu cu drag... vorbă să fie!”; „să trăiți, dom’le deal-major, raportează că sunt venind de la muncă patriotică să mă hodinesc!”, „sărut mâna, doamnă colină cu sfârc în cruce, vă rog să constatați că-s aproape beat, îmi pare bine că reușesc să vă observ în două exemplare, mă scuzați, intru rapid în bloc, să-mi cinstesc latrina..”.

Fusese detașat *în interesul învățământului* de la școala unde primise repartizarea într-un plic *recomandat*. Nu se prezentase la sesiunea de repartizare pe posturi, intenționând să lucreze în presa scrisă, ori secretar literar la vreun teatru. Încă nu renunțase la acest gând. Știa în ce condiționări echivoce se obțineau astfel de dregătorii, dar continua să spere. Se interesa periodic de la cunoștințe, rudeni și foști colegi de facultate răspândiți prin câteva dintre reședințele de județ din Ardeal, Transilvania și jumătatea de nord a Banatului. Nu dorea să părăsească acest perimetru genealogic originar. Publicase vreo câteva cronici de spectacol în paginile ziarului *Facla noastră*.

Orășelul era situat în depresiunea dintre dealuri, având centrul situat cam la un kilometru de malul stâng al râului, acolo unde apele acestuia fac meandru cel mare dinspre est și sud către nord-nord-vest.

Această curiozitate i se insinuase vag, după ce aflase de la un localnic legenda micului vezuviu, cum îi

venise atunci să-i spună colinei semănând dint-o anume perspectivă cu imaginea de manual a vulcanului peninsular.

Iunie.

Ultima zi de sâmbătă a lunii. Vacanța de vară. Sau concediu plătit.

Gândul că e vacanța îl propulsa îndărăt, în copilărie și adolescență. Metempsihoză. Întoarcerea în timp. S-a demonstrat că e posibil, însă cu efecte traumatizante pentru melancolici.

Trecuse râul peste puntea pietonală construită pe cablu din fondurile primăriei orașului la insistențele locuitorilor din satul dispus pe platoul din vecinătatea malului drept. Și nu trecuse prin sat, așa cum o făceau ziua, cu prietenul său, poetul, de două ori pe an, primăvara târziu și toamna devreme. Peste noapte câinii erau sloboziți din lanțuri și lăsați liberi să se hârjonească pe ulițe. Așa încât o apucase în amonte pe drumul de țară de pe malul drept. La un moment dat, de la baza piramidei verzi pornește o cărare scurtă către un izvor, de la care povârnișul ierbos continuă destul de abrupt, astfel încât nu poate fi străbătut după ploaie. La câțiva metri mai încolo erau parcate două autoturisme. Între acestea - întinsă o prelată cazonă din foaie de cort. „Pescari”, gândi. „Ce patimă și pescuitul ăsta! Să renunți la confortul oferit de patul tău, ca să pierzi noaptea pe malul apei și să păzești niște bețe de pescuit în așteptarea marilor trofee! Înțeleg, dar nu accept. Sau invers!” Neglijă faptul că și el se afla într-o situație oarecum asemănătoare, cu diferența că nu renunțase la confortul domestic decât în scopul nobil de-a descoperi locul de unde răsare soarele când iese din spatele dealurilor. Scoase din rucsăcelul petul cu apă de la robinet, deșertă conținutul și-l înlocui cu „elixirul” rece, chiar și în toiul verii, ieșit din tainele misterioase ale colinei.

Avea noroc. Nimerise o noapte călduroasă. Cert este că ajunsese aproape de jumătatea traseului când se prăbuși ostentiv peste o brazdă de fân proaspăt cosit, fără să-i pese de roua care o jilăvise în timpul nopții. Se întorsese apoi cu fața în sus încercând să distingă constelațiile de pe boltă.

Ațipi.

L-a trezit sunetul acela ciudat. Ceva aducând a țipăt repetat și suprimat. Urmă un murmur baritonal întrerupt de-o voce feminină șăgalnică, dar oarecum revoltată, „no, gata, ajunge taurule, destul o fost!”

La vreo treizeci de metri mai sus, în stânga, sub ramurile unui păr sălbatic, se deslușea din ce în ce mai

clar o alcătuire banală și efemeră. Colibă din crengi acoperită cu tot felul de buruieni uscate, peste care se trăsesse o folie de plastic, s-o protejeze de ploii și vânt mai năbădăios. Preocupat de imaginea reperului spre care pornise, partea superioară a uriașei cruci de metal din țuguul dealului, nu observase acea construcție. Din respectiva direcție veniseră sunetele și vocea care l-au trezit.

Râs baritonal de satisfacție.

Văzu bucata textilă ce ținea loc de ușă mișcându-se.

O siluetă masculină se înalță din gura colibei. Ins destul de înalt, accentuat suplu, tânăr după sprinteneala mersului. Purta cu nonșalanță elegantul costum de mire al protopărintelui său biblic, Adam. Făcu vreo câțiva pași călcând cu precauție în josul pantei spre dreapta și deșertă conținutul vezicii asupra tufelor de spini. Nu apucă să termine, că în aceeași manieră își făcu apariția silueta naiadei. Avea între umeri, peste rochia sumară a soaței primului om din grădina raiului, o geacă în care ar fi încăput încă una ca ea cel puțin. Zărindu-și „taurul”, că doar el trebuia să fie, nu-i așa, se întoarse și făcu doi-trei pași alunecați înspre direcția opusă având același scop, se vede treaba, „no, nu ți-o tăt scutura atâta, că s-a rupe!”, zise în doi peri, voce plăcut-melodioasă, după care frână brusc, ochii ancorați în privirea intrusului întins pe brazda de fân proaspăt cosit, un moment de imobilitate statuară, suficient pentru a-i dezvălui acestuia frumusețea adolescentină, poate nițel prea plinuță, a celei de-a doua creații divine. În clipa imediat următoare, trupul se chirca intrând cu totul între pulpanele gecii și un țipăt de pasăre încolțită sparse liniștea luncii de la poalele dealului, „Ioi! Miluleeee!”, apoi redeveni sculptură de marmoră în această poziție.

Raul rămase la rândul-i interzis, instinctul de conservare fiind controlat de acela al dascălului format să-și protejeze discipolii, dar și de imaginea neașteptată a minunii din colimatorul privirii sale. Apucă totuși să perceapă cum, la țipătul ieleii, cel strigat astfel trecu de la gestul obscen, însoțit de-un zâmbet infatuit al expunerii ostentative, la o atitudine contrară. Înurmări câteva fracțiuni de secundă, timp suficient să evalueze rapid situația, apoi, din doi pași fu în fața colibei, se aplecă înspre interior și reveni la poziția verticală ținând în mâna stângă o secure. Un triplu salt îl postă între mogâldeța de sub geaca lui și intrus, adică el, exploratorul răsăritului. Strigăt răstit: „Ce vrei, mă? Cine ești? Ce ești?”. Cu mâna stângă ținea securea de mijlocul cozii într-o poziție indubitabil agresivă, pumnul care strângea unealta-armă se ridicase la înălțimea umărului, la câțiva centimetri lateral, pregătit să reacționeze. Fără a-și scăpa din priviri prezumtivul adversar, se adresă răspicat perechii sale: „tu, Aură, du-te-n colibă și te-mbracă!”, apoi: „să-ți văd mâinile, mă, și griji cum te ridici, să nu mă scap cu săcurea asta câtă tine!” Fata se întorsese deja pe

jumătate în aceeași poziție la care o adusesse prudența și instinctul feminin al pudorii, după care se ridică pe jumătate și, câțiva pași mărunți, se pierdu în dosul cârpei de la intrarea în adăpost. „Ai grijă ce faci, Milule!”, i se auzi glasul în clipa următoare.

Emoție instinctuală, imperceptibilă celui din fața lui, se declanșă la auzul somației agresive. Personajul adonic, desprins parcă dintr-un manual de istoria sculpturii clasice, părea decis să-și respecte avertismentul. Se ridică lent pe genunchi sprijinindu-se în mâini, apoi își îndepărtă brațele lateral ridicându-le puțin, cu palmele îndreptate spre celălalt. Glasul preluă tremurul interior: „N-am treabă cu voi. Eu am venit să văd de unde răsare soarele. Adică... Uite, mă ridic și o iau în sus... Stai liniștit, n-am treabă cu voi, nu vă cunosc...”. În același timp, se ridică și porni spre cruce îndepărtându-se lateral, urmărit de locatarul colibei, care înmărmurise câteva clipe oarecum șocat la auzul mărturisirii. „Domnule, io gândesc că te cunosc, te-am mai văzut prin oraș!... ni, mă, să vadă de unde răsare soarele, aista nu-i normal”, auzi în urma sa vocea mai puțin agresivă a tânărului.

Continuă să urce alunecând pe iarba înrouată, fără intenția de-a întoarce capul, chiar dacă neliniștea unei posibile reacții agresive din partea celui alt îi ținea auzul la un nivel acut. Mai avea vreo treizeci de metri până la cruce. Se opri cu respirația grea din pricina efortului, dar și a emoției. Se întoarse spre direcția imprevizibilei întâmplări. Fata ieșise din colibă și privea, alături de protectorul ei, în direcția sa. Îi urmăriseră, probabil, ascensiunea. Erau îmbrăcați. Ridică brațul drept și, fluturându-și palma, le făcu inexplicabil un semn amical de rămas bun. Nu-i răspunse niciunul cum s-ar fi așteptat, probabil, cu aceeași mișcare. Se priviră doar între ei, apoi „taurul” își cuprinse pe după umeri perechea și se făcură nevăzuți în efemerul adăpost al aventurii sau, poate, al iubirii lor.

Oarecum dezamăgit, se răsuci pe tălpi și „dădu asaltul final” cu îndârjirea potențată tocmai de acest sentiment contradictoriu al celui învins și lăsat liber să-și poată evalua înfrângerea. Un icnet interior, mai degrabă un suspin, scurt și puternic, însoți ultimul pas, ceva mai întins decât ceilalți, peste un soi de treaptă înaltă săpată de ploii la baza platoului minuscul din jurul crucifixului metalic. „Salut, simbol antic! Mă bucur să te revăd...”, își auzi gândul, în timp ce măsura cu privirea înălțimea scheletului din profile H din care era alcătuit. Întâmplarea pe care o provocase, ca un act gratuit, i-a blocat pentru câteva minute „mecanismul” psihologic, răstimp în care uitase, firește, scopul escapadei sale nocturne. Aureola galben-portocalie se metamorfozase în cunoscutul disc banal-incandescent fără patronajul căruia viața, terestră cel puțin, nu ar exista.

Își scoase micul rucsac lăsându-l neglijent în iarbă, apoi se rezemă cu spatele de postamentul monumentului și se așeză pe nisipul străpuns ici și colo de

smocurile de iarbă, glisând lent pe lângă betonul încă rece al acestuia. Privi în vale încercând să identifice, așa cum făcea de fiecare dată când ajungea aici, clădirile cu oarecare importanță ale orașului într-o ordine aleatorie, începând de fiecare dată cu blocul în care se afla „acasa” lui. Iată primăria, școlile, bisericile, cele câteva case mai acătări, castelul medieval situat pe un platou, nu departe de pădure. Remarcaseră, împreună cu prietenul său, că din centru spre periferii se formează câteva străzi asemănător unor tentacule uriașe, ori picioarele întinse ale vreunui păianjen. Comunicaseră acest aspect și elevilor pe care îi însoțiseră în drumeții duminicale. Își roti apoi privirea de-a lungul văilor și a micilor depresiuni formate de principalii afluenți ai râului. Cu ochiul liber puteau fi văzute pe vreme senină, ca și cea de-acum, excluzând orașul, șase localități. Cu un binoclu cât de cât bun se distingeau unsprezece.

Îi veni să strige, impuls reprimat instantaneu de rememorarea întâmplării din urmă cu, își privi ceasul, patruzeci de minute (?). Nu, nu fusese un coșmar, ci o situație limită. Cum Dumnezeu nu văzuse coliba în timp ce urca panta dinspre izvor? Așa a fost să fie! Individul, masculul, de!, „taurul” (zâmbi scurt) putea să se piardă cu firea sau să se dea bun în fața iubitei sau nevestei, ce i-o fi fost, și să se năpustească asupra lui hotărât să-l termine. Apariția ei, în schimb, îi pro-

vocase un moment de reverie valburgică. Abia acum conștientiza ineditul surprinzător al acelor secunde. Știma piscului culca lin, deși grăbit, cu tălpile goale miriștea proaspătă, intenționând să se oprească la o distanță „igienică” de colibă. Raul îi remarcase săniile rotunzi și plini, scuturați de corpul ușor înclinat în față. Dar privirea îi rămăsese fixată pe pata triunghiulară de culoare mai închisă. Cunoștea foarte bine imaginea, dar cea de acum îl fascinase într-un mod ciudat, de parcă vedea așa ceva pentru întâia oară.

Rămase cu privirea ațintită asupra „palatului” din crengi și buruieni așteptând parcă să apară măcar unul din cei doi. Nicio mișcare. „Poate dorm, oboșiți de munca nocturnă... Sau poate au plecat în timp ce mă străduiam să ating piscul”, gândi cu oarece regret. Se întinse și apucă rucsacul, îl târî spre sine și trase fermoarul dechizând buzunărelul din față.

Luase cu sine, în afară de apă, două cutii cu bere, o sticlută plată cu pălincă, o alta la fel cu cafea, o franzelă semi, slănină afumată, un calup de brânză telemea, ceapă, sare. Extrase flaconul din plastic în care se afla cafea, îi deșurubă dopul, îl duse la buze și lichidul amar îi agresă palilele gustative. „Asta da viață!” gândi în timp ce îl lăsa să pătrundă cu înghițituri mici către etajele mediane ale aparatului digestiv. Prilej de alte rememorări, intime, dintr-un trecut nu prea îndepărtat. (continuarea în alt număr, dacă va fi să fie)

Rondul poezilor de Ziua internațională a poeziei

Alice Valeria MICU

Uniunea Scriitorilor din România, filiala Cluj a conceput un dialog al artelor care și-a desfășurat de Ziua Națională a Poeziei prima etapă în spațiul generos al Galeriei Naționale a Muzeului de Artă Cluj-Napoca. Poeții care s-au lăsat provocați, au vizitat galeria și alegându-și un tablou expus au scris cât un poem inspirat de acea lucrare. Poemele sunt alăturate tablourilor și vor sta așa pe durata întregului an.

Sunt expuse în prima parte a proiectului, din martie până în septembrie poeme de Nicolae Avram, Horia Bădescu, Oana Boc, Mariana Bojan, Gabriel Bota, Hanna Bota, Dumitru Cerna, Ruxandra Cese-reanu, Doina Cetea, Ion Cocora, Ion Cristofor, Ștefan Damian, Vasile George Dâncu, Andrei Doboș, Andrei Fischof, Gențiana Groza, Vasile Igna, Martha Izsak, Alexandru Jurcan, Rodica Marian, Victor Constantin Măruțoiu, Alexandra Medrea, Ștefan Melancu, Virgil Mihaiu, Ioan Milea, Gavril Moldovan, Vlad Moldovan, Daniel Moșoiu, Ion Mureșan, Marcel Mureșanu, Sânziana Murelanu, Ion Noja, Olimpiu Nușfelen, Maria Pal, Ioan Pinte, Ion Pop, Adrian Ppescu, Persida Rugu, Constantin Rusu, Lucia Sav, Aurel Șorobetea, Flavia Teoc, George Vultu-

rescu. Poemele sunt inspirate de tablouri semnate de Theodor Aman, Ion Andreescu, Octav Băncilă, Pericle Capidan, Nicolae Dărăscu, N. Grigorescu, Teodor Harșia, Sava Henția, Ștefan Luchian, Nagy István, Joseph Neuhauser, Theodor Pallady, Gheorghe Petrașcu, Aurel Popp, Elena Popea, Constantin David Rosenthal, Francisc Șirato, Nicolae Tonitza.

Am asistat cu încântare la recitalul poezilor prezenți de Ziua Poeziei la Galeria Națională a Muzeului de Artă Cluj-Napoca, unde amfitrioni au fost Călin Stegorean, directorul galeriei și Irina Petraș, președintele Uniunii Scriitorilor din România, filiala Cluj.

Sfintele Paști în Mănăstirea La Trappe

(din „Jurnal de călătorie, 1821-1822”)

6 aprilie 1822
(*Vinerea Mare*).

[Am mers] din Dreux în Nonancourt. O preafrumoasă vale se întinde domol în stânga drumului până la Tillières și Verneuil. Ea este decorată cu mai multe case ingenios alcătuite, printre care și un imens castel, aflat la capătul unei lungi alei încadrate de brazi.

Și aici, precum pe tot locul de la Paris încoace, pământul e sărac, plin de pietriș, totuși el este forțat să producă unele dintre cele mai frumoase holde și livezi, roade ale unei trude abile și fără de odihnă. O fi sărac, dar lucrătorul agricol francez are palme puternice și muncește cu spor. Îmbrăcămintea lui, ca pretutindeni pe unde am umblat până acum, e formată dintr-o cămașă albastră lungă, peste care pune un halat. În picioare, poartă saboți. În această regiune se găsesc multe păduri, dar mici ca întindere. Se practică altoirea pe scară largă și altoii sunt plasați foarte sus, chiar la o înălțime de un stângen ori chiar mai sus, astfel încât mugurii să nu fie amenințați când se ară. Se folosește ochiul spintecat, legat apoi cu cârpe sau mușchi de copac. Și aici, mulți dintre pomii bătrâni au toate ramurile altoite.

Am coborât din căruță în Verneuil-sur-Avre și am luat o ambarcațiune *patache* până în Armentière, unde amândoi, și eu, și Széchenyi, ne-am aruncat sacii de voiaj în spinare și, împreună cu un ghid, am pornit pe jos către La Trappe. Cum sunt doar patru leghe, am ajuns după trei ceasuri și jumătate.

Regiunea stearpă și pietroasă e mai degrabă pustie decât sălbatică. Am trecut prin mai multe localități mărunte. Pe ogoare sunt mulți meri și peri, pentru că aici, ca-n în-

treaga Normandie, cidrul este produs la scară mare. Sunt mai mulți meri decât peri, deoarece se consideră că fac un vin mai bun. Pământul auster, de proastă calitate, produce în fiecare an destule grâne în urma îngrășării cu bălegar. Pe ici-colo, am întâlnit câmpuri de grâu sau secară care porniseră să-și ridice tulpinile. Alte soluri sunt îngrășate cu Marga sau Klee (soiuri de trifoi - n.a.). Se zice că puterea lor în pământ se simte vreme de până la 30 de ani. Tot aici am întâlnit și multe pășuni. În Forêt du Perche se află mai multe iazuri, a căror apă acționează ciocanele mecanice din fierăriile construite acolo.

Mi-am închipuit că La Trappe este un loc mult mai sumbru și mai sălbatic, unde enormele trăsături ale naturii nu sunt nici înzorzionate, nici paralizate de intervențiile meseriașilor sau artiștilor. Dar oare putem nădăjdui vreodată ca așteptările, fanteziile noastre să se împlinescă întocmai? Codrii întinși de odinioară au fost ciunțiți de mâini profanatoare și acum par mai degrabă niște zăvoaie. Călătorul iese dintre copaci cotind-o la stânga lângă un eleșteu și zărește mănăstirea. Deasupra porții ferecate stă scris: „*Domus Dei, Beati qui habitant in ea. Refugium peccatorum*” (Casa Domnului, fericiți cei care trăiesc în ea. Refugiul al păcătoșilor - n.t.). La sunetul posomorât produs de acționarea unui clopot, se deschide poarta cu un scârțâit. Un bătrân bărbos și cărunt se ploconește înaintea noastră, ne primește între zidurile mute al claustrului și ne conduce pe scări, în vreme ce sandalele îi răsună pe trepte ca trosnetele provocate noaptea de bufnițe în desulul codrilor.

Am fost conduși în camerele

WESSELÉNYI Miklós - fiul

rezervate oaspeților. Peste puțin timp au venit doi frați ca să ne întâmpine după cuviință. S-au temerit muți în fața noastră, apoi s-au ridicat și ne-au citit din Scripturi, după care s-au ploconit din nou și au plecat. Seara și-n ceasul al doilea de după miezul nopții am participat la liturghie. Biserica lipsită de podoabe, că doar era Vinerea Mare, nu era luminată, iar melodia tânguitoare și bocănitul sandalelor de lemn răsuna înfiorător în întuneric. Starea mea sufletească era întru totul potrivită cu solemnitatea zilei. Moartea glorioasă a Dumnezeului Om, lupta neîncetată cu păcatele și slăbiciunile neamului omenesc pornită atunci și sentimentul sfâșietor al păcatelor proprii, cunoscute doar mie, mi-au umplut sufletul cu o feroare dureroasă. Am îngenunchiat și lacrimile mi-au însoțit pioasele rugăciuni.

Ce fericire profundă constituie ridicarea plină de umilință și încredere către cel Atotputernic. Rugăciunea nu e doar o îndatorire preasfântă, ci și o dulce alinare și cel mai de preț dat al demnității umane. Eu nu consider că rugile au atâta putere încât pot odrăsli ștergerea păcatelor - păcatul, asemenea moralei, este etern - greșeala comisă nu poate fi ștearsă de curgerea mileniilor, nici Dumnezeu n-are cum să îngăduie asta, dar când ne rugăm simțim întreaga urăciune chinuitoare a călcatului pe de lături, iar sila provocată de toate consecințele faptelor noastre ne ajută întru educarea sinelui, ori aceasta, prin certa creștere a măsurii bunului-simț, ușurează greutatea păcatului din talgerul balanței eterne. De asemenea, nu cred că implorările ne-ar aduce noroc sau că ne-ar fi de folos în evitarea nenorocirilor. În imensa și

de nedescris vâltoare a destinului au fost trecute cu litere de neșters, în urmă cu miriade de evuri, legile concise ce guvernează milioanele de lumi. Deci așa, nu se va putea modifica nimic din toate acestea doar pentru ca o ființă omenească să trăiască ori să moară, precum nu se vor schimba nici pentru ca un Soare, cu tot alaiul lui planetar, să-și continue maiestuoasa rotire ori să fie suflat ca un fir de praf din necuprinsul Universului - dar cât de dulce este candida încredințarea a sorții noastre și a celor dragi nouă în imensele mâini ale bunului nostru Tată Ceresc, fără al cărui semn nici un fragil mugure floral nu se desprinde de pe o creangă. Rugăciunile, jurămintele sfinte, exprimarea recunoștinței și grija față de pacea sufletului trebuie să se ridice deasupra plevei trupești.

6 aprilie 1822
(Sâmbăta Mare)

Dimineața am ascultat liturghia, apoi ni s-a servit prânzul. I-am rugat să ne aducă doar ceea ce se mănâncă acolo. Niște morcovi și alte verdețuri fierte în apă chioară, câțiva cartofi gătiți în același fel, o bucată de pâine cu un gust înfiorător și apa au constituit tot prânzul. Ca de obicei, pe tot parcursul zilei de ieri am postit, deci n-am mâncat nimic de alaltăieri seară, așa că foamea a făcut ca austeritatea meniului să devină suportabilă. Ne-am luat rămas-bun de la priorul P.[ater?] Jerome, care ne-a primit cu atâta blândețe și de la *hottellier*, apoi am părăsit acest sălaș al suferinței în tăcere și al blajinei îndurări. Viața trapiștilor, regulile urmate de ei sunt dintre cele mai drastice. Postul, suportarea chinuitoare a frigului și căldurii, privarea de somn, veșnica tăcere, desăvârșita evitare a bucuriilor și plăcerilor, grija de a leocoli în cele mai nevinovate manifestări sunt lucruri care oripilează simțirea umană. Viața lor este un post continuu. Nu mănâncă ouă, pește, carne. Lapte și fructe numai din când

în când, în cantități minime. Când nu sunt la biserică, își petrec timpul în chilie, în refectorium sau la lucru. Au jurat să păstreze o eternă și nesmintită tăcere. În mod deosebit, numai în situații imposibile de evitat, pot să spună una-două vorbe în șoaptă, cu aprobarea superiorului. Când intră în ordin, își spun numele și starea abatelui P., dar altminteri nu știu nimic unii despre alții și nici n-au voie să se prezinte tovarășilor. Fiind cu totul morți din punct de vedere lumesc, nu le este permis să audă vreo veste despre rude sau prieteni. Dacă cineva din familia cuiva moare și abatele P. este anunțat printr-o scrisoare, știrea este adusă la cunoștință cu prilejul adunării călugărilor, dar nici unul nu știe cui i se adresează îndoliata veste și fiecare se roagă în numele propriu și al celorlalți, astfel că simt amărăciunea și nesiguranța pierderii de fiecare dată când se aude de câte un nou deces. Nu le este îngăduită căutarea bucuriei, plăcerii în lectură sau în frumusețea naturii. Lucrează pe ogoare și în grădină, dar se consideră păcat să privească în ce fel sporesc roadele muncii lor, să se bucure de un altoi sau o floare. Nu le este permis nicicând să se plimbe.

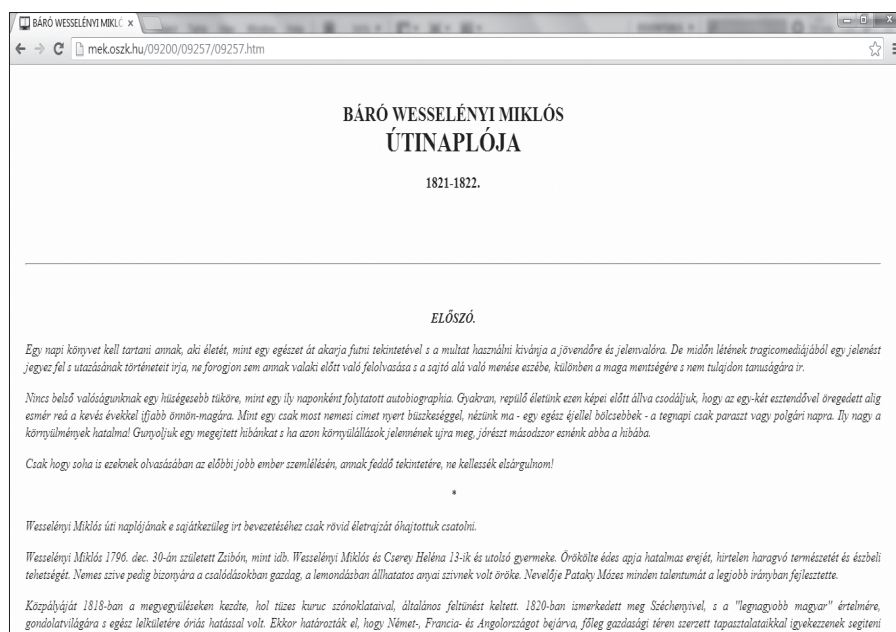
Cu sacii de voiaj în spate, ne-am dus prin Les Apres în L'Aigle. Am ajuns în 3 ore și jumătate, distanța este de 4 leghe. A fost o seară

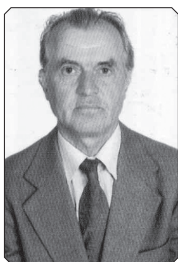
plăcută, cântecul gălăgioșilor locuitori din văzduh și din codru s-au unit cu sunetul sărbătoresc, sobru al clopotelor din L'Aigle. Soarele care apunea și răsăritul Lunii Pline mi-au umplut inima cu frânturile dureroase și dulci ale zilelor de odinioară. Pătruns de o simțire evlavioasă, am îngenuncheat în maiestuoasa biserică și am suspinat astfel: „Sfinte Dumnezeule! Tu ne privești cu o demnitate plină de glorie prin ultimele raze ale apusului de soare; în cântecul plin de simțăminte ale păsărelor Tu ne vorbești cu vocea iubirii; pe Tine te ador în toate acestea, o, Domn al puterii și al dragostei. Ție-ți adresez rugăciunea mea: îngăduie ca în orice împrejurare a existenței mele inima-mi să fie condusă de o simțire copilărească, iar faptele-mi să fie săvârșite cu o hotărâre bărbătească. Dăruiește-mi o vedere neîngrădită, ca să recunosc toate prilejurile potrivite pentru îndeplinirea datoriei mele; o voință muncitoare, ca să știu și să doresc să mă folosesc de toate ocaziile pentru ca să-mi slujesc patria și să fiu de ajutor semenilor mei”.

traducere de
Franciscus Georgius

Textul original e accesibil pe internet:

h t t p : / / m e k . o s z k . hu/09200/09257/09257.htm

Ștefan Goanță și Sălajul

3. Cizer (II)

Petru GALIȘ

Se spune că *Omul sfințește locul*. Și așa este. Sosirea lui Ștefan Goanță în Cizer, în anul 1964, a fost ca „o mană cerească” pentru comunitatea de aici. Populația comunei era bulversată de năvălirea colectivizării peste ea, cu toată împotrivirea. Pământul arabil din zonă era sărac, slab productiv și familiile posedau suprafețe mici. Majoritatea familiilor erau numeroase și trăiau în sărăcie, dar din familiile acestea sărace material au ieșit mulți oameni cu care astăzi ne mândrim.

Chiar în perioada aceea erau elevi la licee pedagogice: Florica Fodoca și Maria Galiș, la Carei, semnatul acestor rânduri și Viorica Țârlea, la Cluj, ulterior, Anuța Țârlea și Mărioara Țârlea, la Zalău, unde se înființase Liceul Pedagogic. Iată că se întrecește colectivul de educatori și învățători.

Despre starea învățământului, aflăm din procesul-verbal datat 7 octombrie 1964, întocmit de înv. Gheorghe Ionescu, inspector metodist la Secția Învățământ a raionului Zalău (Registru de inspecție, pag. 36) următoarele: *Pentru cuprinderea tuturor copiilor de vârstă școlară la școală, direcțiunea școlii, în colaborare cu cadrele didactice au luat măsuri încă din timpul verii pentru popularizarea școlii de 8 ani, organizând în acest sens adunări populare cu părinții elevilor, s-a discutat în ședințele Comitetului Executiv și la sesiunile Sfatului Popular Comunal. La fel, s-au luat măsuri privind recenzarea tuturor copiilor de vârstă școlară, cadrele didactice fiind repartizate pe sectoare. Pe baza recensământului și a registrului de evidență și înscriere a elevilor a reieșit că școala are un număr de 302 elevi din care frecventează cursurile regulat 289 elevi. (...)*

Direcțiunea școlii a căutat să aducă o muncă de lămurire în rândul cetățenilor și să ceară ajutorul organelor locale pentru școlarizarea tuturor copiilor de vârstă școlară. Astfel în sesiunea Sfatului Popular Comunal din 23 IX 1964, tov. Constantin Drăgulescu, vicepreședinte al Sfatului Popular Comunal, Ștefan Goanță, directorul școlii și alți participanți la ședință au cerut concursul deputaților comunali pentru școlarizarea tuturor copiilor (...), iar cu ocazia repartizării burselor din partea statului se va ține cont de copiii neșcolarizați cu condiții mai grele sau distanță mare de școală.¹

Redăm mai jos încadrarea școlii ca să ne putem da seama de calitatea învățământului din acea perioadă: cls. I Florina Pinte, înv. calificată, cu 7 ani vechime; cls. II-a - a IV-a, Maria Poneavă, înv. suplinitor, nou numită în învățământ; cls. a III-a Magdalena Senași, înv. suplinitor cu doi ani vechime în învățământ. La

Ștefan Goanță (al III-lea din rândul de sus) în mijlocul autorităților locale

clasele V-VIII Ștefan Goanță, director, muzică; Silvia Goanță, în curs de calificare (anul II la filologie) - limba română; Vasile Munteanu, absolvent al Școlii medii - limba română, limba franceză și muzică; Viorica Drăgulescu, limba rusă și ansamblu coral; Corneliu Crișan și Ștefan Naș, absolvenți ai Școlii medii - matematică și fizică; Constantin Drăgulescu (fost director, nota noastră - istorie, geografie; Pavel Costea și Silvia Farcaș absolvenți ai Școlii tehnice agricole profesionale - agricultură, științe naturale și chimie și Crăciun Țârlea, absolvent al Școlii medii - educație fizică (P. I. pag. 37)

Iată ce-și amintește, după 50 de ani, o fostă elevă și profesoară despre „epoca Goanță” la Cizer, Maria Piscoi (căsătorită Pavel): *Mă numesc Maria Pavel, sunt profesoară pensionară, specialitatea istorie - geografie, și locuiesc în satul Ponița, comuna Horoatu-Crasnei, județul Sălaj. M-am născut în satul Cizer, la 23 iulie 1947, unde am absolvit 7 clase în anul școlar 1960/1961. Am urmat apoi cursurile Liceului teoretic din Carei, pe care le-am absolvit în anul 1964/1965.*

Neavând posibilitatea de a urma o facultate la cursul de zi, am intrat în învățământ la Școala cu clasele I - VIII din Cizer, ca profesor suplinitor, unde, cu patru ani în urmă, terminasem și eu clasa a VII-a. În această postură - de dascăl - eram într-o adevărată nebuloasă, fără pregătire pedagogică, fără experiență de predare și, alături de mulți foști profesori de-ai mei din clasele I - VII, trebuia să fac față cerințelor impuse atunci.

Am reușit să înving treptat acele greutăți, în primul rând, pentru că Dumnezeu a rânduit să găsesc aici la Cizer un director de școală pe nume ȘTEFAN GOANȚĂ,

care a devenit pentru mine un model de adevărat dascăl.

Parcă îl văd și acum cu câtă dăruire și pasiune preda limba română la clasele V - VIII. Avea pregătire de specialitate, iubea nespus copiii și oamenii locului. Dascălii îl urmau în tot ceea ce făcea pentru școală și pentru sat. Se preocupa ca tinerii dascăli să se integreze în colectiv, îi îndruma atent în pregătirea lor pentru lecții, să intre în tainele profesiei de dascăl.

Îi port vie recunoștință d-lui director Ștefan Goanță pentru că a reușit să mă facă să rămân veșnic dascăl. Am urmat, chiar din anul 1965, cursurile Institutului Pedagogic de Istorie - Geografie din Oradea, pe care l-am absolvit în anul 1969, apoi cursurile Facultății de Geografie „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca, devenind profesor calificat.

În cei doi ani cât am lucrat la școala din Cizer (1965 - 1967), am avut ocazia să văd dragostea d-lui director pentru sat, pentru oamenii simpli cu toate greutățile lor de atunci.²

Pe lângă activitatea didactică, Ștefan Goanță s-a preocupat mult și de activitățile în afara clasei. Din procesul-verbal, încheiat în 10 mai 1967, cu ocazia inspecției speciale pentru obținerea gradului definitiv în învățământ, efectuată de către profesoara Viorica Oțelia, inspector metodist la Secția de Învățământ din Zalău, aflăm că a pregătit brigăzi artistice de agitație cu teme precum: „O familie”, „Isprăvile unei sape”, „La tribună, porumbul!”, „Comoara-i acasă”, „Nu te lăsa!”, „Să semănăm porumb dublu hibrid” etc., piese de teatru ca: „Cel din urmă”, „Coșul”, a ținut conferințe pe teme: „Dezvoltarea și apărarea avutului obștesc”, „Deputatul în central vieții satului”, „Urmele trecutului pe teritoriul comunei Cizer”, recenzii: „Cordovani”, roman de Ion Lancrănjă, „Moromeții”, de Marin Preda, „Pastelurile” lui Geoge Coșbuc etc., seri literare: „Mihai Eminescu”, „Cele mai cunoscute balade populare”, „Din poezia marilor răscoale țărănești” etc. (R.I. pag.68).

În calitate de director al căminului cultural a mobilizat tot satul pentru a pune în scenă montajul literar „Imn luminii”, spectacol cu care a luat locul I pe regiune. Iată ce ne relatează despre acest eveniment d-na Maria Pavel, citată mai sus: *A selectat talente din rândul elevilor, al oamenilor din sat, chiar mai în vârstă, și a format un puternic montaj muzical. Se aduna satul la școală și, cu tact și cu pricepere deosebită, a reușit să facă ceea ce nimeni nu făcuse până atunci în Cizer. Am fost prezenți pe scena Casei de Cultură a Studenților din Cluj, unde cu peste 80 de recitatori și soliști am prezentat un frumos program aplaudat de către spectatorii din sală - spectacolul fiind televizat, bucurie nespusă pentru cizereni.*

Ștefan Goanță n-a trecut cu indiferență nici pe lângă creațiile populare, poezii care au supraviețuit peste milenii și le-a adunat pentru grupurile vocale și recitalurile pregătite pentru concursuri. Numai așa s-a putut recunoaște valoarea textelor tradiționale din satele noastre, făcându-le accesibile, mai întâi, copii-

**In fruntea Școlii Generale de 8 Ani Cizer
(a II-a generație cu 8 clase)**

lor și tinerilor noștri și apoi celor din afară.

De sub pana domnului Goanță a ieșit și spectacolul „Groapa Tătarului”, dramatizare după legenda cu același nume (În hotarul localității Cizer există toponimul „Groapa Tătarului” sau, mai nou, „Groapa Picului”).

Spectacolul folcloric a fost prezentat pe plan local, interpreții fiind: Han Tătar: Crăciun Țârlea, Oșteana: Maria Jurj (o fată din jurul Orăștiei, prof. de fizică-chimie), iar grupul vocal a fost susținut de Maria Sabău, tânără speranță a folclorului românesc, în împrejurimi și la nivel de județ.

Ilie Luca, directorul Centrului de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă al Județului Sălaj, a elogiat spectacolul artiștilor amatori din Cizer la superlativ. Cităm din vastul comentariu al acestuia: *Groapa Tătarului, premiul I la concursul județean «Memoria Sălajului», este un spectacol inspirat din legenda cu același nume. Au năvălit tătarii. Toți bărbații satului au pierit. Triumfător și sălbatic, Tătarul o cere de soție pe Oșteana. Refuzul obștei și al fetei îl îndârjește. La porunca Gliei, bătrânii întineresc într-o singură noapte, copiii se maturizează, începe lupta și, conduși de Oșteana, îi aruncă pe tătari în groapa care, de atunci, îi poartă numele.*

Rezumată astfel, legenda pare destul de comună; transpunerea în scenă însă, folosirea elementelor de amănunt care o singularizează și o individualizează scoate în relief frumusețea morală, dârzenia și eroismul strămoșilor în lupta împotriva asupritorilor. De altfel, acesta a fost mobilul montării în scenă. Versul în locul prozei, tălmăcește mai bine atmosfera de luptă, făcând-o mai ușor receptabilă prin apropierea de ritmul de baladă populară și prin dinamizarea acțiunii.³

Note:

1. Registrul de Inspecții al Scolii din Cizer
2. „Amintiri de neuitat”, Maria Pavel (ms.)
3. Ilie Luca, *Groapa Tătarului* - spectacol folcloric - ms. (manuscris)

Modelarea destinului post-mortem

Mihaela ROTARU

Cercetările de teren ne-au prilejuit contacte și dezvăluiri dincolo de putința cuvintelor de a le exprima, cu atât mai mult cu cât aspectul supus cercetării este unul delicat, problematic: destinul post-mortem al ființei umane, care depinde *numai* de noi, de fiecare individ în parte, în funcție de faptele pe care le săvârșim. Trăirea, viețuirea noastră în acest scurt răgaz pământesc decide, în fond, soarta sufletului. După cum ni s-a subliniat în nenumărate rânduri, conștientizarea timpurie a acestui fapt face ca individul să fie extrem de atent la tot ceea ce ține de ființa lui, de gând, de cuvânt și, mai ales, de faptă, întrucât, trăirea în virtute, sau, după caz, în viciu, determină și modelează destinul sufletesc, după îngroparea *trupului* de lut - osândă pentru un suflet care se vrea neîncorsetat și care, trăiește, în consecință, drama întemnițării pe toată perioada „viețuirii în trup”. *Moartea este dezlipirea de acesta, așadar eliberarea, unirea cu Hristos, întocmai ca bobul de grâu, care trebuie, mai întâi, să moară* (sublinierea aparține interlocutorilor noștri).

Potrivit crezului creștin, sufletul este nemuritor prin originea sa divină, și are, după moarte, „o existență personală și conștientă. Își amintesc de faptele săvârșite în viață, cântăresc valoarea sau nonvaloarea lor morală, dar nu pot efectua nicio schimbare a stării lor. (...) La Judecata Particulară, sufletele vor fi judecate numai pentru faptele lor personale, nu și pentru urmările lor, încă necunoscute. În iad, după Judecata Particulară, spre deosebire de starea de după Judecata Universală, există încă nădejde de mântuire”, prin mijlocirea celor vii, rugăciunile Bisericii, jertfa liturgică. Rugăciunile pot fi de folos și celor morți de moarte grabnică, dar cu credință în Dumnezeu, dar care nu au avut răgazul suficient pentru „fapte de pocăință” (Bunea, 2003: 183). La Judecata Particulară se înfățișează doar sufletul, căruia i se dă răsplată sau pedeapsă în temeiul bilanțului existenței sale terestre, dar acestea nu sunt nici depline, nici definitive, deoarece starea sufletului este pasibilă de modificări, „cei adormiți în păcate ușoare pot fi ajutați să-și amelioreze situația prin mijlocirea celor vii” (Bunea, 2003: 188). Așa cum se specifică, îngerii buni și cei răi însoțesc sufletul prin vămi, unde, dacă „se constată că a făcut păcate grave, care îl împiedică să meargă mai departe, e luat de îngerii răi și dus în iad” (Bunea, 2003: 189).

Oglindită în credința populară, așa cum ni se relevă din informațiile de pe teren, *Judecata* apare conturată în felul următor: Judecătorul va veni cu mare alai,

tronând pe un nor luminos, după trâmbița arhanghelului vor învia toți oamenii, cei buni vor fi despărțiți de cei răi, dar de-abia la Judecata obștească se vor lua în considerare și urmările faptelor fiecăruia și se va pecetlui definitiv soarta. Aici se înscrie și credința că cei ce mor între Paști și Rusalii merg în rai, întrucât, bucuria Învierii și a Înălțării prilejuiesc deschiderea porților raiului. Mai amintim că purgatoriul nu face parte din credința ortodoxă, drept care nici nu apare decât rar în răspunsurile informatorilor, din care reproducem unul, pentru relevanță: „Noi nu credem în purgator, catolicii cred. Cale de mijloc nu este, omu nu poate sluji la doi domni. Nu-l acceptă în rai dacă-i numa călduț. [În purgatoriu] intră cei cu păcate foarte grele, da o apucat să le mărturisască, păcate mici, da nemărturisite, oameni buni, cu alte religii [decât cea creștinească], oameni din alte părți, care nu-L cunosc pă Christos, da cu viață curată, așe, în leje lor, din părinți. Nu le poți băga de dină că nu-s creștini”. (Bonțe Maria, Ban) Concepțiile, adesea contradictorii, nu pot determina geografic purgatoriul, certă este, însă, credința în existența unei bifurcații la capătul trecerii prin vămile văzduhului, drumul din dreapta duce înspre rai, cel din stânga, înspre iad.

Credințele derivate din dogma creștină conturează imaginea *raiului* ca fiind o grădină neînchipuit de frumoasă, la care acced virtuozii, copiii botezați de până la șapte ani, după această vârstă se consideră că sunt pasibili de păcat, de aceea și prima spovadă se face atunci. *Iadul* este destinat, potrivit concepției populare, celor care nu au dus o viață creștinească, locul unde arde focul veșnic și unde sunt torturați de diavoli, în întuneric, „acii fără de Dumnezeu”, precum sinucigașii, vrăjitorii, cei cu păcate grele, nemărturisite și de care nu s-au căit, cei cu păcate împotriva Duhului Sfânt. Și în acest caz, concepțiile contradictorii derutează, atât în ceea ce privește localizarea iadului, cât și modalitatea de a ieși din iad și de a accede înspre poarta raiului, unii credincioși negând orice fel de posibilitate de salvare, cum se înțelege și din următoarele rânduri: „Nimic nu să mai poate înștimba. Acolea li-i locu pă veci. De ce s-o arăduit pă cale ceie re?! Trăbuie să hi șezută blânzî, în supărare! Mai scapă [sinucigașii] care n-o fost întreji la minte. S-a îndura Dumnezeu și s-a afla atari răspuns și păntu ii!” (Bonțe Ana, Ban).

La întrebarea dacă dincolo se păstrează relațiile de familie instituite aici, răspunsurile converg înspre

ideea că mortul se alătură, cu siguranță, familiei sale, cu mențiunea explicită a informatorilor că cei necăsătoriți aderă la membrii familiei din care provin, în vreme ce văduvii, la membrii familiei soțului, sau a soției, nu părinților de care s-au desprins prin cununie. Din punctul nostru de vedere, *continuitatea relațiilor* apare cu atât mai surprinzătoare cu cât se consideră că în lumea de dincolo nu sunt diferențe semnificative față de cea de aici în ceea ce privește structura familială, în ciuda faptului că diferențele de vârstă sunt anulate: „tăți is de-o samă, bunici, prunci, nepoți, nu au vrâstă. În rai tăți s-asamănă chipului lui Christos. La Înviere, tăți or hi de-o vrâstă. Nu s-a mai ști care la câți ai o murit” (Plotuna Veronica, Fildu de Mijloc).

Moartea devine *regăsire* a sinelui, a celorlalți, „întâmplare a ființei”, stănescian formulat, reîntâlnirea cu forurile interioare ale sufletului, dar, deopotrivă cu semenii, în absența cărora nu există putința mântuirii. De unul singur nu, numai *cu și prin* ceilalți se găsește poarta spre rai. În întunericul egoismului nicidecum. Chemare, așadar, la trăirea *pentru* apropiării noastre, nu pentru sine... (sublinierea aparține, și de această dată, participanților la dialog).

După faptă și răsplată. Eternitatea decisă în scurtul răgaz pământesc

Cugetările asupra sufletului nostru după *moarte* (a trupului, întrucât, se știe prea bine, sufletul este nemuritor), așa cum ni se relevă din studiile făcute, sunt extrem de profunde și de tulburătoare. Subiectul în sine este unul răvășitor, drept care, unii participanți la cercetare au arătat o anumită rezervă, sau chiar o oarecare atitudine refractară. Explicațiile sunt multiple, în primul rând disconfortul psihic pe care îl produce orice dezbateră în proximitatea morții...

Avem aici dovada unor reflecții de mare profunzime, cugetări asupra amplelor și generoaselor semnificații ale destinului uman: „Copiii morți nebotezați stau între rai și iad, că nu-i din vina lor. Unu dintr-o mnie poate să mântuie, nici ciie mai sfinți nu erau siguri pă mântuirea lor, care s-o nevoit, da noi, câte poveri de păcate grele ducem cu noi!” (Plotuna Teofil, Fildu de Mijloc) „Douăzeci și patru [de vămi sunt], una pântru fiecare mare păcat. Să poate opri la o vamă și să hie cercetat. Injeru, Maica Domnului, ocrotitorii ce ți i-ai ales de model [patronii spirituali, mijlocesc la judecată, pentru suflet]. Deajaba. Și vulturu dacă îi țânut numa într-o deară prins, tăt nu poate zbura. În vama respectivă să blochează, beție, o furat, îi prins. Dai po-mană [de sufletul mortului], ceri [celui căruia i-ai dat] să să roaje pântru cine dai și zăci numile. Rugăciunea săracului îi mai bine primită, îi fără de mândrie” (Brie Viruca, Sutor).

De om depinde destinul sufletului, întrucât faptele, cuvintele și gândurile, făcute cu știință, cu

neștiință, decid soarta de după moarte. Apusul ființei nu înseamnă moartea sufletului, doar a corpului neputincios, carceră, aici pe pământ, a unui *suflet-sufflare* divină, scânteie dumnezeiască, încorsetat, așadar, în spațiul strâmt al trupului de lut. Se consideră că încă din timpul vieții omul își poate ușura trecerea prin cele douăzeci și patru de *vămi*, prin citirea de douăzeci și patru de ori a *Psalmilor lui David*, prin ștergerea păcatelor ce intră sub jurisdicția lor. *Opririle*, stările făcute de cortegiul funerar în drum spre cimitir, închipuie vămile, al căror număr diferă, însă (șapte, douăsprezece, în opinia unor informatori sau douăzeci și patru).

Alături de aceste repere trebuie amintit că, în concepția populară, prima oprire trebuie să se facă la ieșirea din curte și ultima, la intrarea în cimitir, cuprinzând și alte spații-cheie, valorificate ritual, precum, răscrucile, podurile, fântânile, „în fața răstănilor”. Câteva mărturii de teren vor fi edificatoare în acest sens: „Două zăle, sufletu stă încă pă pământ. Înainte de a să prezenta în fața lui Dumnezeu, revede locurile pă unde l-o purtat pașii, pă timpu vieți, însoțat de injer. Diavoli stau să-l prindă cu ceva, cum s-ar zăce, să-l aibe cu ceva la mână, să-l poată osândi. Prin fapte, omu sângur să uăsândește. Apu dup-aceie, Dumnezo știi, sufletu îi dus în rai șasă zăle de-a rând. Trizăci [de zile] în iad. Judecata îi în a patruzăcea. Familia face atunce parastas, sau mai repede. Mai târzău, nu ajută” (Bonțe Ana, Ban).

Importanța simbolică a *răscrucii* „se leagă de situația de intersecție a drumurilor, datorită căreia devine un soi de centru al lumii, îndeosebi pentru acela care se află într-un atare loc. Locuri epifanice (de apariții și revelații) prin excelență, răscrucile sunt bântuite de spirite în general de temut pe care omul are interesul să și le facă binevoitoare. În toate tradițiile, la răscruci au fost înălțate obeliscuri, altare, pietre, capele, s-au făcut inscripții. Astfel, acele locuri devin prilejuri de popas și reflecție. Sunt, de asemenea, locuri de trecere de la o lume la alta, de la o viață la alta, de la viața la moarte” (Chevalier, Gheerbrant, 1994: 148).

Amintim în acest context felul cum apar răscrucile și *fântâna*, unde se fac opriri, definind grota cosmică, „reflectarea chipului în apa fântânii, contactul cu apa sacră, popasul din centrul răscrucii și meditația devin locuri și forme ale manifestării ființei, acest fapt oferindu-i șansa unei alegeri corecte” (Suiogan, 2006: 205).

Ni s-a părut util să reținem aceste remarci care pun într-o lumină aparte elemente cu o simbolistică aparte, menite să aprofundeze imaginea pe care și-a schițat-o țăranul sălăjean despre ce-l așteaptă pe om dincolo. Toată complexitatea derivă din caracterul multifuncțional al datinilor, întrucât, „în obicei sunt cuprinse manifestări și norme sociale, juridice, cultural-estetice etc.

continuare în pagina 42

“It’s only words... unless they’re true”

Edith NEGULICI

David Mamet (n. 1947) este un dramaturg, eseist, scenarist și regizor de film american, laureat al Premiului Pulitzer pentru piesa **Glengarry Glen Ross** (1984) și nominalizat de două ori la premiile Oscar, pentru scenariile filmelor **The Verdict** (1982) și **Wag the Dog** (1997).

De asemenea, este autorul scenariilor unor filme celebre, cum ar fi: **The Postman Always Rings Twice** (1981), **The Untouchables** (1987), **Hoffa** (1992), **Ronin** (1998) și **Hannibal** (2001).

Printre cărțile sale, se numără: *The Old Religion* (1997), un roman despre linșajul lui Leo Frank; *Five Cities of Refuge* (2004), un comentariu la *Tora*, împreună cu rabinul Lawrence Kushner; *The Wicked Son* (2006), un studiu despre antisemitismul evreilor; *Bambi vs. Godzilla* (2008), un comentariu despre afacerile din lumea filmului.

David Mamet ne spune că „teatrul nu are nevoie de și mai mulți profesori sau de și mai mulți regizori; el are nevoie de cât mai mulți autori și actori, iar aceștia provin din aceeași multime - din mulțimea celor ofenșiți, uluiți, fascinați ori întristați de infinita diversitate a interacțiunii umane.

„**Teatrul**” este o compilație și un distilat al ideilor și practicilor care autorul le-a adunat adunat în cei patruzeci de ani de teatru profesionist.

Principala „erezie” pe care David Mamet o susține în volumul „Teatrul”, Editura Curtea Veche 2013, este aceea ca regizorul nu ar fi necesar. El însuși regizor, dramaturg, profesor, scenarist, Mamet vorbește din experiență: „Merg la teatru de cincizeci de ani. Am văzut multe interpretări bune și nu puține interpretări extraordinare. Nu am

văzut la fel de multe piese bine regizate”. De multe ori se întâmplă să vedem piese fără regizor sau puse în scenă de amatori și să fie mai reușite decât cele de pe Broadway. Ce înseamnă asta? Că ne-a plăcut piesa și că ne-a plăcut grozav să nu ne mai zăpăcească o liotă de ideologi care pretind că trag căruța, când, de fapt, ei se prostesc înaintea alaiului, agitând bagheta de capelmaistru”.

Urmând logica eliminării gândite a inutilului („Nu-ți trebuie cal ca să mergi la înot”), David Mamet ajunge, firesc, la întrebarea: „la ce folosesc regizorii care, prin manipulare, vor să dea «semnificație» unui lucru care – ar vrea ei să credem noi – nu ar avea nicio semnificație, dacă nu ar exista elucubrațiile lor?” Iar răspunsul este spontan: „Folosesc prea puțin sau chiar deloc. Piesa zboară cu propriile-i aripi”.

Răfuiala lui se deșfășoară pe mai multe planuri, în special cu școala și principiile lui Stanislavski. „Cărțile teoretice ale lui Stanislavski sunt o grămadă de prostii. Nu pot fi puse în practică, deci nu-i sunt de niciun folos actorului”, iar faimosul său sistem în care sunt disecate motivele și sentimentele personajului îi pare lui Mamet o căutare fără rost. Regizorul american simplifică abrupt: Clark Gable nu s-a angajat într-un studiu al vieții interioare a lui Rhett Butler, ci pur și simplu „s-a arătat la față și și-a rostit replicile”. Actorii știu cum să se miște și nimănui nu îi pasă ce simt ei de fapt, personajul nu există, în teatru, doar replicile lui, susține Mamet, iar regulile interpretării se reduc la cuvintele lui Jimmy Cagney: „Găsește-ți locul, privește-l pe celălalt drept în ochi și spune adevărul”. Fără brizbrizuri psihologice cercetate în săptămâni de repetiții, cu actori care își studiază eșecul și se străduiesc mai intens, sfârșind în dezamăgire,

când, de fapt, o repetiție ar trebui să se termine „pe o notă de fapt împlinit, cu actori emoționați și nu foarte oboșiți”, „fericiți și încrezători”.

David Mamet ironizează fără menajamente felul în care regizorii vizați conduc repetițiile: „În mare parte, așa-zisa regie este o repetare a textului. În text scrie: «Te iubesc» și regizorul spune: «Vezi, aici el își exprimă sentimentele». Ca și cum actorul n-ar ști să citească”. În viziunea sa, un bun regizor trebuie doar să îmbunătățească relațiile spațiale dintre actori, să își țină gura și să nu-i obosească, iar indicațiile pe care le dă să fie simple, ca în curtea școlii, atât cât copiii să pornească jocul și să se distreze. „Dacă scurta explicație dinaintea jocului se transformă în tratativele de pace de la Paris, jocul nu mai are niciun haz”, conchide Mamet, convins că „în majoritatea cazurilor, lăsați de capul lor, actorii ar pune piese în scenă mai bine decât ar face-o toți regizorii, cu prea puține excepții”.

continuare în pagina 16

Restituirea istoriei gherlene

Marian HORVAT

Cercetările de istorie locală ale istoricului Gabriel - Virgil Rusu se concretizează în volumul „Gherla: Cetatea lui Martinuzzi” (Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2013, 452 p.), o frescă cu momente de cumpănă din viața trecutului gherlean și a cetății lui Martinuzzi, de-a lungul secolelor XVI-XVIII. Rolul fortificației de pe Someșul Mic și al așezării ce a dat naștere, până la urmă, la orașul Gherla, în istoria Transilvaniei, apare într-o altă lumină, cu atât mai mult cu cât principiul par să fi înțeles importanța acestui punct strategic din partea de nord a provinciei.

Gabriel - Virgil Rusu (n. 1967) este doctor în istorie, cu teza „Urmărirea infractorilor în comitatele ardelenne - secolul XVII” și profesor gradul I didactic și profesor asociat al Facultății de Istorie și Filosofie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”, Secția Studii de securitate. De amintit, pentru istoria locală gherleană, contribuția sa din volumul colectiv „Gherla: Istorie, cultură, spiritualitate”, lucrarea „Restituiri transilvane” și numeroase alte studii și articole, care au stat la baza redactării lucrării de față.

Volumul se bucură de un „Cuvânt către cititor” al academicianului Ioan - Aurel Pop, și el născut pe plaiurile someșene. Se remarcă valențele de literat ale autorului, precum și unele mărturii de afecțiune și de devotament pentru plaiurile evocate, mărturii care nu dăunează obiectivității științifice a lucrării.

După o scurtă trecere prin istoriografia subiectului abordat, Gabriel - Virgil Rusu trece în revistă însemnările unor călători străini, legate de cetatea lui Martinuzzi

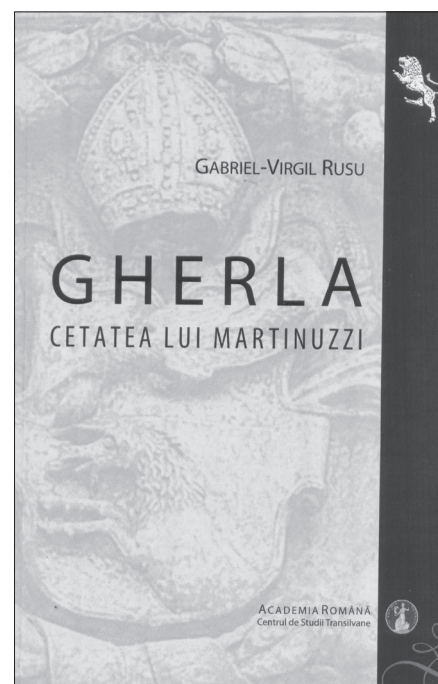
(episcopal Paul Bornemissza, Cosimo Capponi, cărturarul turc Evlia Celebi, I. J. Hass), care au semnalat caracteristicile și evoluția acesteia (cunoscută în epocă ca cetatea Wywar).

Autorul pune în balanță teoriile și ipotezele privind începuturile ridicării cetății, careia cardinalul Martinuzzi - cel care deținea locotenința Transilvaniei în numele primului principe - i-a dat strălucirea și importanța consemnată de contemporani. „Cetatea Gherla a fost ridicată în primul rând din considerente militare pentru a veghea valea Someșului Mic, această importantă cale de acces spre centrul Transilvaniei, o veghere mult mai eficientă decât la Unguraș.” (p. 49), dar și pentru a servi „(...) nevoilor private ale suveranului.” (p. 50).

Este adusă în atenția cititorilor și teoria privind existența aurului lui Decebal, - format probabil și din strateri bătuți de regale Lisimah al Traciei - aur ajuns în mâinile Habsburgilor după asasinarea cardinalului. Totuși, au persistat legendele și zvonurile legate de comorile ascunse în cetate, chiar și primul principe al Transilvaniei, Ioan Sigismund Zápolya (1540 - 1571), fiind preocupat de găsirea unor astfel de bogății.

Merită amintit episodul asediului din 1556, când voievodul Ștefan Dobó a reușit să reziste în cetate șase luni, fiind înconjurat de trupe maghiare și moldo-muntene. Luat prizonier, voievodul reușește să evadeze din cetate în 1557, după ce se deghizase și mituise pe castelanul polonez al reginei.

Un alt episod dramatic din istoria cetății este cel al execuției lui Balthazar Báthory (1594), vărul principelui Sigismund Báthory,

după ce încercase să ia tronul influențabilului suveran. Tot cetatea Gherla s-a aflat în centrul conjurației conduse de Ștefan Kendy (1610), menită a-l îndepărta de la putere pe principele Gabriel Báthory. Complotul a eșuat, iar Báthory i-a pedepsit aspru pe rebeli pentru îndrăzneala lor.

Din Gherla a pornit armata condusă de Gheorghe Rákóczi al II-lea (1657), având ca țintă tronul Poloniei. După dezastruoasa campanie, Rákóczi a convocat o dietă la Gherla, în speranța că va putea opri atacurile turcilor și cele ale tătarilor. Însă a eșuat din nou, Transilvania confruntându-se, în următorii ani, cu numeroase războaie interne și atacuri externe.

Merită relevată și importanța mărturiei documentare din 1675, unde sunt inventariate munițiile și diversele obiecte din cetate, fiind amintite și bastioanele care străjuiau fortificația. Armamentul aflat în cetate explică puterea militară a acesteia, motivul pentru care nu

a fost cucerită niciodată, doar prin înșelăciune sau când s-a predat.

Un capitol aparte îl reprezintă cel dedicat proceselor vrăjitoarelor din zona Someșurilor, atestări ale unui univers închis și superstițios. În Dej s-au semnalat numeroase procese de vrăjitoare, una dintre ele legată de Susana Vitéz, soția magnatului Paul Béldi, pretendent la tronul principatului. Susana Vitéz a fost și ea una dintre victimele superstițiilor principelui Mihail Apafi I, care a organizat o adevărată cruciadă împotriva vrăjitoarelor. El spera, astfel, să-și salveze copiii, pe care îi considera amenințați de aceste practici malefice.

Istoricul clujean strânge informații și despre administrația și economia domeniului de la Gherla, urmărind procesul de creștere și de

descreștere a domeniului gherlean. Sunt relevate și principalele ocupații și meșteșuguri ale oamenilor locului, îndeletniciri care dau contur și viață comunității.

Ultimele capitole sunt rezervații evoluției și dezvoltării satului Gherla din vecinătatea cetății, precum și coloniei armene care a dat numele orașului Armenopolis. Refugiați din Moldova, armenii se așează în Transilvania, întemeind comunități înfloritoare și bogate la Gherla și Dumbrăveni. Pe malul Someșului Mic s-a remarcat activitatea deosebită a episcopului Oxendius Vărzărescu, bine văzut la Curtea austriacă, activitate care a făcut posibilă împlinirea „miracolului armenesc din Transilvania” (p. 254).

„Anexe”-le de la sfârșitul volumului cuprind cronologia fortifi-

cației de pe malul Someșului Mic, până la transformarea ei (1785) în penitenciar; o listă cu administrației cetății; numeroase documente edite și inedite, extrem de valoroase, folosite în conceperea lucrării. Lăudabil rămâne, fără îndoială, efortul de identificare și de interpretare a nu mai puțin de 1 190 de izvoare (din care 632 nepublicate), un adevărat tezaur arhivistic pentru viitorii cercetători.

Monografia istoricului clujean reprezintă o merituoasă restituire a trecutului gherlean, o „regăsire” (p. 16) a bogățiilor culturale locale, valorificarea unor bogate și însemnate fonduri documentare, în perspectiva conturării, reconstituirii vremurilor revoluate, cărora, prin pana și analiza sa „detectivistă”, autorul îi oferă noi șanse de cercetare pentru viitor.

Modelarea destinului post-mortem

urmare din pagina 39

Obiceiul cuprinde comportamente, credințe, atitudini, manifestări sociale, cu caracter modelator, toate orchestrându-se și conducând spre o finalitate moral-estetică. Utilul și frumosul, organic legate, constituie caracteristica majoră a obiceiului. Oricare ar fi tipul de obicei, forma sa de manifestare, structura sa, el se referă întotdeauna la relația dintre individ și grupul său social, pe de o parte, și la relația individuală cu Cosmosul, pe de altă parte” (Suiogan, 2006: 68). Ipostazele trecerii ne pun în fața unei „situații tragice, ea fiind uneori conștientizată, de cele mai multe ori rămâne, însă, neconștientizată. Conștientizarea tragicului este generată tocmai de nedescoperirea sensului noii stări spre care trecem, descoperirea sensului se face treptat, prin învățarea regulilor, prin recuperarea modelului, ceea ce conduce, implicit, la anularea tragicului. Înainte de a se pune de acord cu sine însuși, omul culturilor de tip tradițional se pune de acord cu valorile naturalului și ale etniei, toate acțiunile individului se subordonează unui cod de valori, de legi, validate de colectivitatea din care acesta face parte” (Suiogan, 2006: 95).

În consecință, în spațiul sălăjean investigat, pe lângă preocuparea pentru suflet, ca o constantă a

aspectului supus sondării, ne-au atras atenția și cele trei etape principale ale ceremonialului funerar, cu obiceiuri înscrise în specificul general românesc, dar și cu note particulare: despărțirea de lumea de aici, integrarea în comunitatea celor morți și restabilirea echilibrului social, rupt prin plecarea celui dispărut, ca să folosim sintagme deja consacrate. Ritul morții în ceremonialul folcloric-tradițional sălăjean, particularitățile obiceiurilor de înmormântare înregistrate în spațiul cercetat ne argumentează conservatorismul și arhaicitatea unor zone care suscită interesul cercetătorului. Dincolo de unitatea structurală a obiceiurilor românești de înmormântare, remarcăm o anume diferențiere, dar și un amplu proces de degradare, de dezintegrare a unor aspecte legate de această realitate ceremonială sau de restrângere a ariei de circulație.

BIBLIOGRAFIE:

- BUNEA, Ioan - 2003 *Rosturi în eternitate. Cuvânt de învățătură la botez, cununie și înmormântare*, Ed. Limes, Cluj-Napoca
- CHEVALIER, Jean, GHEERBRANT, Alain - 1994 *Dicționar de simboluri*, Ed. Artemis, București.
- SUIOGAN, Delia - 2006 *Simbolica riturilor de trecere*, Ed. Paideia, București.

Literatura religioasă „Spre Emaus”

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Mărturisesc că mă ia cu fiori când aud în ultima vreme vorbindu-se tot mai mult despre un posibil al treilea război mondial. Mărturisesc, de asemenea, că mă bucur și sper într-o îndelungă - dacă nu chiar veșnică - pace mondială când aflu, din mass media, despre întâlnirile și comunicarea dintre marii oameni politici ai planetei și mai marii capi ai bisericilor și religiilor lumii, despre multele milioane de pelerini la mănăstiri și la locuri sfinte, despre bogăția de cărți din literatura religioasă a ultimilor ani... Și îndrăznesc să cred că din celebra și controversata „profeție” a lui Malraux - „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc” - se va împlini prima parte - afirmația. Pentru că, într-adevăr, religia, gândul bun, iubirea și înțelegerea dintre oameni, în ultimă instanță frica de o instanță divină pot duce la salvare. Salvarea nu numai de la eșecul spiritual al civilizației, ci salvarea civilizației însăși și a omenirii întregi.

Așa am simțit și în zilele acestea din Postul Mare - în care avem șansa să ne primenim spiritual și fizic, pregătindu-ne pentru întâmpinarea celei mai mari sărbători a creștinătății, Învierea lui Hristos -, citind o carte deosebită din mai multe puncte de vedere. Este vorba de lucrarea „Din viețile sfinților”, vol. I, „Spre Emaus” semnată de Mihail Sadoveanu și D.D. Pătrășcanu și tipărită în anul 1924 la Editura „Cartea Românească” Soc. Anon., București. Filele îngălbenite ale primei ediții a acestei cărți nu mi-au îngreunat deloc lectura, tiparul păstrându-și și acum, după 80 de ani, calitatea și eleganța. Ilustrațiile semnate de I. Schmidt sunt deosebit de frumoase, de semnificative, constituind nu numai suport pentru text, ci fiind în sine opere de artă cu un mesaj profund.

În „Cuvânt înainte”, autorii se destăinuiesc: „Gândul de a scrie din nou Viețile Sfinților și de a împrăști iarăși în poporul nostru aceste mângâietoare povestiri, pe care părinții noștri cu atâta râvnă le citeau în ceasurile durerilor lor, l-am avut mai de mult. Însă împrăștierea vieții, pe care nu totdeauna omul le stăpânește, ne-au făcut să întârziem. Și poate am mai fi zăbovit, dacă cumplitele vremuri de astăzi, cu întunecimea lor sufletească, nu ne-ar fi biciuit, întorcându-ne către gândul ve-

chiu, ca în spe o datorie. (...) Nu e de trebuință, credem, să adăugim că în lucrarea noastră, care se razimă pe scrierile bătrânilor părinți ai Bisericii, noi n'am pus decât o mică parte, dar am pus-o din tot sufletul, cu toată dragostea și cu gândul că vom folosi tuturor acelor care n'au nevoie numai de pâine, ci și de cuvântul cel bun. Asemenea vremuri grele au nevoie de asemenea cărți. (...) De aceea, hărăzind-o mai cu samă tinerilor, nădăjduim că străduințele noastre vor fi răsplătite prin clipele de înălțare sufletească ale celor ce vor citi aceste pagini de dragoste curată, lepădare de sine și mai ales de cel mai desăvârșit idealism pe care, sub brațele Crucii Mântuitorului, l-a simțit omenirea vreodată.

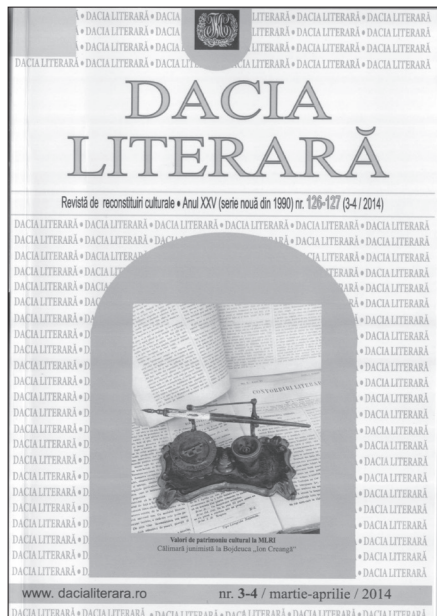
Cu această nădejde, trimitem în lume cel dintâi volum din «Viețile Sfinților»”.

Nu știu dacă s-au tipărit și alte ediții și nici volumele următoare, din biobibliografia celor doi oameni de cultură români pe care am reușit să o consult nu reiese că da. S-au schimbat vremurile, s-au schimbat și oamenii... Cert este că parcurgând povestirile din această carte - „Pe drumul spre Emaus”, „Fericiții Andronic și Atanasia”, „Cuvioasa Muceniță Anastasia Romana”, „Smeritul Roman, făcătorul de condace”, „Sfântul Longhin Sutașul”, „Cuvioasa Pelaghia care a fost întâiu desfrânată”, „Sfântul Mucenic Alexandru Cărbunariul”, „Slăvitul scriitor, Mucenicul Chiprian”, „Cuviosul preot Moise Harapul”, „Minunatele întâmplări ale Sfântului Alexandru”, „Cumplitetele pătimiri ale Sfinților Anichit și Fotie”, „Viața și moartea Sfântului Andrei Stratilat”, „Sfântul Mucenic Patroclu” - călătorim, spiritual, și noi spre Emaus. Spre acel sat departe de Ierusalim, pe drumul căruia Iisus Hristos s-a alăturat în prima zi a Învierii sale lui Luca și Cleopa, care l-au recunoscut doar la masă, când a binecuvântat pâinea. Este prima sfântă euharistie săvârșită de Iisus după Învierea Sa. După această taină, Luca și Cleopa se vor grăbi spre Ierusalim să le vestească Apostolilor și ucenicilor că au văzut pe Hristos înviat și cum l-au cunoscut după frângerea pâinii.

Dincolo de mesajul creștin și etic al acestei cărți, scriitura este o adevărată desfătare pentru spirit.

Malaxorul cu *proverbe adânci*

■ **Dacia literară** (nr. 3-4/2014). S. Teodorescu - Kirileanu, *Câte ceva despre Ioan*

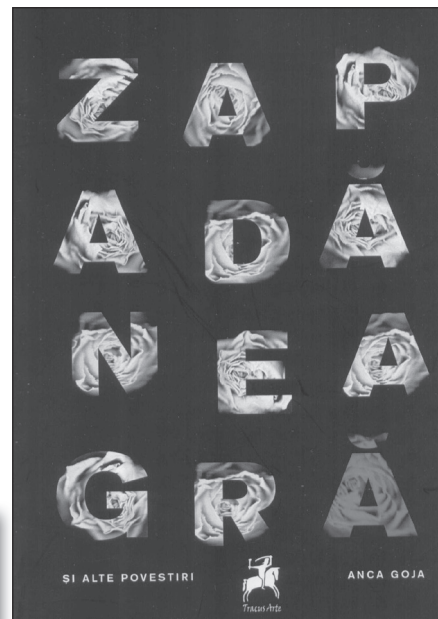
Creangă, în „Floarea darurilor” (1907): „La alcătuirea abecedarilor și cărților de citire, Creangă ținea strașnic la limba curat românească, pentru ca copilul să fie deprins de mic cu o limbă vie, cu cuvinte de obârșie românească, cu proverbe adânci, urări frumoase, cântece poporane - unde mai vezi astăzi de acestea prin cărțile de citire? - și graiul să fie înmlădiat după tâlcul românesc. De aceea, după ce făcea bucățile de lecții Răceanu - care era un iscusit om al metodei - le lua Creangă să le buchisească. El citea totdeauna cu grai tare, le da intonația și accentul cuvenit, de multe ori citirea o însoțea de gesturi și, după ce boscorodea bucată fel și chip, după regulile lui, și-i suna bine la ureche și îndeplinea toate cerințele de limbă și gramatică, atunci contenea din buchisire, și bucată era bună (...).” Un alt chip, probabil, al *învățătorului* Creangă. Pe de altă parte, abia așteptăm noile cărți de citire. Cu siguranță, vor fi pline de „o limbă vie, cu cuvinte de obârșie românească, cu proverbe adânci, urări

frumoase, cântece poporane”... Pe facebook și twitter în jos...

■ **Luca Pițu**, *Explorări onto-teo-logo-falocentrifuge în câteva subiecte nițeluș rebarbative... precum ciudățeniile efectului de stranieitate, ambivalența practicilor de inițiere violentă, filosofia personalizării sau encomionul paradoxal*. Cu o inter-față epică de Moise Mordehai, Editura Opera Magna, Iași, 2014. La rubricuța noastră, ne permitem doar să șitim o părțișică din explicațiunea opului lucașițian: „Doctor indocent de felul său, lăsat voluntarmente la vatră postuniversitară dinspre Facultatea Ieșeană de Litere, Luca Pițu a predat, între altele, pragmatica discursului ficțional,

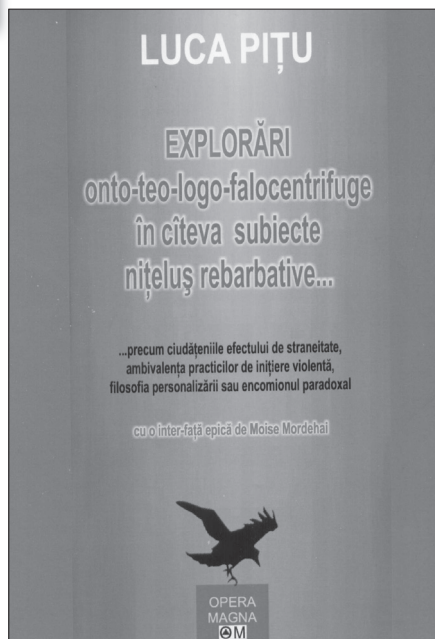
speculative, perplexităților bizu-tajiale, efectului de stranietate și elogiului paradoxal...”

■ Din *Ieșii Daciei literare* și a „indocentului” Luca Pițu, ne te-

leportăm artistic la Baia Mare, de unde am primit cartea Ancăi Goja, **„Zăpadă neagră” și alte povestiri**, cu o prefață de Crina Bud, Ed. Tracus Arte, 2014. O carte bună de debut, ce anunță o prozatoare de forță și...imaginație. Crina Bud afirmă că volumul „merită a fi salutat cu mâna strașină la ochi în așteptarea (răsplătită la sigur) istorisirilor ce vor veni”.

■ *Revista Română de Istorie a Presei* (nr. 2/2013). De citit multe în această publicație. Vă aduc în atenție câteva citate, evident *actuale*, din Cristian Țopescu: „Eu nu am mașină și merg foarte mult pe jos. Mă uit pe trotuar la oamenii care se întâlnesc unii cu alții fără să se cunoască. Se privesc pieziș, se inspectează reciproc, ca să vadă cum e îmbrăcat cel sau cea din față, ce fel de pungă are în mână, cât e de mare și ce cară în ea? Colcăie printre noi o invi-

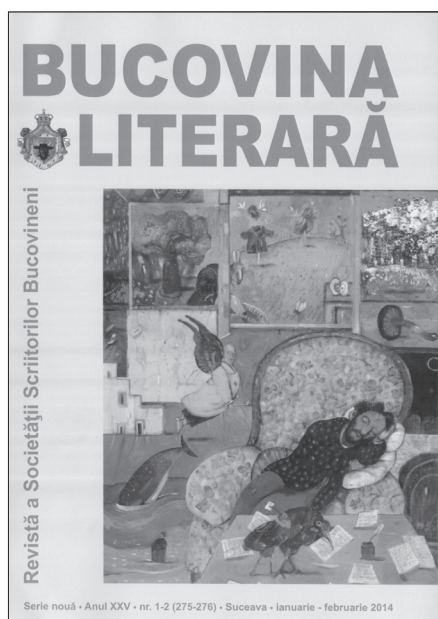

traductologie și istoria teoriei literare franceze. Mereu remaniată, cartea sa de față, așa cum stau dovadă generosului titlu și tabla de materii copioasă, oferă cititorului însetat de cercetări diagonale, ori de antropologie culturală subțire, patru expediții cine(exe)getice - plasate, toate, sub zodia scriiturii discontinue - în teritoriile aride, dacă nu cumva chiar indelicate, ale rinologiei

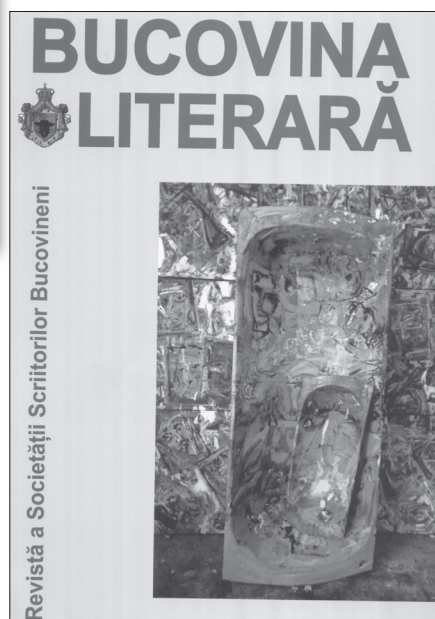

die extraordinară, iar dacă ești o persoană publică trebuie să fii foarte atent la modul în care ești îmbrăcat, la cum mergi pe stradă, la cum răspunzi la telefon, la cum te manifesti într-un tramvai, în autobuz, la cum te manifesti când te așezi la o coadă. Trebuie să fii tot timpul atent la fiecare gest al tău, pentru că ești judecat cu o invidie, pe care nu știu dacă numai noi, românii, o avem în firea noastră, dar e una din marile tare ale poporului”. Trebuie să fii atent dacă îți pasă.

■ *Bucovina literară* (nr. 1-2/2014). Liviu Ioan Stoiciu: „Banul public și vizibilitatea scriitorului român”. În esență, e

vorba de TVR. De TVR și Cultura. În esență, desființarea TVR Cultural a fost o tâmpenie. Suntem curioși dacă „postul public” își va regăsi vocația culturală. Îl regăsim pe Liviu Ioan Stoiciu și în *Argeș* (nr. 3/2014): „(...) n-are decât fiul (neiubitor de literatură și de scriitori) să arunce la groapa de gunoi cărțile adunate într-o viață sau să le vândă la anticariat,

să șteargă urma trecerii mele pe această lume”. Mai vorbim.

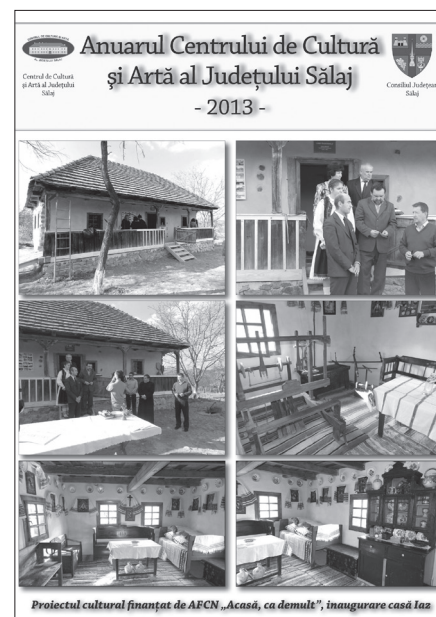
(D.S.)

■ La editurile *Caiete Silvane* și *Ecou Transilvan* (Cluj-Napoca) a apărut de curând volumul *Sacrificii și împliniri*, scris de Teodor Șandor, volum editat cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Câteva cuvinte despre autor: s-a născut în anul 1938 în satul Marin, comuna Bănișor, jud. Sălaj. A absolvit Facultatea de Istorie în Cluj-Napoca. A fost profesor la școala din Mărișel (1959-1974) și la școala ajutoare din Gilău (1974-2000), jud. Cluj, de unde s-a pensionat. Teodor Șandor a mai scris următoarele cărți: *Pelaghia Roșu - eroina munților* (2001); *Munții Apuseni - ceta-tea rezistenței românești* (2003).

A coordonat volumele: *Muntele Găina - urcușul spre pragul unui zeu* (2004); *Doamne, auzi rugăciunea mea* (2005); *Cântecele mărișenilor* (2011). Este coautor al monografiei *Marinul, vatră românească a Sălajului* (Ed. Caiete Silvane, 2012). Volumul *Sacrificii și împliniri* este inspirat din viața și istoria localității natale a autorului, satul Marin, precum și din activitatea cultural-civică a d-lui Teodor Șandor.

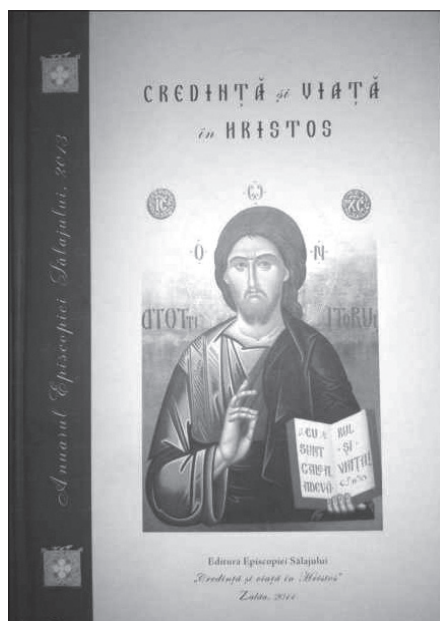
■ A apărut **Anuarul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj** - 2013 -

țului Sălaj - 2013, publicație care cuprinde o sinteză a activității instituției în anul 2013 și

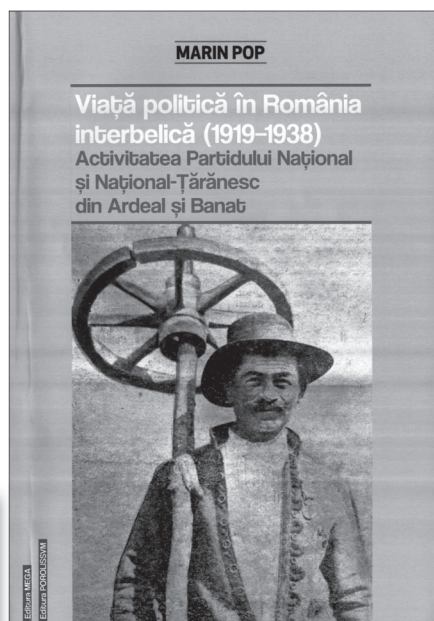
principalele orientări de viitor, plus agenda culturală, respectiv manifestările organizate de CCAJS, cofinanțate sau care au avut loc cu sprijinul sau implicarea CCAJS în anul 2013. Această primă parte este urmată de o consistentă secțiune foto ce surprinde, în ordine cronologică, imagini de la majoritatea evenimentelor organizate de CCAJS, copertile numerelor revistei *Caiete Silvane*, ale suplimentelor revistei și ale cărților apărute la editura *Caiete Silvane* în anul 2013. Anuarul se găsește și pe site-ul instituției, www.cultura-salaj.ro.

■ **Anuarul Episcopiei Sălajului 2013**, apărut, cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Petroniu Florea, Episcopul Sălajului, la Ed. Episcopiei Sălajului „Credință și viață în Hristos”, Zalău, 2014. În cele aproape 800 p.

ale acestei publicații, în care semnează 23 de autori, veți găsi materiale interesante și instructive, grupate în următoarele secțiuni: Vizita Preafericitului Părinte Patriarh Daniel în Episcopia Sălajului; Viața bisericească; Cronica ilustrată; Cuvântul ierarhului; Credință și Viață în Hristos.

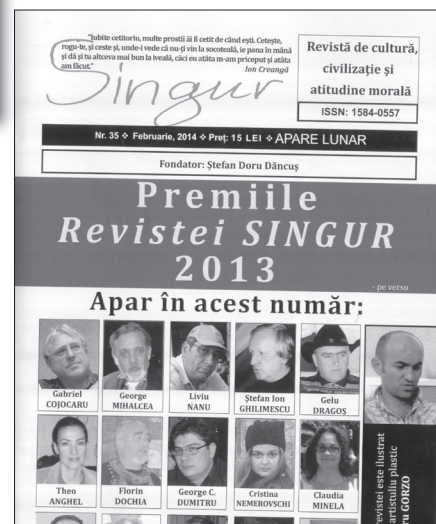
■ **Marin Pop, Viața politică în România interbelică (1919-1938). Activitatea Partidului**

Național și Național-Tărănesc din Ardeal și Banat, Ed. Mega, Cluj-Napoca, Ed. Porolissum, Zalău, 2014. Din *Cuvântul înainte* al reputatului istoric Ioan Scurtu: „Lucrarea de față are la bază teza de doctorat, elaborată sub conducerea prestigiosului prof. Univ. Dr. Mihai Drecin și susținută la Universitatea din Oradea în anul 2010. Am avut plăcerea să fac parte din comisia care a decis acordarea titlului științific de doctor în istorie domnului Mari-

nel Vasile Pop. Recomand cu căldură această carte, asigurându-i pe cititori că vor avea parte de o lectură agreabilă și extrem de utilă pentru cunoașterea și înțelegerea vieții politice din România interbelică”.

■ Revista **Singur, Nr. 35, februarie, 2014**. Aflăm, din acest număr, numele celor premiați de revistă în 2013: Ioan Es Pop, Ioan Radu Văcărescu, Lucian Perța, Dan Șalapa, Grig Gogiu, Liviu Antonesei, Viorel Mureșan, Raluca Graf, Aurel Pantea. Din sumar - poeme semnate de: Gabriel Cojocar, George Mihalcea, Dan Bodea, Iuliana Linte, Gelu Dragoș, Geo Galetaru, Gheorghe Vicol, Andrei Zbirnea, Florin Dochia, Ioan Tudor; continuarea din numărul trecut a unui dialog între Dan Glodează și Liviu Antonesei sub titlul *Prelucrarea trecutului comunist. O răfuială analitică cu moștenirile de mentalitatea*; interviu cu Alex Ștefănescu realizat de

Camelia Iuliana Radu; Alexandru Berzovan - *Ce se mai aude despre daci?*; Grigorie M. Croitoru - *File din Cartea Vieții* - teatru (continuare din numărul trecut); Grigore Timocanu - *Cazul „Dăncuș”*; Ștefan Doru Dăncuș - *Din România (IV)*; Alexandra Mihalcea - *Manifest împotriva „poeziei-manifest”* ...

(D.H.)

La centru, prin nord-vest (IX)

Daniel SĂUCA

■ „Am convingerea că Europa nu are decât un singur drum, acela al unității depline, drumul prin care economia, dar mai târziu și abordarea politică va fi unitară spre obținerea obiectivului major al creării Statelor Unite ale Europei”, a declarat președintele Traian Băsescu la Congresul PPE de la Dublin (politicaromaneasca.ro). De ce vrea președintele în funcție al României Statele Unite ale Europei? Până când vom afla - dacă are vreo importanță - îmi trec repede prin minte doar slogani, îndemnuri mobilizatoare: „**Cu SUE în frunte, spre victorii globale multe!**”; „SUA + SUE = love”; „SUE nu uita, România e de mult a ta!”...

■ Duminică, acasă. Văd, pentru a nu știu câta oară, „Îngeri și demoni”. Farsa unui mod de cunoaștere? Probabil o farsă sinistră, în cheie dublă... Și citesc „Memoria visului”, cartea primită la Zalău de la Aurel Sasu (Eikon, 2013). „Dacă suntem, cum crede Fernando Pessoa, suma viselor pe care le visăm, înseamnă că viața este ispita înfricoșată a evadării din periferia veșniciei” (p. 5). **Poate că „periferia veșniciei” e un fel de cartier vestic al iadului, loc al vâmlor văzduhului, al proximității tenebroase dintre bine și rău.** Aurel Sasu s-a hotărât să-și înregistreze visele. Un demers pe care nu l-am practicat niciodată și e puțin probabil că îl voi face. Și pentru că nu țin minte integral aproape niciun vis. O notiță (pp. 5-6) spune că autorul și-a transcris o parte din vise într-un mall „cu aer de incintă spaniolă” dintr-un „cochet orașel” californian. Să scrii în mall-uri... Pe vremuri, scriam în crâșme și în trenuri. Astăzi tot mai puțin sau aproape deloc în crâșme și tot mai puțin în trenuri. De bună seamă, călătoresc tot mai rar cu trenul, iar lipsa berii face ravagii în modelarea prezentului scriitoricesc. „Zbor pe sub pământ, legat la ochi, printr-un lung tunel, terminat în locuința unei familii cu doi copii” (p. 49). Un Superman, un Icar norocos, o pasăre a viselor - realități. „Slujesc, la Sfânta Liturghie, împreună cu Arhiepiscopul Bartolomeu Anania. Și tot împreună citim Evanghelia” (p. 51). „Merg din casă în casă cu botezul. Port căldarea cu apă sfințită într-o mână și legătura de busuioc, într-un săculeț alb, pe umăr. (...) Mi-e teamă să nu se afle că nu fac parte din cînul preoțesc” (p. 72). La „periferia veșniciei” (chiar dacă un asemenea cartier nu are sens) interdicțiile și libertățile se întrepătrund periculos.

■ **Trist. Într-o țară tristă, veselă aproape doar ipocrit, hăhăit și în preajma nesfârșitelor „bancuri”.** Trist textul lui Andrei Pleșu, „O dată pentru totdeauna” (Adevărul, 18 martie 2014). Nu intru în detalii. Subscriu total și la finalul articolului menționat: „Nu pot decât să sper că, sub această pojghiță de mizerie, există și o altă țară, țara unor oameni cuviincioși și cinstiți, țara celor care știu să se respecte între ei și să nu se lase manipulați de câteva trupe barbare de oameni stricați și stricători de suflete”. În anul electoral 2014 forumurile și facebook-urile vor colcăi de mizerie, de jeg, de mucii și flegme. Și pentru că acesta e, din păcate, o parte a chipului țării în care ne „cănonim” să trăim. Trist. Tot mai trist...

■ Și pentru că **nu mai avem darul iubirii.** Ipocrit ne declarăm creștini, iubitori ai iertării, a întoarcerii și celuilalt obraz, dar de prea multe ori, de nepermis de prea multe ori, trăim într-o ciudată stare, a *răzbunării*, a „legii talionului” în variantă civilă. Nu ați observat că nesfârșit de multe filme au ca subiect *răzbunarea*?

■ Mark Tungate, „Adland. Istoria universală a publicității” (Humanitas, 2012): „În anii '50, publicitatea era considerată o meserie interesantă, chiar dacă nu tocmai onorabilă. Atitudinile față de breaslă sunt vizibile în rolul personajului interpretat de Cary Grant în filmul lui Hitchcock *Nord by Northwest* (1959), un elegant om de publicitate de pe Madison Avenue care este confundat cu un spion. Pe la începutul filmului, Grant îi spune secretarei sale: «În lumea publicității nu există minciună. Există doar exagerări utile»” (p. 57). Și în lumea literaturii, de pildă, nu există minciună (imaginația, ca și visul, poate fi apreciată ca minciună?). Există exagerări utile și prea multe inutile. **La centru, prin nord-vest** probabil e o exagerare utilă despre supraviețuire la „periferia veșniciei”. Cu toate că pericolul inutilității amenință și rândurile de față, multe prea personale pentru a fi utile semenilor mei. Și apoi, fără publicitate (*promovare*) în lumea de astăzi orice demers, aproape orice demers scriitoricesc, jurnalistic, artistic rămâne inutil. Mai ales dacă ceilalți te „confundă” cu *ceva* inutil. Adică cu *ceva* care nu există.

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028 on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul X, Nr. 4 (111), aprilie 2014.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjuncț

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop - redactori; **Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința, Carmen Ardelean** - redactori asociați; **Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Carmen Ciomârnean** - colaboratori.

Marius Soare - tehoredactor

Responsabili de număr: **Daniel Săuca, Daniel Hoblea**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar "Silvania"; Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editorilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție (achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit în contul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033
deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 3,5 lei.

Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactați la telefon 0260-612870.

Revista poate fi achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul Literaturii Române din București.

Sumar

- Aurel Rău**, Poem pentru „Caiete Silvane” pp. 1-2
- Viorel Mureșan**, Colecția de călimări. **Aurel Rău**: O sută de sonete pp. 3-4
- Alice Valeria Micu**, Zilele revistei „Caiete Silvane”, ediția a șaptea, 28-29 martie 2014 pp. 5-6
- Imelda Chința**, Ucenicie spirituală – între oameni și cărți pp. 7-8
- Carmen Ardelean**, Costumul de pergament.
- Adrian Popescu**, Costumul negru pp. 9-11
- Ileana Petrean – Păușan**, Cercuri pe apă.
Gramatica și răsul p. 11
- Marcel Lucaciu**, Nostalagii patriarhale p. 12
- Viorel Ciobotă**, Sălajul de-a lungul istoriei pp. 13-16
- Primăvara Poeziei 14 A Költészet Tavasza.**
Poeme, în traducerea **Simonei Györfi**, de **Maria Patricia Birtocean, Silvia Bodea Sălăjan, Borzási Johanna, Carmen Ciomârnean, Nicolae Coande, Devecseri Zoltán, Fekete Vince, Halmosi Sándor, Daniel Hoblea, Dina Horvath, Király Farkas, Kiraly Zoltán, Kiss Lehel, Lakatos Mihaly, Marcel Lucaciu** pp. 17-26
- Marin Pop, Coposu – Ivasiuc**. Din arhivele Securității pp. 26-29
- Gheorghe Moga**, Frazeologie românească: A se face iască p. 30
- Viorel Tăutan**, Sosia pp. 31-33
- Alice Valeria Micu**, Rondul poezilor de Ziua internațională a poeziei p. 33
- Wesselényi Miklós, fiul**, Sfintele Paști în Mănăstirea La Trappe, traducere de **Franciscus Georgius** pp. 34 -35
- Petru Galiș, Ștefan Goanță și Sălajul 3. Cizer (II)** pp. 36-37
- Mihaela Rotaru**, Modelarea destinului post – mortem pp. 38-39, 42
- Ediht Negulici**, „It`s only words... unless they`re true” p. 40, 16
- Marian Horvat**, Restituirea istoriei gherlene pp. 41-42
- Ileana Petrean – Păușan**, Literatura religioasă „Spre Emaus” p. 43
- Daniel Săuca, Daniel Hoblea**, Malaxorul cu proverbe adânci pp. 44-46
- Daniel Săuca**, La centru, prin nord-vest (IX) p. 47
- Aurel Sasu**, Poem pentru „Caiete Silvane”, coperta IV
- Copertele II și III și pp. 5-6 sunt ilustrate cu fotografii realizate de **Nicolae Gozman și Cristian Moldovan** la cea de-a șaptea ediție a Zilelor revistei „Caiete Silvane”, Zalău – Bobota, 28-29 martie 2014.

Zilele „Caiete Silvane”, ediția a VII-a

Bobota, 29 martie 2014

De la stânga la dreapta: Livia Fer, Aurel Sarca, Daniel Săuca, Virgiliu Țărău și Marin Pop

Centrul Cultural „Șincai-Coposu”

Casa parohială din Bobota în care s-a născut Corneliu Coposu

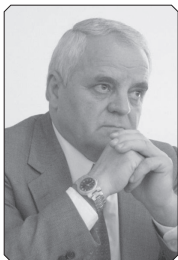
Placă memorială Corneliu Coposu

De la stânga la dreapta: Viorel Mureșan, Marin Ștefan, Virgiliu Țărău, Elena Muscă, Marin Ștefan și Aurel Sarca

Vizită la Centrul Cultural „Șincai-Coposu”

Aurel Sasu

Poem pentru
„Caiete Silvane”

Elegia ceasului de veghe

Înfășoară-mă-n tăcere
Fii hotar purtat de ape
Fă-mă cer deschis în care
Numai tu să-mi fii aproape.

Du-mă dincolo de tine
Fă-mă gând îngenunchierii
Fii altarului cântarea
Sfintei nopți a învierii.

Lasă-mă s-aștept în largul
Răniilor trupului înfrânt
Fă-mă aripilor cenușă
Toamnă a punerii-n mormânt.

Fă-mă drum la porți închise
Orb purtat printre cuvinte
Fii de dincolo auzul
Muzicii de oseminte.

Fă-mă foșnet al uitării
Leagăn lumilor divine
Blândă ora când se-ntoarce
Noptii tale să se-nchine.

(din volumul *Elegiile răscum-
părării*, ed. EIKON, Cluj-Napoca,
2011)

Consiliul Județean Sălaj
Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
Editura Eikon
Asociația Culturală JAD
Asociația Scriitorilor din Sălaj
Cenaclul literar „Sylvania”
Episcopia Sălajului
Liceul Ortodox „Sfântul Nicolae” din Zalău
ORGANIZEAZĂ
conferința susținută de
ora 14
Prof. Univ. Dr. Aurel Sasu:
„Mitropolitul Bartolomeu Anania - omul liber”

Conferința va fi urmată de lansarea cărții:
„Misterele orientale și creștinismul” de
Bartolomeu Valeriu Anania. Ediție critică
și prefață de Aurel Sasu, Editura Eikon și
Renașterea, Cluj-Napoca.

Evenimentul va avea loc, joi, 27 februarie 2014,
ora 14, la Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sala „Dialoguri europene”.

SPONSORI: SARMIS • UJS CARTEL ALFA - FILIALA SĂLAJ
GRIFF HOTEL • TIME OUT • BASARAB IMPORT-EXPORT
Cu sprijinul Inspectoratului Școlar Județean Sălaj
CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
Zalău, P.ța 1 Decembrie 1918, Nr. 11, RGJ/Fac: 0260.612.870
www.culturassalaj.ro

Joi, 27 februarie 2014